

MERKEZ ORTAOKULU

5. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS NOTLARI

ÖĞRENCİNİN

ADI - SOYADI :

SINIFI : 5 /

NO:

~~~~~ 2013 / KASTAMONU ~~~~~

1.ÜNİTE : HAKLARIMI ÖĞRENİYORUM

TOPLUMDAKİ YERİMİZ

Her canlı gibi insanlar da doğarlar, büyürler ve ölürlər. İnsanlar yaşamları boyunca pek çok grubun içinde yer alırlar. İçinde yer aldıkları gruplarda çeşitli roller ve sorumluluklar üstlenirler. İnsanların grup içinde üstlendikleri roller ve sorumlulukla onların bir kısım haklara sahip olmasını sağlar.

İnsanların içinde yer aldığı başlıca gruplar aile, okul ve toplumdur.

Doğduğumuzda yanımızda annemiz ve babamız vardı. İçine girdiğimiz bu insanlarla bir grup oluştururuz. Bu ilk gruba aile adını veriyoruz. **Aile, katıldığımız ilk sosyal gruptur.**

Her insan bir bireydir. Her birey bir ya da daha fazla grubun içinde yer alır. Bir kimse birden çok grubun içine yer alabilir ve her grupta farklı roller üstlenebilir.

Birey: Günlük konuşma dilinde bir tek kişiyi tanımlamak için kullanılan bir sözcüktür. Doğada var olan her türden bir varlığı ifade etmek için de kullanılır.

- & Toplum içinde her insan bir bireydir.
- & Bir karınca topluluğunda her karınca bir birey oluşturur.
- & Her birey bir ya da daha fazla grubun içinde yer alır.

GRUP - KALABALIK (TOPLULUK)

Toplumu oluşturan insanlardan her birine birey denir. En az iki birey veya nesne grubu oluşturur. Grup ve kalabalık arasında farklar vardır.

Grup: Sınıf, takım oyuncuları, aile, halk oyunu ekibi, akrabalar, küme arkadaşları gruba verilecek örneklerdir.

Kalabalık: Konser izleyicileri, sahilde güneşlenen insanlar, markette alışveriş yapanlar, okul bahçesindeki veliler kalabalığa verilecek örneklerdir.

KALABALIK VE GRUP ARASINDAKİ FARKLAR

Kalabalık	Grup
Rastlantı sonucu bir araya gelirler.	İsteyerek planlayarak bir araya gelirler.
Ortak amaçları yoktur.	Ortak amaçları vardır.
Birbirlerini yakında tanımazlar.	Birbirlerini yakından tanırlar.
Aralarında ilişki ve alışveriş yoktur.	Aralarında ilişki ve alışveriş vardır.
Süreklilik yoktur.	Süreklilik vardır.
Kısa bir süre için bir arada bulunurlar	Daha uzun bir süre bir arada bulunurlar

*İçinde yer aldığımız en önemli grup ailedir.

*Okullardaki müzik, satranç, tiyatro kulübü de birer gruptur.

* Servis arkadaşları da bir gruptur.

* Sınıf futbol takımımız da bir gruptur.

KURUM

Toplumsal bir görevi yerine getirmek için kurulmuş olan kuruluşlardır. **Aile en küçük kurumdur.** Resmi ve özel kurumlar olarak ikiye ayrılır.

Resmi Kurumlar: Okullar, hastaneler, belediye, sağlık ocakları, emniyet müdürlükleri, vergi dairesi, nüfus müdürlükleri resmi kurumlardır.

Özel Kurumlar: Özel okullar, eczaneler, özel hastaneler, dershaneler, özel sürücü kursları.

KURUMUN ÖZELLİKLERİ

1. Kanunlar ve yazılı kurallar çerçevesinde kurulur.
2. Bir gereksinimden ortaya çıkar.
3. Bir hizmet veya mal üretir.
4. Gönüllü ve maaşlı çalışanları vardır.
5. Başka kurumlarca denetlenir.
6. Bağlı bulunduğu üst kurumları vardır.
7. Yetkileri ve sorumlulukları yazılı kurallarla belirlenmiştir.

Aile, okul üyesi olduğumuz kurumlara örnektir. Belediyeler, Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe kulüpleri birer kurumdur.

ROL: Bir grup etkinliğinde yer alan bireylerin üstlendikleri görevlere **rol** denir. Bir başka deyişle; **üyesi olduğumuz grupta üstlenmemiz gereken görevlerdir.** Grup üyesi olarak üzerimize düşenleri yapmalı, rollerimizi yerine getirmeliyiz.

- Anne, baba, ağabey, abla gibi sözcükler aile içinde üstlenilen rolleri ifade eder.
- Futbol takımında kalecilik, forvet oyuncusu bir roldür.
- Öğretmenlik, okul müdürlüğü, sınıf ve kulüp başkanlığı birer roldür.

Birden fazla grup içinde yer alıyorsak her grupta farklı bir rolümüz olur. Örneğin; ailede abla, sınıfta sınıf başkanı, futbol takımında kaptan, tiyatro kulübünde oyuncu olabiliriz.

GÖREV: Bir grup içinde yer alan bireylerin rollerinin gereğini yerine getirme zorunluluğudur.

- Anne ve babanın ailenin geçimini sağlamak ve çocuklara bakmak zorunda olması,
- Öğrencinin okula gitmek ve ödevlerini yapmak zorunda olması,
- Futbol takımında kalecinin gol yememek için çalışması birer görevdir.

Hepimizin **doğuştan kazanılmış** rolleri vardır. Çocuk, ağabey, evlat, abla, torun, kuzen, yeğen gibi.

Gruplar değiştikçe rollerde değişmektedir. Örneğin bir insan ailede kız kardeş, akrabalar arasında kuzen, ninenin yanında torun rolünde olabilmektedir.

Örneğin: Recep Yıldırım, evde baba ve eş rolünde, iş yerinde öğretmen rolünde, anne-babasının yanında evlat rolündedir.

Ailede, okulda, arkadaş grubunda sorumluluklarımız vardır. Okula zamanında gelip, derslerine zamanında giren, öğretmenin verdiği görevi zamanında giren bir öğrenci sorumluluğunu yerine getirmiş olur. Aksini yapan öğrenci sorumsuz öğrenci olarak kabul edilir.

Üyesi olduğumuz grup ve kurumlardaki rollerimizi, sorumluluklarımızı ve haklarımızı bilmeliyiz.

Bunları bilip yerine getirirsek;

- ❖ Güven duygumuz artar.
- ❖ Karşılıklı ilişkiler güçlenir.
- ❖ Toplumsal refah düzeyi artar.
- ❖ Sorumluluk duygumuz gelişir.
- ❖ Kişiliğimiz olumlu yönde gelişir.
- ❖ Birlik içinde, uyumlu yaşarız.

Üyesi olduğumuz grup ve kurumlarda rollerimizi ve sorumluluklarımızı yerine getirmeliyiz. Rol ve sorumlulukların yerine getirilmemesi düzeni bozar, sorunlar yaşanmasına neden olur. Çevremizdeki insanlarla iletişimimizi olumsuz yönde etkiler.

Örneğin; aile, katıldığımız ilk sosyal gruptur. Ailedeki her bireyin rolü ve sorumluluğu vardır. Aile büyükleri ailenin geçiminden sorumludur. Aile bütçesini hazırlarlar. Her bireyin de bütçeye uygun davranmasını ve anlayışlı olmasını beklerler. Aile bireylerinden biri bu sorumluluğu yerine getirmediğinde diğer bireyler de bu durumdan olumsuz etkilenir. Düzen bozulur, sorunlar yaşanmaya başlar.

HAKLARIMIZLA VARIZ

Hepimiz doğduğumuz günden itibaren çeşitli kurum ve grupların içinde yer alırız. Aile, okul, fabrika bu grup ve kurumlardan bazılarıdır. İçinde bulunduğumuz grup ve kurumlara ait çeşitli rollerimiz vardır.(Ailede baba, okulda öğretmen, sınıfta öğrenci, fabrikada işçi gibi)

İçinde yer aldığımız grup ve kurumlarda üstlendiğimiz rollerle ilişkili haklarımız vardır. (Baba olarak aile bireylerinden saygı görmek, öğretmen olarak sınıfı yönetmek, öğrenci olarak okulda eğitim görmek, işçi olarak maaş almak gibi)

Bu haklarımızı kullanırken de yerine getirmemiz gereken bir kısım sorumluluklarımız vardır. (Baba olarak ailenin geçimini sağlamak, öğretmen olarak öğrencileri en iyi şekilde eğitmek, öğrenci olarak derslerimize alışıp ödevlerimizi yapmak gibi).

HAK: Bir gruba dâhil olan bireylerin neleri yapabileceklerini gösterir.

Hak ve sorumluluklar birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Bir grup ya da kurumda hak sahibi olmayı da beraberinde getirir.

Kişilerin haklarının bir kısmı yasalar tarafından güvence altına alınmıştır. Bazı haklar ise ahlaki açıdan önemlidir. **Örneğin;** tiyatro bileti almak için kuyrukta beklerken sizden sonra gelen biri sizin önünüze geçmeye çalışırsa bu durumda hakkınız çiğnenmiş olur.

Sıraya girmiş olmak, size sıranız geldiğinde bilet alma hakkı verir. Burada sözü edilen türden bir hakkın çiğnenmesi hukuk açısından ceza gerektirmez.

Bireylerin yasalar tarafından güvence altına alınmış hakları da vardır. **Örneğin;** hiç tanımadığınız insanlar evinize girse veya sizi zorla dışarıya atmaya kalksa böyle bir durumda yapacağımız ilk şey güvenlik güçlerine haber vermek olur. Çünkü kişilerin konut dokunulmazlığı hakkı vardır. Kişilerin sahip olduğu bu hak yasalarla devlet güvencesi altına alınmıştır.

İNSAN HAKLARI

Her insan, insan olduğu için doğuştan bazı haklara sahiptir. **Anayasamızın 12. maddesinde;** “Herkes, kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir.” denilmiştir.

Bu hakların bazıları şunlardır:

** Yaşama hakkı,	** Konut edinme hakkı,
** Çalışma hakkı,	** Eğitim hakkı,
** Mülkiyet hakkı,	** Hak arama hürriyeti,
** Din ve vicdan hürriyeti,	** Bilim ve sanat hürriyeti,
** Yerleşme ve seyahat hürriyeti,	** Kişi hürriyeti ve güvenliği
** Düşünce ve kanaat hürriyeti	

ÇOCUK OLARAK HAKLARIMIZ

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Türkiye Cumhuriyeti tarafından 14 Eylül 1990 tarihinde kabul edildi. Bu sözleşmeyle çocukların hakları sözleşmeye imza atan tüm devletle tarafından resmen kabul edildi ve bu devletler bu hakları sağlama yükümlülüğü altına girdiler. Sözleşmeye taraf olan devletler kendi yükümlülüklerindeki 18 yaşın altında bulunan çocuklara sözleşmede yazılı olan bütün hakları tanımakla yükümlüdür.

Her insan 18 yaşına kadar çocuk sayılır.

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme:

- ☺ Her çocuğun yaşama hakkı vardır.
- ☺ Her çocuğun zihinsel, bedensel, duygusal, gelişim hakkı korunmalıdır.
- ☺ Her çocuğun yeterli beslenme, barınma, dinlenme ve tıbbi bakım hakkı vardır.
- ☺ Her çocuğun oyun hakkı ve yeteneklerini geliştirebilme hakkı vardır.
- ☺ Her çocuğun sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı vardır.
- ☺ Her çocuğun isim, vatandaşlık, anne ve babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkı vardır.
- ☺ Her çocuğun sosyal güvenlikle yararlanma hakkı vardır.
- ☺ Her çocuk dinlenme, oynama ve eğlenme hakkına sahiptir.
- ☺ Her çocuğun kendisi ile ilgili işlemlere katılma ve görüş bildirme hakkı vardır.
- ☺ Hiçbir çocuk ağır işlerde çalıştırılmaz.
- ☺ Her çocuğun din ve vicdan özgürlüğüne saygı gösterilmesi gerekir.
- ☺ Çocuklar her türlü sömür, kötü muamele, şiddet ve ihmale karşı korunmalıdır.

Çocuk haklarının korunması amacıyla **UNICEF (Birleşmiş Milletle Çocuklara Yardım Fonu)** kurulmuştur. UNICEF'in amacı dil, din, ırk, millet ayrımı yapmadan dünyadaki tüm çocuklara yardım etmektir.

Ülkemizde de bu amaçla **SHÇEK (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu)** kurulmuş, yetiştirme yurtları açılmıştır.

3. ÇOCUK HAKLARI

Anahtar Bilgi

Çocukların daha iyi koşullarda yaşamalarını sağlamak amacıyla, 1989 yılında Birleşmiş Milletler Teşkilatınca hazırlanan "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme" 191 ülke tarafından kabul edilmiştir. Bu sözleşme 1994 yılında ülkemizde TBMM tarafından kabul edildi ve uygulanmasını *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu* sorumlu tutuldu. Bu sözleşme 54 maddeden oluşmaktadır.

UNICEF kaynaklarından Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin kısıtlı olarak alınan ve çocukların diline ifadesi edilen bazı maddelerini sizlerle paylaşıyoruz.

MADDE 1:
Ben çocuğum. On sekiz yaşına kadar bir çocuk olarak vazgeçilmez haklara sahibim.

MADDE 9:
Her çocuğun iyi beslenmeye, sıcak bir yuvaya ve bir aileye sahip olma hakkı vardır.

MADDE 12-13:
Her çocuk düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir.

MADDE 31:
Her çocuğun dinlenme, boş zamanını değerlendirme, oynama, kültürel ve sanatsal yaşama katılma hakkı vardır.

MADDE 32:
Çocuklar, büyükler gibi bir işte çalışamaz. Ülkelerin belirlediği yaştan altındakiler çalıştırılmaz.

MADDE 2:
Bu sözleşmedeki haklar bütün çocuklar içindir. Hiçbir çocuğa ırkı, rengi, dili, dini veya cinsiyeti yüzünden ayrım yapılmaz.

MADDE 6
Çocukların yaşamını korumak herkesin ilk görevidir. Yaşamak her çocuğun en temel hakkıdır.

MADDE 23:
Özürlü çocuklar özel olarak korunurlar. Devlet onların bakımlarını, eğitimlerini ve iş sahibi olmalarını sağlar.

MADDE 28:
İlköğretim herkes için ücretsizdir, kız olsun erkek olsun her çocuk için zorunludur.

MADDE 33:
Çocuklar zararlı maddelere karşı korunurlar. Bunları üretenler ve çocuklara verenler cezalandırılır.

MADDE 38:
Çocuklar savaştan korunmalıdır. On beş yaşından küçük hiçbir çocuk askere alınamaz.

2.ÜNİTE : ADIM ADIM TÜRKİYE

GÜZEL ÜLKEM TÜRKİYE

Ülkemiz, en eski çağlardan itibaren önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Bunda hem iklimin yaşamaya elverişli olması; hem de verimli toprakların bulunması etkilidir. Yurdumuzun bu özellikleri tarih boyunca pek çok uygarlığa ev sahipliği yapmasını sağlamıştır.

Doğal Varlıklarımız:

Doğada insan eli değmeden oluşan ve gezilip görülebilecek özelliği olan unsurlara doğal varlık denir. Dağ, deniz, ova ırmak, göl, orman vb. gibi

- ✓ Doğal varlıkların yapılışında insanlar görev almamışlardır.
- ✓ Doğanın kendisinde var olan coğrafi unsurlardır.
- ✓ İnsanlar tarafından sonradan keşfedilmiş ve çevresine yeni yerleşim yerleri kurulmuştur.

Ülkeler, doğallığın bozulup kaybolmaması için o bölgeyi koruma altına alırlar.

Denizler, deniz kıyıları, adalar, doğal oluşumlar, karlı dağlar, göller, ırmaklar, ormanlar ve milli parklar turistlerin gezip konakladığı başlıca yerlerdir.

Ülkemizdeki güzelliklerden biri de doğal parklardır. Doğal parklar, manzarası ve farklı nitelikleri olduğundan koruma altına alınmış yerlerdir. En bilinen doğal parklar arasında; Kuş Cenneti, Uludağ, Yedigöller vardır.

Yurdumuzun Belli Başlı Doğal Güzellikleri

Damlataş Mağarası - Antalya
Manavgat Şelalesi – Antalya
Kelebekler Vadisi – Muğla
İnsuyu Mağarası – Burdur
Abant Gölü – Bolu
Peri Bacaları – Nevşehir
Palandöken Dağı-Erzurum

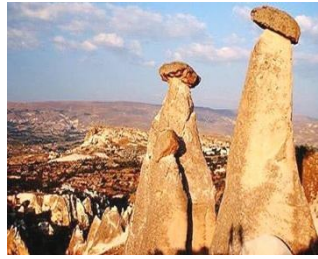
Pamukkale Travertenleri – Denizli
Saklıkent – Muğla
Cennet ve Cehennem Mağaraları – Mersin
Kuş Cenneti – Balıkesir
Ağrı Dağı – Ağrı
Harbiye Şelaleleri—Harbiye /Antakya
Uludağ – Bursa

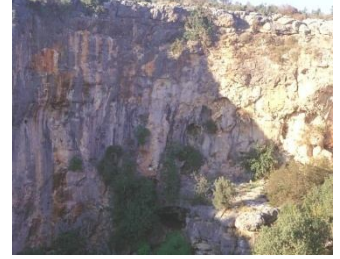
Pamukkale (Denizli)

Abant Gölü (Bolu)

Peribacaları (Nevşehir)

Cennet-Cehennem
Mağaraları (Mersin)

Yedigöller Milli Parkı (Bolu)

Ayder Yaylası (Rize)

Manyas Kuş Cenneti (Balıkesir)

Tarihi Eserlerimiz

Tarihi eserler, geçmiş uygarlıklardan bugüne kadar kalan din, bilim, düşünce, sanat, edebiyat ve mimari gibi alanlarda ortaya konan eserlerdir.

- ✓ Tarihi eserler insanlar tarafından yapılmışlardır.
- ✓ Tarihi eserler koruma altındadırlar. Zarar görmemeleri için korunurlar.
- ✓ Tarihi eserler insanlığın ortak mirası olduğundan ziyaretçilere açık tutulur.

Ülkemiz, tarihi eserler bakımından çok zengindir. Ülkemizde yer alan tarihi zenginlikler yüzyıllar öncesini günümüze taşır. Ülkemizin hangi yöresine gidersek gidelim çok sayıda tarihi eserle karşılaşmak mümkündür. Bunun sebebi ise, yurdumuzun inlerce yıldır bir çok medeniyete ev sahipliği yapmasıdır.

Saraylar, evler, köprüler, tiyatrolar, kaleler, camiler, kiliseler, hamamlar, ve kervansaraylar tarihi eserlere örnek verilebilir.

Miras: Bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı her şeye **miras** adı verilir.

Tarihi Miras: Geçmiş uygarlıklardan günümüze kalan ve insanlık için değer taşıyan eserlerin tümüdür.

Ortak Miras: Tüm insanlık için değer taşıyan tarihi, doğal ve kültürel varlıkların tümü. Yazı alfabe, bilimsel buluşlar, Peribacaları, Çin Seddi, Mısır Piramitleri, Taç Mahal gibi.

Saray: Eskiden hükümdarların, önemli eyalet yöneticilerinin oturdukları ve ülkeyi yönettikleri yerdir.

Cami: Müslümanların ibadethanesidir.

Kilise: Hristiyanların ibadethanesidir.

Havra: Musevilerin ibadethanesidir.

Türbe: Önemli kişiler için yapılmış anıt mezar niteliğinde olan ve içinde mescit de bulunan yapıdır.

Medrese: Müslüman ülkelerde orta ve yüksek eğitimin yapıldığı eğitim kurumlarına **medrese** denir.

Külliye: Bir caminin çevresinde cami ile birlikte kurulmuş medrese, imaret, sebil, kitaplık, hasta e vb. yapıların bütünü.

Darüşşifa: Eskiden hastanelere verilen addır.

Kümbet: Anıt mezarlara kümbet denir.

Hisar: Bir şehrin veya önemli bir yerin korunması için taştan yapılmış, yüksek duvarlı ve kuleli, çevresinde hendekler bulunan küçük kalelere **hisar** denir.

Ozan: Saz çalarak şiirler, deyişler ve destanlar söyleyen halk sanatçısı, saz şairi, aşık.

Kale: Düşman saldırılarından korunmak için yapılmış etrafı surlarla çevrili askeri yapıların bulunduğu bölgedir.

Harabe: Yıkılmış veya yıkılmaya yüz tutmuş yapılara **harabe** denir.

Kervansaray: Selçuklular ve Osmanlılar döneminde yolcuların ve ticaret kervanlarının ihtiyaçlarını karşılayıp güvenliklerini sağlamak için yapılmış büyük konaklama yerleridir.

İmarethane: Ücretsiz yemek dağıtılan aşevi.

Sahaflar: Özellikle eski kitap satanların bulunduğu yerdir.

TARİHİ GÜZELLİKLERİMİZ

Selimiye Cami – Edirne
Yeşil Türbe – Bursa
Efes Antik Kenti – İzmir
Topkapı Sarayı – İstanbul
Nemrut Harabeleri – Adıyaman
Artemis Tapınağı – İzmir
Sümela Manastırı – Trabzon
Aspendos Tiyatrosu – Antalya
Apollon Tapınağı – Aydın
Troia Antik Kenti – Çanakkale
Balıklı Göl – Şanlıurfa
Zeugma Antik Kenti – Gaziantep
Ani Harabeleri – Kars
Beşikli mağaralar/Titus tüneli—Samandağ
İshak Paşa Sarayı-Ağrı
Safranbolu Evleri-Karabük (Kastamonu)
Akdamar Kilisesi- Van
Saat Kulesi/Artemis Tapınağı – İzmir

Ayasofya Müzesi(İstanbul)

Selimiye Cami(Edirne)

Dolmabahçe Sarayı

Topkapı Sarayı

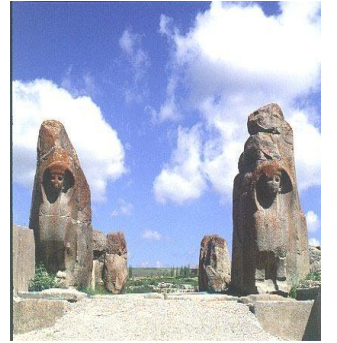
Efes Antik Kent (İzmir)

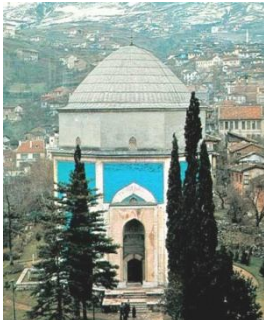
Aspendos (Antalya)

Çatalhöyük(Konya)

Alacahöyük (Çorum)

Yeşil Türbe(Bursa)

Çifte Minareli Medrese
(Erzurum)

Divriği Ulu Cami
(Sivas)

Safranbolu Evleri
(Kastamonu)

Dünya Miras Listesi:

Tüm dünya için önemli değer taşıdığı için UNESCO'ya bağlı Dünya Miras Komitesi tarafından belirlenmiş ve bulundukları ülkenin devletleri tarafından korunması garanti edilmiş doğal ve kültürel varlıkların listesidir. Böyle bir listenin oluşturulmasındaki amaç, tüm insanlığın malı olan değerlerin korunmasında uluslararası işbirliğini mümkün kılmaktır.

Ülkemizin, dünya miras listesinde yer alan doğal ve kültürel varlıklardan bazıları şunlardır:

- ❖ İstanbul'un tarihi alanları,
- ❖ Göreme Milli Parkı ve Kapadokya
- ❖ Hattuşaş,
- ❖ Nemrut Harabeleri,
- ❖ Safranbolu Evleri
- ❖ Truva Arkeolojik Kenti,
- ❖ Pamukkale-Hierapolis
- ❖ Xanthos (Santos) – Letoon
- ❖ Divriği Ulu Camî ve Darüşşifası
- ❖ İshak Paşa Sarayı
- ❖ Sümela Manastırı
- ❖ Alahan Manastırı
- ❖ Güllük Dağı – Termessos Milli Parkı
- ❖ Diyarbakır Kalesi ve Surları

KÜLTÜRÜMÜZ ZENGİNLİĞİMİZDİR

Kültür: Bir toplumda nesilden nesle aktarılan yaşatılan; gelenek, görenek, inanış, düşünce ve sanat varlıklarının tümüdür.

Uzun zamandan beri geçerli olan kültürel kurallara “gelenek”, geleneklere uygun hareket etmeye ise “örf” denir. Gelenek, görenek, örf, adet toplumumuzun **yazısız kurallarındandır**. Yemek ve sofrada düzenler, misafir karşılama, uğurlama, bayram ziyaretleri, törenler geleneklerimizden bazılarıdır. Türkiye'nin kültürel yapısı, tarihinin derinliklerinden gelen çok zengin ve çeşitli kültürlerin birikiminden oluşmuştur.

Türkiye'nin kültürel yapısı, tarihinin derinliklerinden gelen çok zengin ve çeşitli kültürlerin birikiminden oluşmuştur. Ülkemiz yedi coğrafi bölgeye ayrılmıştır. Kültür, ülkeden ülkeye değişebileceği bir ülke içinde bölgeden bölgeye hatta yöreden yöreye de değişebilir. Birbirine komşu olan iki köy arasında bile konuşma şivesi, düğün ve nişan geleneği, giyim ve kuşam şekli gibi az ya da çok kültürel farklılıklar olabilir.

- Ege Bölgesi'nde **zeybek** oynanırken Karadeniz Bölgesi'nde **horon** oynanır.
- Ege Bölgesi'nde zeytin bol miktarda yetiştirildiğinden bu durum yemeklerine de yansımıştır. Yemekleri genellikle zeytinyağlı ve bitki ağırlıklıdır. Karadeniz Bölgesi'nde ise yemekleri genellikle tereyağlı ve balık ağırlıklıdır.

Ülkemizde bölgeler arasında giyim kuşam, şive, beslenme alışkanlıkları, kültürel farklılıktan kaynaklanır. Kültürel farklılıklar, ülkede kültürel çeşitliliğin oluşmasına neden olur.

Yörelere arasındaki bu kültürel farklılıkların sebepleri şunlardır:

- ✓ Türkiye'nin yeri, coğrafi konumu,
- ✓ Eğitim,
- ✓ Yüzey şekilleri,
- ✓ Gelenek ve görenekleri,
- ✓ İklimi ve bitki örtüsü kültürel

Karadeniz Bölgesi'nde bol ormanlık yapısı ve yağmurlu olmasından dolayı köy evleri ağaçtan yapılır. Evlerde çatı bulunur. Bölgenin iklimi ve bitki örtüsü insanların yaşamına, barınma ve beslenmesine etki eder. Yörelere arasında farklı ev tipi ve yemek çeşitleri görülür.

Hayvancılıkla uğraşan Doğu Anadolu Bölgesi'nde daha çok et yemekleri yapılır. Balıkçılığın yaygın olduğu Karadeniz Bölgesi'nde ise balıklı yemek türleri yapılır. Bazı yemeklerimiz ve tatlılarımız adeta bulunduğu bölge ile özdeşleşmiştir. **Mantı** denince akla Kayseri, **Oltu Kebabı** ya da **Cağ kebabı** denince Erzurum akla gelmektedir. Ya da Karadeniz'in **hamsili pilavı**, Gaziantep'in **baklavası**, Kahramanmaraş'ın **dövme dondurması**, Mersin'in **tantuni** ve **cezeryesi** o yöreyle özdeşleşmiştir.

* Türkülerimiz kültürümüzün öğelerinden biridir. Her yörenin ayrı türküsü ayrı ezgisi vardır. Ülkemiz insanı acısını, sevincini, yiğitliğini türkülerle anlatmıştır.

* Oyunlarımız kültürümüzün unsurlarındandır. Oyunlar birliğin, beraberliğin simgesi ve neşesidir.

Ankara'da misket	Karadeniz'de horon
Ege'de zeybek	Trakya'da çiftetelli ve hora
Artvin'de atabarı	Akdeniz'de kaşık
Sivas'ta halay	Erzurum'da bar
Edirne'de karşılama	

* Kıyafetlerimiz: Kültürümüzün unsurlarındandır. Yöresel kıyafetlerimiz inançlarımızı ve geleneklerimizi yansıtır. Yöresel giysilerde bölgeler arasında farklılıklar vardır. İklim, giysi seçiminde etkilidir. Bindallı, yemeni, şalvar, cepken vb.

* Tarihi evlerimiz: Yaşam biçimimizin göstergesidir. Ege Bölgesi'nde yazlar çok sıcak olduğundan evler kesme taştandır ve beyaza boyanır. Karadeniz Bölgesi'nde yağmurun sık yağması ve ormanın bol olmasından dolayı köy evleri ağaçtan yapılır. Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde ise yazın serin, kışın sıcak olan kubbeli toprak evlerde yaşanır. Orman olmadığı için evler topraktan yapılmıştır. Evlerin bir kısmı çatısızdır.

* Yemeklerimiz: Ülkemizin her yöresinin ekonomik imkânları ve geçmişten gelen alışkanlıkları, kendine has yemek türlerinin oluşmasında etkili olmuştur.

Hatay'ın künefesi	Afyon'un kaymağı	Kayseri'nin pastırması
İzmit'in pişmanyesi	Bursa'nın İskender kebabı	Van'ın otlu peyniri
Balıkesir'in hoşmerimi	Mersin'in tantunis	Gaziantep'in baklavası
Maraş'ın dondurması	Adana'nın kebabı	Karadeniz'in hamsisi
Ege'nin zeytinyağlı yemekleri	Erzurum-Cağ kebabı	Nevşehir-Gözleme
Kayseri-Mantı	Şanlı Urfa-Çiğ köfte	

Kültürel zenginliğimizin bir başka kanıtı da **mimari eserlerimizdir**. Evler, köprüler, saraylar vb. gibi eserler tarihimizin tanıklarıdır .Geçmişle günümüz arasında köprü olan bu eserler Türk mimarisinin en güzel örneklerini oluşturmaktadır. Bu kültürel öğelerimizin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması hepimizin görevidir.Bu doğrultuda ülkemizin çeşitli bölgelerinde geleneksel Türk evleri koruma altına alınmıştır.**Safranbolu, Beypazarı,Amasya** evleri birer müze konumundadır.

*El Sanatlarımız: Binlerce yıllık geçmişe sahip olan Anadolu, geçmişi kadar zengin ve çeşitli el sanatları geleneğine sahiptir. El emeği ve göz nuruyla oluşturulan el sanatlarımıza, Anadolu insanının duyguları yansımıştır.

Adıyaman- Kilim
Siirt-Battaniye
Kastamonu-Baston
Eskişehir-Lületaş

Gaziantep-Bakırcılık
Kütahya-Çinicilik
Erzurum-Oltu taşı tespihi

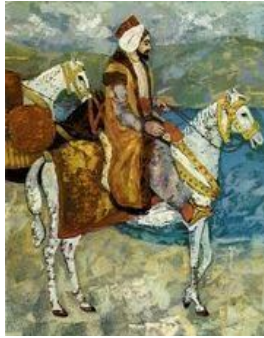
Isparta-Halı
Afyon-Mermercilik
Nevşehir-Çömlekçilik

***Önemli Kişilerimiz**

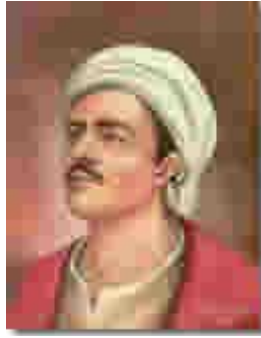
Ülkemizde bazı şehirler, ünü dünyaya yayılmış Türk büyükleri ile tanınmıştır. Bu kişilerin ortaya koydukları eserler ve düşünceler tüm insanlığın beğenisini kazanmıştır. Bunların en önemlileri şunlardır:

Mevlana

Evliya Çelebi

Yunus Emre

Hacı Bektaş-ı Veli

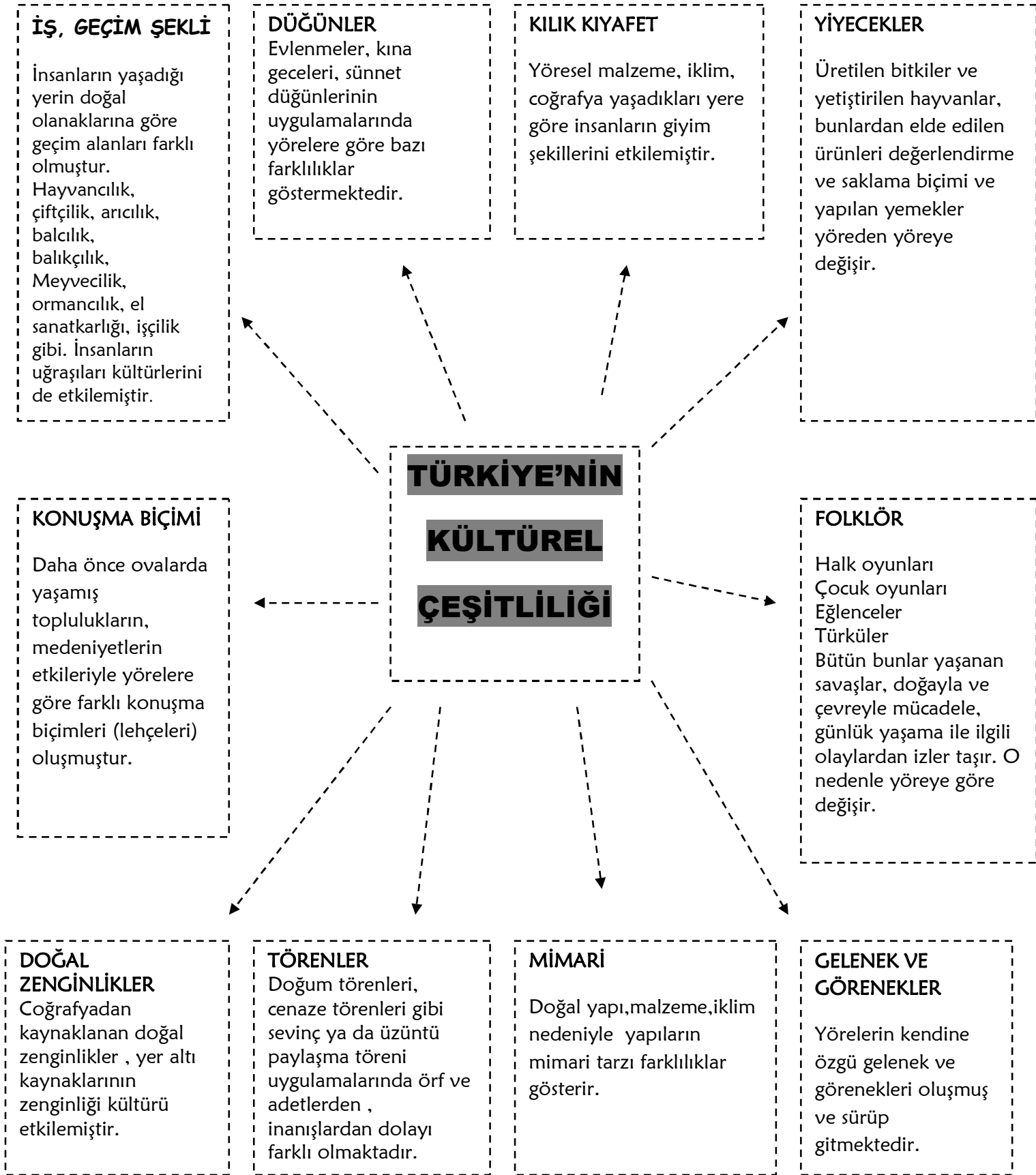

Nasreddin Hoca

***Ortak Sevinçlerimiz:**

- **Asker uğurlama;** askerlik çağına gelen gençler törenle askere gönderilir ve dönüşünde karşılanır.
- **Dini bayramlar;** birlik ve beraberliğimizin güçlendiği, toplumsal dayanışmanın kuvvetlendiği günlerdir. (Kurban ve Ramazan Bayramları).
- **Milli bayramlarımız;** yurdumuzun düşman işgalinden kurtuluşu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun sembolüdür. (30 Ağustos Zafer Bayramı, 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı).
- **Düğünlerimiz;** akrabaların, komşuların, arkadaşların bir araya geldiği eğlenceli ve mutlu günlerimizdir.
- **Mevsimlik Bayramlarımız, Şenliklerimiz, Festivallerimiz;** Yaz aylarında yaylalarda çeşitli eğlenceler düzenlenir. Hıdrellez günü piknik yapılır. Nevruz'da büyük ateşler yakılır ve üzerinden atlanır.

UYGARLIK YOLUNDA ATILAN ADIMLAR

Atatürk, kendisine inananlar ile birlikte düşmanı topraklarımızdan attıktan sonra Türk milletini aklın ve bilimin öncülüğünde çağdaş uygarlık düzeyinin üzerine çıkarmayı hedefledi. Bu amaçla onun fikirlerinden oluşan ve onun adıyla anılan düşünceye **Atatürkçülük** denir.

Atatürkçülük, ülke gerçeklerinden doğmuş bir düşünce sistemidir. Biz buna **Atatürkçü Düşünce Sistemi** diyoruz. Atatürkçü Düşünce Sistemi durduğu yerde ortaya çıkmamıştır. Tarihi bir gelişmenin ürünüdür.

Atatürk, ülkemizi çağdaş uygarlıklar düzeyine çıkarmak amacıyla bir dizi yenilik yapmıştır. Bu yeniliklere inkılap adı verilir. Atatürk inkılapları belirli bir düzen ve sıraya göre yapılmıştır. Hepsisi bir bütündür. Ancak incelemek ve açıklamak için belirli bölümlere ayırıyoruz.

Atatürk inkılaplarını beş ana grupta toplayabiliriz. Bunlar:

- ❖ Siyasal(yönetim) alanda inkılaplar,
- ❖ Hukuk alanında inkılaplar,
- ❖ Toplumsal alandaki inkılaplar,
- ❖ Eğitim ve kültürel alanındaki inkılaplar,
- ❖ Ekonomi ve bayındırlık alanında yapılan inkılaplardır.

Siyasi Alanda İnkılaplar	Hukuk Alanında İnkılaplar	Eğitim ve Kültür Alanında İnkılaplar	Toplumsal Alanda İnkılaplar	Ekonomi Alanında İnkılaplar
- Saltanatın kaldırılması (1922) - Cumhuriyet'in ilanı (1923) - Halifeliğin kaldırılması (1924) - Çok partili rejim denemeleri	- 1921 ve 1924 Anayasası - Türk Medeni Kanunu (1926) - Türk Ceza Kanunu - Borçlar kanunu - İcra ve İflas kanunu	- Tevhid-i Tedrisat Kanunu (1924) - Harf İnkılabı (1928) -TTK'nın açılması 1931 -TDK'nın açılması 1932 - Üniversitelerin açılması	- Tekke ve Zaviyelerin kapatılması (1925) - Şapka Kanunu (1925) -Miladi takvim ve ulusal saatin kabulü (1925) - Ölçü ve tartılarda değişiklik (1931) - Soyadı Kanunu (1934) - 1930 Kadınlara belediye seçimlerine katılması -1934 kadınların milletvekili seçilebilmesi	- İzmir İktisat Kongresi (1923) - Aşar Vergisinin kaldırılması 1925 -Kabotaj Kanunu 1926 - Teşvik-i Sanayi Kanunu 1926 - 1933 Birinci Kalkınma Planı - 1937 İkinci Kalkınma Planı

YÖNETİM ŞEKLİYLE İLGİLİ İNKILAPLAR

ÖNCESİ

- ◆ Devletin başında padişah bulunurdu.
- ◆ Padişahlık seçimle değil babadan oğula geçerdi.
- ◆ Padişahın yanında veziri ve danışma kurulu bulunurdu.
- ◆ Görevini ölünceye kadar devam ettirirdi.

SONRASI

- ◆ 23 Nisan 1920'de Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı. Atatürk, Meclis başkanı seçildi.
- ◆ Saltanat (Padişahlık) kaldırıldı.
- ◆ 29 Ekim 1923'te cumhuriyet ilan edildi.
- ◆ Halifelik kaldırıldı.
- ◆ Halkın seçebileceği çeşitli siyasi partiler kuruldu.

EĞİTİM SİSTEMİYLE İLGİLİ İNKILAPLAR

ÖNCESİ

- ◆ Okullarda Arap alfabesi kullanılıyordu.
- ◆ Okullar tek bir merkeze bağlı değildi, sayısı çok azdı.
- ◆ Daha çok dinî eğitim verilen medreseler yaygındı.
- ◆ Okullarda kız ve erkeklere ayrı sınıflarda eğitim veriliyordu.
- ◆ Yetişkinlerde okuma yazma bilen sayısı çok azdı.
- ◆ Modern eğitim verecek öğretmen sayısı çok azdı.

SONRASI

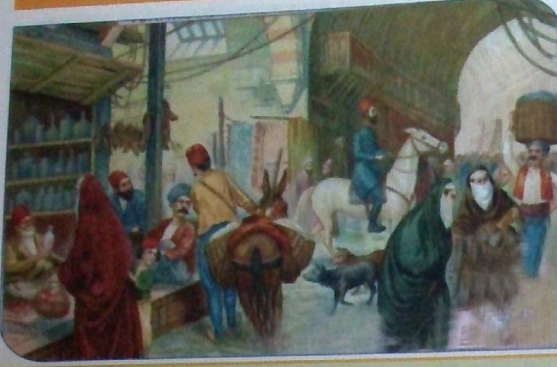

- ◆ Arap alfabesi yerine yeni Türk alfabesi kullanılmaya başlandı.
- ◆ Eğitim ve öğretimde birliğin sağlanması için Tevhid-i Tedrisat (öğretim birliği) Kanunu çıkarılarak:
  - Medreseler kapatıldı.
  - Tüm okullar Millî Eğitim Bakanlığına bağlandı.
  - Okullarda kız erkek ayrımı kalktı.
- ◆ Millet mektepleri açıldı. Okul ve öğretmen sayısı artırıldı.
- ◆ Okuma yazma seferberliği başlatıldı.

GÜNLÜK YAŞAMLA İLGİLİ İNKILAPLAR

ÖNCESİ

- ◆ İnsanların soyadları yoktu. Resmi işlemlerde babalarının adıyla çağrılırdı.
- ◆ Hicri ve Rumi takvim kullanılıyordu.
- ◆ Uzunluklar arşın, endaze ile ölçülürdü.
- ◆ Zaman alaturka saat ile ölçülüyordu.
- ◆ Ağırlık ölçüsü birimi okka idi.
- ◆ Hafta tatili cuma günüydü.
- ◆ Kıyafet olarak fes, şalvar, peçe, çarşaf yaygın olarak kullanılıyordu.

SONRASI

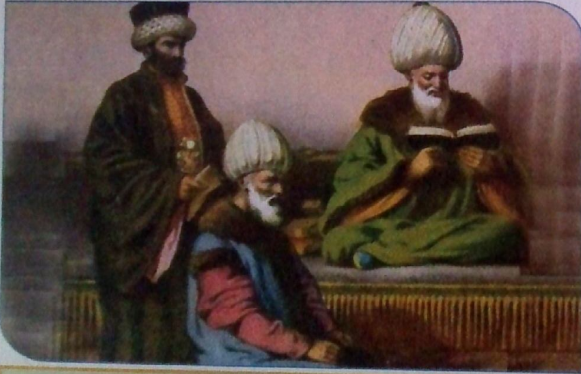

- ◆ Kılık Kıyafet Kanunu ile Türk toplumunun dış görünüş olarak çağdaşlaşması amaçlanmıştır.
- ◆ Soyadı Kanunu çıkarılarak isimlerde yaşanan karışıklıklar önlenmiştir.
- ◆ Hicri ve Rumi takvim yerine Miladi takvim,
- ◆ Alaturka saat yerine milletlerarası saat,
- ◆ Arşın, Endaze yerine metre,
- ◆ Okka, şinik yerine kilogram ve litre kabul edilmiştir.
- ◆ Hafta tatili pazar gününe alınmıştır.

© Coşku Yayınları

ADALET VE HUKUKLA İLGİLİ İNKILAPLAR

ÖNCESİ

- ◆ Anayasa hükümleri dinî kurallardan alınmıştı.
- ◆ Mahkemelerin başında "kadı" bulunurdu.
- ◆ Boşanma hakkı erkeğe tanınmıştı.
- ◆ Kız çocukları mirastan daha az pay alırdı.
- ◆ Bir erkek dört kadınla evlenebilirdi.

SONRASI

- ◆ Yeni bir anayasa çıkarıldı.
- ◆ Türk Medeni Kanunu'nu kabul edilerek kadınlara erkeklerle eşit haklar verildi.
- ◆ Türk Ceza Kanunu dünyadaki diğer ülkelerden alınarak uygulandı.
- ◆ Kadınlara siyasal haklar verilerek kadınlar da ülke yönetimine katıldılar.

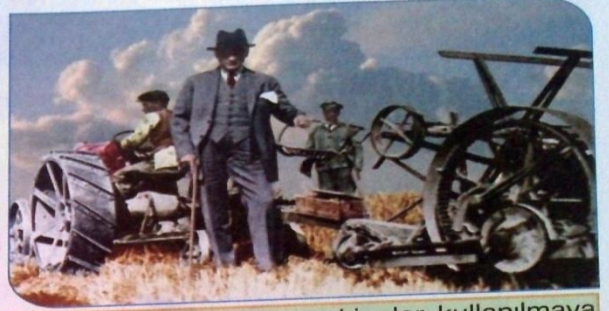

ÖNCESİ

- ◆ Tarım çok geri kalmıştı. Üretimde eski yöntemler kullanılıyordu.
- ◆ Çiftçi ağır vergiler altında eziliyordu.
- ◆ Üretilen ürünler yol olmadığı için dağıtılıp satılamıyordu.
- ◆ Sanayi kuruluşu ve fabrika yok denecek kadar azdı.
- ◆ Kara yolu ve liman hemen hemen hiç yoktu. Demir yollarını yabancılar işletmek koşuluyla yapmışlardı.

SONRASI

- ◆ Tarımda modern makineler kullanılmaya başlandı, çiftlikler kuruldu.
- ◆ Köylünün sırtında ağır bir yük olan aşar vergisi kaldırıldı.
- ◆ Ülkenin gelişmesi için demir yolu ve kara yolu yapımına ağırlık verildi.
- ◆ Yeni fabrikalar, sanayi kuruluşları kurularak üretime başlatıldı.
- ◆ Yer altı madenlerimiz çıkarılıp işlendi.
- ◆ İzmir İktisat (Ekonomi) Kongresi yapıldı.
- ◆ Kabotaj Kanunu çıkarılarak Türk limanları arasında gemi işletme hakkı yabancılardan alındı.

SİYASAL ALANDA İNKILAPLAR:

Ülkenin yönetimi, egemenliğin kullanılması gibi alanlarda yapılan inkılaplardır.

1. Türkiye Büyük Millet Meclisinin Açılması:

Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği günlerde 23 Nisan 1920'de TBMM açıldı. Böylece yeni Türk devleti kurulmuş oldu. Meclisin aldığı kararla egemenlik hakkı padişah'tan millete geçmiş oldu.

2. Saltanatın Kaldırılması:

TBMM, 1 Kasım 1922'de saltanatı kaldırdı. Böylece hem Osmanlı Devleti hem de padişahlık ortadan kalmış oldu. Türkiye'de egemenliğin millete ait olduğu kesinlik kazanmış oldu.

3. Cumhuriyetin İlan Edilmesi:

Kurtuluş Savaşı sırasında yeni sorunlar yaşamamak için yeni devletin yönetim şeklinin ne olacağı konuşulmamıştı. Savaş kazanıldıktan sonra bu durum gündeme geldi. Atatürk'ün çabaları ile 29 Ekim 1923'te cumhuriyet ilan edildi. Böylece millet egemenliğine en uygun yönetim şekli benimsenmiş oldu.

4. Halifeliğin Kaldırılması:

Osmanlı Devleti zamanında padişahlık ve halifelik görevi birlikte yürütülüyordu. Saltanatın kaldırılmasından sonra halifelik bir süre devam etmişti. Ancak bu durum ülkede din ve devlet başkanlığı şeklinde ikiliğe neden oluyordu. Üstelik inkılaplara ve cumhuriyete karşı olanlar eski rejime dönmek için halifeliği kullanıyordu. Bunun üzerine 3 Mart 1924'te halifelik kaldırıldı. Böylece laikleşme yolunda en önemli adım atıldı. Cumhuriyetin temelleri sağlamlaştırılarak inkılapların yapılması kolaylaştırıldı.

5. Siyasi Partilerin Kurulması:

Atatürk farklı görüş ve düşüncelerin yönetimde yer almasını istiyordu. Bunun için çok partili hayata geçmek istiyordu. Atatürk'ün girişleri ile siyasi partiler kurulmuştur. Ancak kurulan yeni partiler inkılap ve cumhuriyet karşıtlarının eline geçtiğinden kapatılmak zorunda kalmıştır.

HUKUK ALANINDA İNKILAPLAR

Toplum için vatandaşların birbirleriyle ve devletle olan ilişkilerini düzenleyen kurallardır. Bunlardan biri de hukuk kurallarıdır.

1. Anayasaların Yapılması:

Atatürk, Kurtuluş Savaşı'nın devam ettiği günlerde bir anayasa hazırlanmasını sağlamıştı.1921'de Teşkilat-ı Esasiye adıyla kabul edilen bu anayasada önemli eksikler vardı. Bu nedenle1924'te yeni bir anayasa yapılmıştır.

2. Türk Medeni Kanunu'nun Kabul Edilmesi:

Toplum yaşamında evlenme, boşanma, miras gibi konuları düzenleyen yasalara“**Medeni Kanun**” denilir. Osmanlı Devleti'nde dini kurallara dayalı “**MECELLE**” adı verilen kanun hazırlanmıştı. Mecelle ihtiyaçlara cevap veremediği için 1926 yılında Türk milletinin örf ve hukukuna en yakın olan ve Avrupa'daki en yeni medeni kanun olan **İsviçre Medeni Kanunundan** alınarak hazırlandı.

Atatürk, Türk Medeni Kanunu'nun çıkarılmasını sağlayarak kadın erkek eşitliği konusunda önemli yenilikler getirmiştir. Resmi nikâh zorunlu olmuş, boşanma hakkı kadına da tanınmıştır. Mirastan kadınlarında pay alması sağlanmıştır.

3. Kadınlara Siyasal Hakların Verilmesi:

Atatürk'ün çabalarıyla kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Böylece siyasal alanda kadın erkek eşitliği sağlanmış, kadınlarda ülke yönetimine katılmaya başlamıştır.

EĞİTİM ALANINDA İNKILAPLAR

Türk milletinin uygar ve çağdaş bir ulus olmasını hedefleyen Atatürk eğitim alanında köklü yeniliklerin yapılmasını sağlamıştır.

1. Eğitim ve Öğretimde Birliğin Sağlanması(Tevhid-i Tedrisat Kanunu):

Osmanlı Devleti zamanında temel eğitim kurumları medreselerdi. Ancak Osmanlı Devleti'nin son yılların da devlet tarafından Avrupa tarzında eğitim veren okullar açılmıştı. Ayrıca azınlıklara ve yabancılara da okul açma izni verilmişti. Bu durum eğitimde karışıklığa ve ikiliğe yol açıyordu. Atatürk, Tevhid-i Tedrisat (Eğitim Öğretim Birliği) Kanunu'nun çıkarılmasını sağlamıştır. Böylece Türkiye'deki bütün eğitim kurumları MEB'e bağlanmıştır. Okullarda kız erkek ayrımına son verilmiş, sınıflar karma olmuştur. Ayrıca çağın gereklerine uyum sağlamayan medreseler kapatılmıştır.

2. Harf İnkılabı:

Osmanlı devleti zamanında Arap alfabesi kullanılıyordu. Bu alfabe hem Türkçenin yapısına uygun değil, hem de okuma yazması zordu. Bu nedenle Mustafa Kemal, 1 Kasım1928'de Harf İnkılabı'nın yapılmasını sağlamıştır.

Atatürk, okuma yazma oranını artırmak için millet mekteplerini açtırmıştır. Bu okullarda yaşlı- genç, kadın-erkek herkese okuma yazma öğretilmeye çalışılmıştır.

3. Türk Tarih ve Türk Dil Kurumunun Kurulması:

Atatürk, Türk tarihi ile ilgili doğru ve ayrıntılı bilgilere ulaşmak için Türk Tarih Kurumunu kurdurmuştur. Türk dilini geliştirmek, yabancı dillerin etkisinden kurtarmak ve bilim dili haline getirmek için Türk Dil Kurumunu kurdurmuştur.

4. Çağdaş Eğitim ve Sanat Anlayışının Geliştirilmesi:

Atatürk, ülkemizde eğitimin gelişmesi için üniversitelerin kurulmasını sağlamıştır. Sanatın gelişmesi için de, güzel sanatlara önem verilmiş, devlet konservatuarının açılmasını sağlamıştır.

TOPLUMSAL ALANDA İNKILAPLAR:

Atatürk, toplumsal alanda yaptığı inkılaplarda günlük hayatı kolaylaştırmayı ve milli birliği sağlamayı amaçlamıştır.

1. Kılık Kıyafette Yenilik:

Osmanlı devleti zamanında ülkede kılık kıyafet birliği yoktu. Farklı din ve millet mensup insanlar, farklı sosyal gruplar ile devlet memurları farklı kıyafetler giyerlerdi. Bu durum toplumda ayrılıklara neden olduğundan milli birliğe zarar veriyordu. Ayrıca Mustafa Kemal, Türk milletinin dış görünüşü olarak da çağdaş olmasını istiyordu. Bu nedenle kılık kıyafette alanında bazı yenilikler yapıldı.

- Şapka Giyilmesi Hakkında Kanun çıkarıldı.
- Fes ve sarık yasaklandı.
- Her dinin en üst din adamları dışındakilerin dini kıyafetle gezmesi yasaklandı.

2. Takvim, Saat- Ölçü ve Tartıda Yenilik:

Osmanlı devleti zamanında, zaman ölçüsü olan takvim saat ile uzunluk ve ağırlık ölçüleri konusunda birlik yoktu. Bu durum hem ülke içindeki hem de yabancı ülkelerle yapılan ticareti güçleştiriyordu. Bundan dolayı takvim ve saat kanunları çıkarıldı. Hicri ve Rumi takvim kaldırılıp tüm dünyanın kullandığı Miladi Takvim'e geçildi. Alaturka saat yerinde milletler arası saat sistemine geçildi.

1931'de Ölçüler Kanunu çıkarıldı. Osmanlı devleti zamanında arşın, endaze, okka gibi ölçü birimleri kaldırıldı. Yerine tüm dünya ülkelerinin kullandığı uzunluk ölçüsü olarak metre, ağırlık ölçüsü olarak kilogram sıvı ölçüsü olarak da litre kabul edilmiştir.1935'te hafta tatili cuma gününden Pazar gününe alınmıştır.

3. Soyadı Kanunu'nun Çıkarılması:

Osmanlı Devleti zamanında soyadı yoktu. Devlet kayıtlarında isimlerin yanına baba adı doğum yeri ve lakabı yazılıyordu. Ancak bu durum özellikle vergi ve askerlik konusunda karışıklıklara yol açıyordu. Soyadı Kanunu çıkarılarak herkesin bir soyadı alması kararlaştırıldı.

TBMM, Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadını vermiştir.

4. Din Kurumlarının Düzenlenmesi:

Atatürk, dinin ve din kurumlarının kullanılarak halkın sömürülmesine karşıydı. Birer dini kurum olan tekke, zaviye ve türbeler dini duygular kullanılarak halkın sömürüldüğü yerler olmuştı. Bu nedenle 1925'te çıkarılan bir kanunla tekke, zaviye ve türbeler kapatıldı.

5. Kadın-Erkek Eşitliğinin Sağlanması:

Kurtuluş Savaşı'nda erkeği ile omuz omuza savaşan ve her türlü fedakârlığa katlanan Türk kadını her alanda erkeklerle eşit olmalıydı. Bu nedenle kadın hakları ile ilgili bir çok yenilikler yapıldı.

- ✓ Okullarda kız-erkek ayrımına son verilerek karma eğitime geçildi.
- ✓ Türk Medeni Kanunu çıkarılarak evlenme, boşanma, miras gibi konularda kadın erkek eşitliği sağlanmıştır. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı verilerek siyasi alanda da kadın erkek eşitliği sağlanmıştır.

EKONOMİ ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

Bir ülkenin yükselip çağdaş ve uygar bir toplum haline gelmesini sağlayan en önemli unsur ekonomidir. Ekonomik durumu zayıf olan devletler gelişemezler. Eğitim, sağlık, bayındırlık gibi sorunlarını çözemezler. Hatta çoğu zaman bağımsızlığını bile koruyamazlar. Bundan dolayı Atatürk, ekonomi alanında da yenilikler yapılmasını sağlamıştır.

1. Tarım Alanında Yapılan Yenilikler:

Tarımda ıslah edilmiş tohum, gübre ve makine kullanılması teşvik edilmeye başlanmıştır.Örnek çiftlikler kurulmuş, ziraat okulları açılmıştır. Köylüden alınan âşar vergisi kaldırılmıştır.

2. Sanayi Alanında Yapılan Yenilikler:

Sanayinin gelişmesi için "Sanayiye Teşvik Kanunu" çıkarılarak sanayi kuruluşlarının kurulması ve özel teşebbüsün desteklenmesi amaçlanmıştır.

Devletçilik ilkesi benimsenerek "1. Beş Yıllık Kalkınma Planı" uygulanmaya başlanmıştır.

3. Milli Ekonomi Politikasının Benimsenmesi:

Mustafa Kemal, ekonomik sorunları görmek ve çözüm üretmek için İzmir’de İktisat Kongresi’ni toplamıştır. Bu kongrede milli ekonominin kurulması ve hammadde ülke içinde olan sanayi kuruluşlarına öncelik verilmesi kararlaştırılmıştır.

4. Kabotaj Kanunu’nun Çıkarılması:

Kabotaj Kanunu çıkarılarak Türk limanları arasında gemi işletme hakkı yabancılardan alınarak millileştirilmiştir.

5. Bayındırlık Faaliyetleri:

Osmanlı Devleti zamanında yeterli yol yapılmamıştı. Devletin son zamanlarında yapılan bir miktar demir yolu dışında ulaşım ilkel yollarla yapılıyordu. Cumhuriyetin kurulmasından sonra Atatürk, ülkenin gelişmesi için demir yolu ve kara yolu yapımına ağırlık verilmesini sağlamıştır.

Düzenli kentleşmeyi sağlamak için şehir planlamacılığına önem verilmiştir.

ATATÜRK İLKELERİ

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin bağımsız, demokratik ve çağdaş özellikler kazanması için bir takım ilkeler ortaya konulmuştur.

- ❖ Cumhuriyetçilik
- ❖ Milliyetçilik
- ❖ Halkçılık
- ❖ Laiklik
- ❖ Devletçilik
- ❖ İnkılapçılık

Atatürk İlkelerinin Ortak Özellikleri:

- Türk toplumunun ihtiyaçlarından doğmuştur.
- Akla ve mantığa uygundur.
- Atatürk tarafından hem sözle hem de uygulama ile belirlenmiştir. Dış baskı ve zorlama yoktur.
- Bir bütündür, birbirlerinden ayrılmazlar.

CUMHURİYETÇİLİK

Cumhuriyet, demokratik bir yönetim şeklidir. Halkın kendi kendini yönetmesi cumhuriyetçiliğin temel amacıdır. Cumhuriyet yönetiminde egemenlik millete aittir. Türk milleti seçtiği milletvekilleri aracılığıyla kendini yönetir.

Özellikleri:

- Devlet başkanı ve milletvekilleri seçimle belirlenir.
- Yönetimde demokrasi esastır.
- Vatandaşların hak ve özgürlükleri koruma altında
- Devlet işleyişi anayasa ve yasalara göre yapılır.

Cumhuriyetçilik İlkesi Doğrultusunda Gerçekleşen İnkılaplar:

- Saltanatın kaldırılması
- TBMM’nin açılması
- Cumhuriyetin ilan edilmesi
- Halifeliğin kaldırılması
- Birden fazla siyasi partinin kurulması
- Kadınlara seçme seçilme hakkının verilmesi
- Anayasanın hazırlanması

MİLLİYETÇİLİK

Atatürk'ün milliyetçilik ilkesi ulusal birlik ve beraberliği temel alır. Kaynağını Kurtuluş Savaşı oluşturur. Çünkü milliyetçilik ilkesi Kurtuluş Savaşı kazanılmasında etkin bir rol oynamıştır.

Atatürk'ün milliyetçilik ilkesi birleştirici ve bütünleştiricidir. Türk ulusuna bağlı olan, kendini Türk sayan herkes Türk milletinin bireyidir. Irkçılığa karşıdır. Atatürk milliyetçiliği, Türk ulusunun bağımsızlığını her şeyin üstünde tutar. Akılcıdır, gerçekçidir. Ortak vatan, dil ve kader birliği kavramları bu ilkeyle ilgilidir.

Özellikleri:

- Milli birlik ve beraberliği esas alır.
- Milletini seven herkes ülkesinin kalkınması için çalışmalıdır.
- Kendisini Türk ulusuna adayan herkes Türk'tür, ilkesini benimser.

Milliyetçilik İlkesi Doğrultusunda Gerçekleşen İnkılaplar:

- Türk Dil Kurumunun açılması
- Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması
- Türk Tarih Kurumunun açılması
- Yeni Türk Devleti'nin kurulması
- İstiklâl Marşı'nın kabulü
- Kabotaj Kanununun kabulü
- Harf İnkılabı
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu

HALKÇILIK

Halk: Bir ülkede oturan, o ülkeyi bilen, geleceğini o ülkeye bağlamış insanların bütününe halk denilir. Halkçılık, devletin siyasi, ekonomik ve kültürel alandaki hizmetlerin tüm halka yönelik olmasını amaçlayan bir ilkedir. Halkçılık ilkesi, toplumda sınıf ayrımına karşıdır. İşçi, memur, esnaf tüccar yasalar karşısında aynı haklara sahiptir. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye ayrıcalık tanınmaz.

Özellikleri:

- Halk devlet yönetimine katılır.
- Herkes kanunlar önünde eşit haklara sahiptir.
- Cumhuriyetçiliğin ve milliyetçiliğin doğal bir sonucudur.

Halkçılık İlkesi Doğrultusunda Gerçekleşen İnkılaplar:

- Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi
- Tekke, zaviye ve türbelerin kaldırılması
- Kılık kıyafette değişiklik yapılması
- Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi
- Aşar vergisinin kaldırılması
- Soyadı Kanunu'nun çıkarılması
- Hastane ve sağlık ocaklarının açılması

LAİKLİK

Laiklik; din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması, devlet kurumlarının ve kurallarının dini ilkelere değil, akla ve bilime dayandırılmasıdır.

Laiklik ilkesinin kabul edilmesiyle devlet yönetimi akla ve bilime dayandırılmıştır. Bu ilke doğrultusunda hukuk siteminde, eğitim siteminde, sosyal yaşamda akılcı ve bilimsel değişiklikler yapılmıştır. Türk toplumunun çağdaşlaşma yolu açılmıştır.

Özellikleri:

- Devlet yönetiminde din ve devlet işleri birbirinden ayrı tutulur.
- Akla ve bilime önem verilir, yasalar din kurallarına dayandırılmaz.
- Düşünce ve inanca saygı esastır. Herkesin inanç özgürlüğü vardır.

Laiklik İlkesi Doğrultusunda Gerçekleşen İnkılaplar:

- Halifeliğin kaldırılması
- Türk Medeni Kanunu'nun kabul edilmesi
- Medreselerin kapatılması
- Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması
- Diyanet Din İşleri Başkanlığı'nın kurulması
- Anayasadan "Devletin dini İslâm'dır" maddesinin kaldırılması
- Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun kabul edilmesi

Dikkat! 1937'de laiklik ilkesi anayasaya girmiştir.

DEVLETÇİLİK

Devletin ekonomik hayatın içinde yer almasıdır. Yani gerektiğinde fabrika ve şirket kurup işletmesidir. Bu ilke ekonomiyle ilgilidir. Devletçilik ilkesi, büyük sermaye gerektiren ağır sanayi işletmelerinin kurulması amacıyla uygulamaya konmuştur. Bu sayede demir çelik, dokuma, cam ve şeker dalları kısa sürede kurulmuştur.

Devletçilik ilkesi, ekonomik kalkınmanın yanında sosyal ve kültürel kalkınmayı da amaçlar.

Özellikleri:

- Devletin ekonomik, sosyal ve kültürel alanda kalkınmasını amaçlamıştır.
- Vatandaşların özel iş yerleri kurmalarını destekler ve örnek olur.
- Devlet, ülkedeki ekonomik kaynakları belirler ve işletir.

Devletçilik İlkesi Doğrultusunda Gerçekleşen İnkılaplar:

- İzmir İktisat Kongresi'nin yapılması.
- Sümerbank ve Etibank gibi devlet bankalarının kurulması
- Karabük Demir-Çelik Fabrikasının devlet tarafından kurulması
- Tarımda modern yöntemlerin uygulanması
- Maden Tetkik Arama Enstitüsünün açılması
- Kabotaj Kanunu'nun kabulü
- Demir yollarının devletleştirilmesi

İNKILAPÇILIK

İnkılap: Eskimiş, çağdışı kalmış bir toplum ve devlet düzeninin daha iyi bir duruma getirilmesi için yapılan köklü değişikliklerdir.

İnkılapçılık ilkesi; Türk toplumunun sürekli gelişmeye, yenileşmeye açık olmasını sağlamıştır.

İnkılapçılık ilkesi sürekli yeniyi, iyiyi, güzeli esas almıştır.

Özellikleri:

- Kurumların sürekli yenilenmesi, çağa ayak uydurması anlamına gelir.
- Gelişmesi durmuş olan bütün kurum ve kuruluşları kaldırıp yerine daha yeni ve daha çağdaş olanını getirir.
- Bütün yenilikler bu ilke doğrultusunda yapılmıştır.

NOT;Gerçekleştirilen bütün inkılaplar bu ilkenin uygulama örnekleridir.

ATATÜRK'ÜN SON GÜNLERİ

Atatürk'ün Türk milletini hak ettiği çağdaş toplumlar seviyesine çıkarmak için ülke içinde pek çok inkılap geçirmiştir. Milletine, iyyinin ve doğrunun yolunu gösterdi. Kendisini düşünmeden yaptığı bu çalışmalar genç sayılabilecek bir yaşta sağlığının bozulmasına neden oldu. 1938 yılı başlarında Bursa'ya yaptığı bir gezi sırasında hastalanan Atatürk Çankaya Köşk'ünde bir süre dinlendi. Sağlık kontrolünden geçirildi.

Mayıs ayında güney illerini kapsayan bir inceleme gezisi kendisini yorduğu için yeniden hastalandı. Ankara'ya döndü. Oradan da tedavi olmak ve dinlenmek için İstanbul'a gitti. Ancak aynı dönemlerde dış politikada da hayati gelişmeler yaşanmaktaydı. Fransa'nın Hatay'dan çekilmesinden sonra Hatay'ın durumu belirsiz bir hal almıştı. Atatürk; Hatay'ın Türkiye'ye katılmasına büyük önem vermektedir. Bu nedenle doktorların kesin dinlenmesi talimatına rağmen Hatay'a gitti. Burada incelemelerde bulundu. Bu durum Hatay halkı üzerinde önemli etki bıraktı. Yapılan oylama sonucu Hatay aynı yıl Türkiye'ye katıldı.

Bu yoğun tempo Atatürk'ün hastalığının artmasına neden oldu. Tüm dünyaya örnek olan büyük önder, 10 Kasım 1938 yılında saat dokuzu beş gece İstanbul Dolmabahçe Sarayı'nda hayata gözlerini yumdu. Bu haber Türk milletini ve bütün dünyayı derin bir üzüntüye boğdu.

19 Kasım günü naaşı, top arabasıyla Gülhane Parkı'na götürüldü. Buradan Yavuz zırhlısı ile İzmit'e oradan da özel bir trenle Ankara'ya getirildi.

21 Kasım 1938 tarihinde yabancı devletlerin de gönderdiği askeri birliklerle temsil ettiği büyük bir devlet töreni yapıldı. Naaşı, Etnoğrafya Müzesi'nde hazırlanan geçici kabre konuldu.

CUMHURİYETÇİLİK

- ULUSAL (MİLLİ) EGEMENLİK
- ULUSAL İRADE
- SEÇİMLER
- ÇOK PARTİLİ HAYAT
- DÜŞÜNCE ÖZGÜRLÜĞÜ
- SEÇME VE SEÇİLME HAKKI
- DEMOKRASİ
- SALTANATIN KALDIRILMASI
- HALİFELİĞİN KALDIRILMASI
- TBMM'NİN AÇILMASI

LAİKLİK

- DİN VE DEVLET İŞLERİNİN AYRI KURUMLARCA İDARE EDİLMESİ
- HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (1924)
- SALTANATIN KALDIRILMASI(1922)
- TEKKE VE ZAVİYELERİN KAPATILMASI, MEDRESELERİN KAPATILMASI(1925)
- TEVHİD-İ TEDRİSAT KANUNU (1924)
- DİN VE VİCDAN ÖZGÜRLÜĞÜ
- DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞININ KURULMASI (1924)
- 1937'DE LAİKLİK İLKESİNİN ANAYASA MADDESİ OLMASI

HALKÇILIK

- TOPLUMSAL EŞİTLİK
- SOYADI KANUNU
- TÜRK MEDENİ KANUNU
- YABANCI OKULLARIN MEB'E BAĞLANMASI
- AZINLIKLARIN TÜRK VATANDAŞI KABUL EDİLMESİ
- SOSYAL DAYANIŞMA
- KILIK-KIYAFET KANUNU

ATATÜRK İLKELERİ ANAHTAR KELİMELEER

MİLLİYETÇİLİK

- MİLLİ (ULUSAL) BENLİK
- MİLLİ BİLİNÇ
- ULUSAL BAĞIMSIZLIK
- ORTAK DİL
- TÜRK TARİH KURUMU
- TÜRK DİL KURUMU
- KABOTAJ KANUNU
- KURTULUŞ SAVAŞI

DEVLETÇİLİK

- EKONOMİK KALKINMA
- 1.BEŞ YILLIK KALKINMA PLANI (1934-1939)
- İŞ BANKASININ KURULMASI
- ZİRAAT BANKASININ İMKÂNLARININ ARTIRILMASI
- DEVLET ELİYLE SANAYİLEŞME
- ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ
- SÜMERBANK (TARIM VE HAYVANCILIK)
- ETİBANK (MADEN İŞLETMELERİ)

İNKİLAÇÇILIK

- YENİLİĞE AÇIK OLMA
- BÜTÜN İNKİLAPLAR
- ÇAĞDAŞLAŞMA. MODERNLEŞME
- KURUM VE KURULUŞLARI YENİLEME
- TOPLUMSAL HAYATTA YENİLİK
- GELİŞMİŞ ÜLKELERLE UYUM
- EĞİTİMDE MODERNLİK

3.ÜNİTE : BÖLGEMİZİ TANIYALIM

Bölgemizi Tanıyalım Ünitesinde

Geçen Kavramlar:

Dağ: Çevresine göre yüksek olan yeryüzü şekillerine denir. İki çeşittir: 1. Tek dağ 2. Sıradağ

Tek dağ: Bulunduğu yerde tek başına yükselen dağa verilen addır.

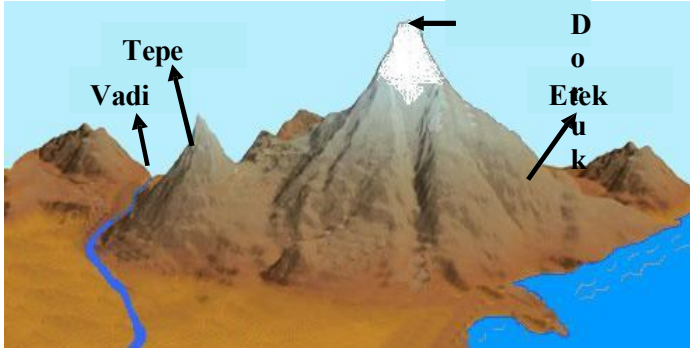
Sıradağ: Aralarında uzunlamasına vadilerin bulunduğu dağlar dizisidir.

Doruk: Dağın en yüksek yerine **doruk** denir.

Etek: Dağların alt kısımlarına **etek** adı verilir.

Geçit: Dağların arasındaki yollara geçit adı verilir.

Tepe: Yüksekliği 500 metreyi geçmeyen yer kabartıdır.

Ova: Çevresine göre alçakta kalmış, olan geniş düzlüklerdir.

Delta: Bir ırmağın çatallanarak denize veya göle kavuştuğu yerde oluşan üçgen biçimli ovalardır.

Plato: Akarsular tarafından derin biçimde yarılmış yüksek ve geniş düzlüklerdir.

Vadi: Akarsuların yataklarını derinleştirerek oluşturduğu "u" veya "v" şeklindeki uzun oluklardır.

Deniz: Okyanusların karaların içine doğru girmiş kollarıdır.

Koy: Denizin, karanın içine küçük girinti hâlinde sokulduğu yere koy denir. Koylar, körfezden daha küçük ve daha sığ girintilerdir

Körfez: Denizlerin, büyük ve derin girintiler halinde karaların içine sokulduğu yerlere denir.

Burun: Kara parçalarının denize doğru uzanmış bölümlerdir.

Boğaz: İki denizi birbirine bağlayan dar su geçitleridir.

Ada: Etrafı sularla çevrili kara parçasıdır.

Yarımada: Üç tarafı sularla çevrili kara parçasıdır.

Göl: Karlara üzerinde bulunan dört tarafı kapalı Çukurlardaki su birikintileridir. Göller 2 türdür.

1. Doğal göller
2. Baraj gölleri

Akarsu: Yağmur, kaynak, buz ve kar sularının bir yatak içinde toplandıktan sonra, bir eğilim doğrultusunda akıp giden sulardır.

Akarsuların en küçüğü **dere**dir.

Dereler birleşerek **çay**ları oluşturur.

Çayların birleşmesiyle de en büyük akarsu olan **ırmaklar (nehirler)** oluşur.

Orman: Ağaçlarla kaplı geniş alanlardır.

Harita: Yeryüzünün tamamının veya bir kısmının kuşbakışı olarak belirli bir oranda küçültülerek bir düzlem üzerine geçirilmesine harita denir.

Kasaba: Kentlerden küçük, köyden büyük, henüz kırsal özelliklerini yitirmemiş olan yerleşim birimidir.

Köy: Nüfusu iki bine kadar olan, şehirlerden uzakta bulunan küçük yerleşim alanlarıdır.

Kırsal: Az insanın barındığı, genellikle kır durumunda olan yer.

ÜLKEMİZİN YÜZEY ŞEKİLLERİNİ TANIYALIM

Yeryüzündeki doğal ve beşeri unsurların oluşturduğu görünümün her birine **yer şekilleri** denir.

Doğal Unsurlar: Doğada kendiliğinden bulunan, meydana gelmesinde insanların doğrudan etkili olmadığı yer yüzü şekilleridir. Dağ, ova, orman, plato, göl ve vadiyi doğal unsurlara örnek olarak verebiliriz.

Beşeri Unsurlar: İnsanlar doğal varlıklara çeşitli şekillerde müdahale ederek yeni oluşumlar meydana getirirler. İnsanların etkisiyle oluşan unsurlara beşeri unsurlar denir. Şehirler, tüneller, yollar, barajlar, maden sahaları, kanallar, köprüler beşeri unsurlardır.

BÖLGEMİZİN YÜZEY ŞEKİLLERİ

Bölge: Doğal, beşeri ve ekonomik özellikler bakımından diğer yerlerden ayrılan, sınırları içinde benzer özellikler gösteren alanlara **bölge** denir.

Bir bölgede görülen **doğal özellikler**; yerşekilleri, iklim ve bitki örtüsüdür.

Beşeri özellikler nüfus ve yerleşmedir.

Ekonomik etkinlikler ise tarım, turizm, madencilik ve ticarettir.

İçinde yaşadığımız bölgeyi daha iyi tanımak için çevresindeki yer yüzü şekillerini bilmemiz gerekir.

Yer kabuğu üzerinde oluşmuş kabarık ve çukur şekillerin hepsine birden **yüzey şekilleri** denir.

Başlıca yüzey şekilleri dağlar, ovalar, platolar, vadiler vb.'dir. Çevremizde gördüğümüz bu yüzey şekillerinin yükseklikleri her zaman deniz seviyesine göre hesaplanır. Dünyamızın her yerinde deniz aynı seviyededir. Sıfır (0) metredir.

Bunları biliyor musunuz?

- © Ovalar ve özellikle delta ovaları tarıma elverişliken, platolar daha çok hayvancılığa elverişlidir.
- © Ege Bölgesi'nde kıyılar girintili çıkıntılı olduğundan bölgede çok sayıda koy, körfez, burun, ada, yarımada bulunmaktadır.

Haritalar üzerinde bulunan renkler ve çeşitli işaretler, haritanın dilidir. Bu işaretler ve renkler sayesinde bir haritadan pek çok bilgi öğrenebiliriz.

Yeryüzü şekillerini gösteren haritalar fiziki haritalardır. Dağları, ovaları, denizleri, gölleri, akarsuları, platoları vb. yer yüzü şekillerini fiziki haritalarda görebiliriz.

Fiziki haritalarda yeryüzü şekli değişik şekillerde gösterilir. Fiziki haritada yer alan renklerin her birinin anlamı vardır. Fiziki haritalarda kullanılan renklerin hangi yükselteleri ve derinlikleri ifade ettiği, haritanın bir kenarında **harita işaretleri (lejant)** bölümünde gösterilir.

Haritada denizler, göller ve akarsular **mavi** Ve tonlarıyla gösterilir.

Karalarda:

- Deniz seviyesinden fazla yüksek olmayan yerler **yeşil** tonlarıyla,
- Deniz seviyesinden biraz yüksek olan yaylalar **sarı** renkle,
- Deniz seviyesinden orta derecede yüksek olan yerler **açık kahverengi** ile,
- Deniz seviyesinden çok yüksekte olan yerler ise **koyu kahverengi** ile gösterilir.

Ülkemizin Yeryüzü Şekilleri:

- **Ortalama yükselti oldukça fazladır.(1132 m)
- **Yükselti batıdan doğuya doğru gidildikçe artar.
- **Özellikle iç bölgelerde düzlükler geniş yer kaplar.
- ** Ovaların yükselteleri de fazladır.
- ** Ülkemizin yarısı 1000-2000 m arası yükseltiye sahiptir.
- ** Ülkemizin, yüksek sıradağları doğu batı yönünde uzandığından, Akdeniz ve Karadeniz Bölgesi'nde denize paralel, Ege'de denize dik olarak uzanır.

İKLİMİN İNSAN YAŞAMINA ETKİSİ

İklim: Yeryüzünün herhangi bir yerinde hava olaylarına bağlı olarak gerçekleşen etkilerin uzun yılların ortalamasına dayanan durumuna **iklim** denir.

Hava durumu ise bir yerde, anlık, birkaç saatlik, birkaç günlük yani kısa süreli hava olaylarıdır. Hafta sonu yağış bekleniyor, parça bulutlu geçecek, sağanak yağışlı, karla karışık yağmurlu gibi ifadeler hava durumunu belirtmek için kullanılır.

Yurdumuzda farklı iklim tiplerinin oluşmasında en önemli etkenler;

- ✓ Ülkemizin üç tarafının denizlerle çevrili olması,
- ✓ Ilıman iklim kuşağında olması,
- ✓ Yükseltinin batıdan doğuya artması
- ✓ Yüzey şekillerinin farklılığı

İKLİMİN İNSANLARIN YAŞAMINDAKİ ETKİLERİ

- Yetiştirilen tarım ürünleri çeşitliliğini,
- Doğal bitki örtüsü çeşitliliğini,
- Turizm faaliyetlerini ve çeşitliliğini
- Kıyafet (giysi) seçimini,
- Isınma yöntem ve malzemelerin türünü,
- İnsanların ten(deri) renklerini,
- İnsanların yemek kültürünü ve çeşitliliğini,
- Su kaynaklarının azlığını ve çokluğunu,
- Kültür, spor, sanat faaliyetlerini,
- Ekonomik faaliyetlerini ve türünü,
- Evlerin şekillerini, ev yapım malzemelerinin türünü,
- Yerleşme ve nüfusun ülke içindeki dağılımını,
- Hayvancılık faaliyetlerini ve hayvan türlerini etkiler.

İklim özellikleri insan, bitki ve hayvan yaşantısını doğrudan etkiler. Sert iklime sahip olan bölgelerde evlerin yapı malzemesi, şekli farklıdır. İnsanlar kalın giyecekler giyerler. Binalarda çeşitli ısıtma ve soğuktan korunma yöntemleri kullanılır. Sıcak iklime sahip olanlar ise sıcaktan korunmak için çeşitli yöntemler kullanırlar

İklim, insanların yaşam biçimi kadar ekonomik faaliyetlerini de etkiler. Ülkemizin kıyı kesimlerinde balıkçılık, iç kesimlerde tarıma elverişli alanlarda tarım, dağlık alanlarda da hayvancılık ve ticaret yapılır.

İklim; ulaşım, ticaret gibi ekonomik faaliyetlerin yanı sıra turizm etkinliklerini de nasıl olacağını belirler. Kışın uzun sürdüğü kar yağışlarının görüldüğü yerlerde kış turizmi gelişmiştir.

İklimin bitki örtüsü üzerinde etkisi vardır. Karadeniz'in dağların denize bakan yamaçlarında gür ormanlarla kaplıdır. Deniz seviyesinden yükseklerle doğru ormanlar görülür. Dağların en üst kısımlarında ise çayırılar görülür. İç kısımlarda ise bozkırlar görülür. İç kısımlarda ağaç ve orman, akarsu kenarlarında seyrek olarak veya insanların ulaşmadığı dağların yüksek kesimlerinde görülür.

ÜLKEMİZDE GÖRÜLEN İKLİM TÜRLERİ

KARADENİZ İKLİMİ

- ✓ Karadeniz kıyıları boyunca görülür.
- ✓ Her mevsim yağışlı ve ılıman geçer.
- ✓ Yazları serin, kışlar ılık geçer.
- ✓ İklimin özelliği bölgenin batısından doğuya doğru gidildikçe daha belirginleşmesidir
- ✓ Her mevsim yağışlı olup, en çok sonbaharda en az ilkbaharda yağışlar görülür. **Rize ve çevresi yurdumuzun en yağışlı yöresidir.**
- ✓ Yağışlar fazla olduğu için bitki örtüsünü ormanlar oluşturur. Orman ürünlerinin fazla olmasından dolayı kırsal kesimlerde evlerin büyük bir bölümü ahşap malzemeden ve üçgen çatılı yapılmıştır.
- ✓ Her mevsim bol yağış ve ılıman bir iklim isteyen çay, fındık, mısır ve kivi gibi tarım ürünleri yetiştirilir.

AKDENİZ İKLİMİ

- ✚ Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır.
- ✚ En fazla yağışı kışın, en az yağışı yazın alır.
- ✚ Don olaylarına ve kar yağışlarına nadiren rastlanır. Güneşlenme süresi fazladır.
- ✚ Seracılık yaygın olarak yapılır. Nedeni; güneşli gün sayısının fazla olması ve kışların ılık geçmesidir.
- ✚ Akdeniz ve Ege kıyılarıyla, Marmara Bölgesi'nin güney kısmında ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batısında görülür.
- ✚ Bitki Örtüsü **makidir.** Makiler, yaz kuraklığına dayanıklı olan ve bütün yıl yeşil kalabilen çalı ve kısa boylu ağaçlardır.
- ✚ **Yetiştirilen tarım ürünleri;** turunçgiller (limon, portakal, greyfurt), muz, zeytin, susam, pamuk, üzüm, incir, tütün,

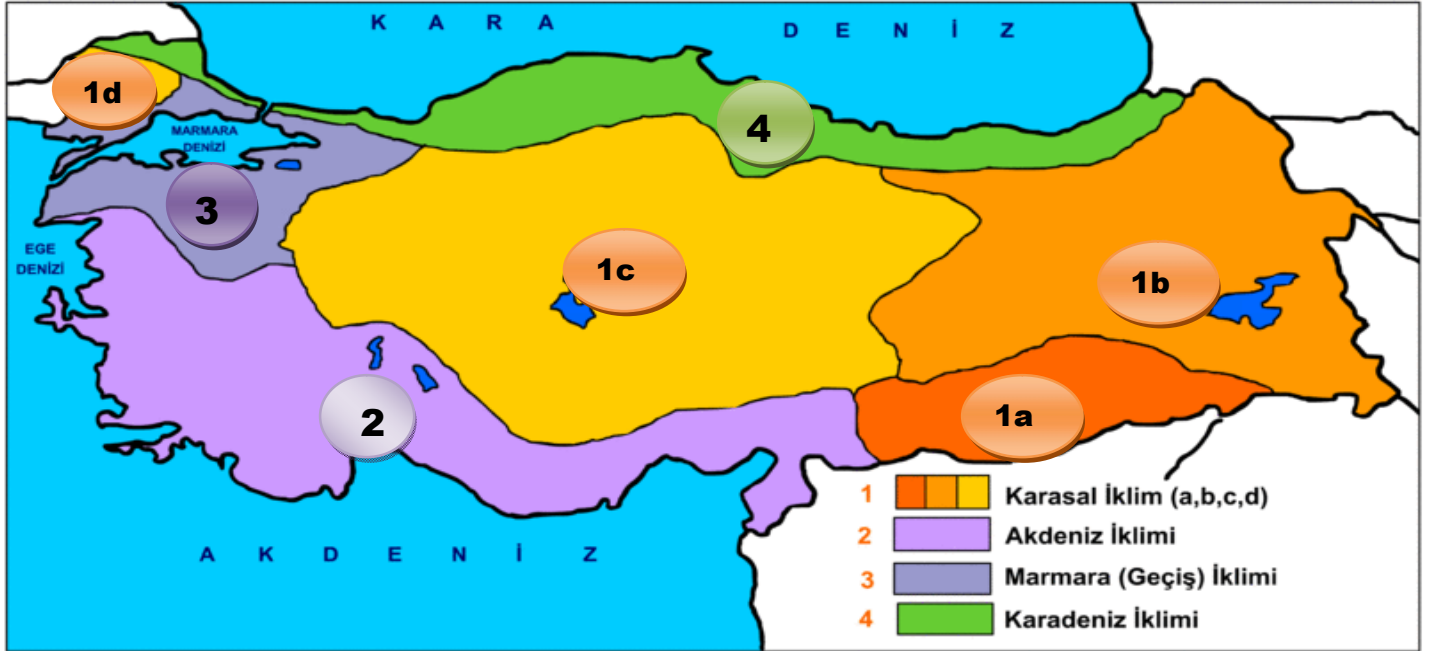
KARASAL İKLİM:

Ülkemizde en yaygın görülen iklim çeşididir.

- ✓ En önemli özelliği havanın çabuk ısınıp, çabuk soğumasıdır. Diğer bir özelliği de gece ve gündüz sıcaklıkları arasındaki farkın çok olmasıdır.
- ✓ Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır.
- ✓ Yağışlar en çok ilkbaharda, en az ise yaz aylarında görülür.
- ✓ Doğu Anadolu Bölgesi'nde şiddetli karasal iklim görülür.
- ✓ Bitki örtüsü, ilkbahar yağışlarıyla yeşeren yazın ise sıcaklıktan dolayı kuruyan otlardan oluşan **bozkırlardır.**
- ✓ Karasal iklimin görüldüğü yerlerde kışlar uzun ve sert geçtiği için ulaşımda, tarımda, ısınmada zorluklar yaşanır.
- ✓ Bu iklim Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu bölgelerinde etkili olmaktadır. Ayrıca Karadeniz Bölgesi'nin güney kesimlerinde, Marmara ve Ege bölgelerinin iç kesimlerinde etkili olmaktadır
- ✓ Karasal iklimin hakim olduğu kesimlerde, karasal iklime uygun tarım ürünleri yetiştirilir. Buğday, arpa, çavdar, yulaf, mercimek, nohut, şekerpancarı, elma, armut, üzüm, ayva, kiraz, haşhaş gibi tarım ürünleri yetiştirilir.

Bunları Biliyor musunuz !!!!!!!

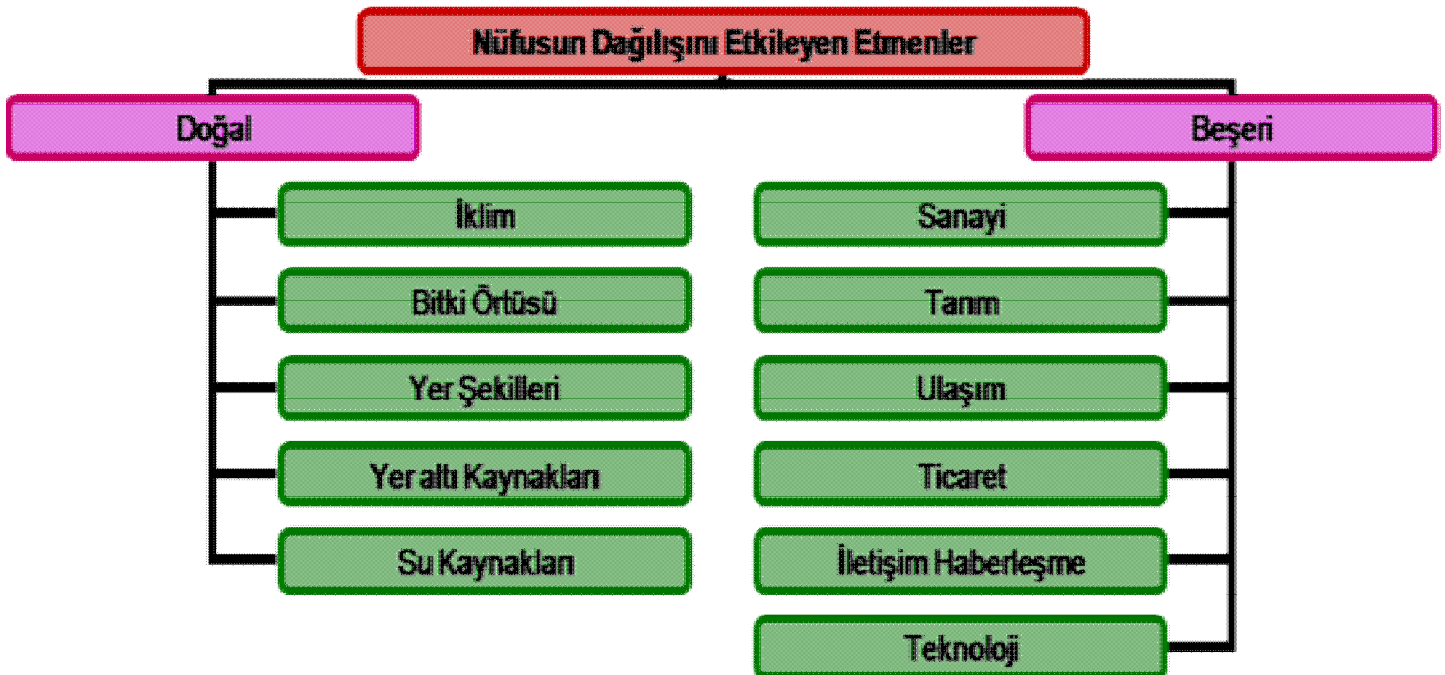
Üç iklimin bir arada etkili olduğu, Marmara Bölgesinde görülen iklim tipine “geçiş iklimi” denilmektedir. Marmara iklimi de denilmektedir. Üç iklim türünün özelliklerini gösterir. Geçiş ikliminin en belirgin özelliği iklim çeşitliliğinin bitki örtüsünde çeşitliliğe sebep olmasıdır.

YAŞADIĞIMIZ BÖLGE (YAŞAMAK İÇİN SEÇİLEN YERLER)

ÜLKEMİZDE NÜFUS

Nüfus, belirli bir alanda, belirli bir zamanda yaşayan insan topluluğudur. Ülkemizde nüfus sayımlarını Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) yapmaktadır. İlk düzenli nüfus sayımı 1927, ikincisi 1935 yılında yapılmıştır.

NÜFUS DAĞILIŞINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER:

FİZİKİ FAKTÖRLER:

1-İKLİM: Ülkemizde nüfus, ılıman iklimin görüldüğü kıyı bölgelerimizde yoğunlaşır. Kışların sert, uzun ve yağışın az olduğu karasal iklim şartlarının olduğu yerlerde ise nüfus tenhadır.

Türkiye’de denizin ılımanlaştırıcı etkisinden dolayı nüfusun büyük kısmı Marmara, Ege, Karadeniz, Akdeniz kıyılarında toplanmıştır.

2-YER ŞEKİLLERİ: Dağlık ve engebeli alanlarda nüfus yoğunluğu seyrek, ovalarda ve toprak türünün tarıma uygun olduğu alanlarda nüfus yoğundur.

Yer Şekillerine göre تنها yerler:

1. Yıldız Dağları Bölümü
2. Taşeli Platosu
3. Teke Yarımadası
4. Menteşe Yöresi
5. Doğu Anadolu’nun yüksek kesimleri
6. Biga Yarımadası
7. Hakkâri Bölümü

3. TOPRAK ÖZELLİKLERİ: Verimli toprakların bulunduğu alanlar (Çukurova, Gediz, B. Menderes, Bafra, Çarşamba ovaları) nüfusça kalabalık iken, Tuz Gölü çevresi gibi yerlerde verimsiz topraklar bulunduğundan nüfus çok azdır.

4-YER ALTI KAYNAKLARI: Madenlerin veya enerji kaynaklarının işletilmesinde yoğun nüfusa ihtiyaç vardır. Bu alanlarda nüfus fazladır.

Taşkömürünün çıkarıldığı Zonguldak, linyit kömürünün çıkarıldığı Manisa (Soma), petrolün çıkarıldığı Batman nüfusun yoğun olduğu yerlerdir.

5-SU KAYNAKLARI: İçme ve kullanma suyunun temini, tarım ve sanayide suya ihtiyaç duyulması nedeniyle ülkemizde birçok yerleşim yeri su kaynaklarının etrafında toplanmıştır. Özellikle iklimin kurak olduğu İç Anadolu’da nüfus; akarsu boyları, yer altı su kaynaklarının çevreleri ve göl kenarlarında toplanmıştır.

BEŞERİ FAKTÖRLER:

1-SANAYİ: Sanayinin geliştiği yerlerde iş olanaklarının fazla olması, bu alanlarda nüfusun artmasını sağlar. Bu artış göçlerle meydana gelmektedir.

Sanayiye göre nüfusun yoğun olduğu yerler:

Çatalca –Kocaeli Bölümü	Bursa çevresi
İzmir	Zonguldak
Eskişehir-Ankara	Çukurova-Adana
İskenderun	

2-TARIM: Tarımın yoğun yapıldığı alanların nüfusları artmıştır. Tarım genellikle ovalarda yapılır.

ÖRNEĞİN: Kıyı ovaları: Bafra ovası, Çarşamba Ovası, Gediz Ovası, Çukurova,
İç ovalar: Konya Ovası, Harran Ovası, Adapazarı Ovası, Bursa Ovası

3-TURİZM: Turizmin yoğunlaştığı yerlerde yerleşme ve nüfus artmıştır. Ülkemizde Ege ve Akdeniz kıyılarındaki merkezlerde turizmden dolayı nüfus yoğunlaşmıştır

4-ULAŞIM: Ulaşımın zor sağlandığı yerler تنها, ulaşım kavşağında olan illerimizin nüfusu fazladır.

Eskişehir, Ankara, Gaziantep, Kayseri’de ulaşımın rahatlığı ticaretin gelişmesini sağlamış böylece nüfusun yoğunlaşmasına neden olmuştur.

Yoğun Nüfuslu Yerler

- Doğu Karadeniz kıyıları
- Marmara Deniz kıyıları
- Ege Bölgesi'nin kıyıları ile iç kesimlerdeki ovalar
- Antalya körfezi
- Çukurova

Seyrek Nüfuslu Yerler

- Yıldız Dağları
- Karadeniz Bölgesi'nin dağlık alanları
- Menteşe Yöresi
- Taşeli Platosu
- Teke Yarımadası
- Tuz Gölü çevresi

BÖLGELERİMİZ VE ÖZELLİKLERİ

Yurdumuz büyük bir ülkedir. Yeryüzü şekilleri, iklimi, bitki örtüsü, nüfusu ve ekonomik özellikleri her yerde aynı değildir. Bu özellikler göz önünde bulundurularak benzerlik görülen yerler **coğrafi bölgeleri** oluşturmuştur.

Coğrafyacılar, 1941 yılında yapılan “Birinci Türk Coğrafya Kongresi”nde ülkemizi **yedi** bölgeye ayırmıştır. **Coğrafi Bölgelerimiz:**

KARADENİZ BÖLGESİ

Konumu: Karadeniz’in güney kıyısında yer alan dar bir kıyı şerididir. Adını kuzeyindeki Karadeniz’den alır. Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Marmara Bölgesi ile komşudur.

Yer Şekilleri ve Ulaşım: Engebeli bir arazi yapısı vardır. Bölgenin büyük bir kısmını dağlık alanlar oluşturur. Dağlar denize paralel uzandığı için kıyılar fazla girintili ve çıkıntılı değildir. Bu durum kıyı kesimlerden iç kesimlere geçişi zorlaştırmakta, ulaşımın daha çok kıyı şeridinde yoğunlaşmasına neden olmaktadır.

** Karadeniz Bölgesi’ndeki dağ sıralarını **Küre, Bolu, Ilgaz, Canik ve Köroğlu** dağları oluşturur. En yüksek yeri Kaçkar Doruğu’dur.

** Bölgedeki **Bafra, Çarşamba** ovaları **delta** ovalarıdır.

Kızılırmak, Yeşilırmak, Sakarya, Filyos ve Çoruh nehri en önemli akarsulardır.

Nüfusu: Kırsal nüfusun en fazla olduğu bölgemizdir.

Şehirlerde genelde kıyılara yakın yerlerde kurulmuştur. Köylerde arazi yapısından dolayı evler dağıniktır.

İklimi ve Bitki Örtüsü: Her mevsim yağışlı ılıman bir iklimi vardır. Ülkemizin en fazla yağış alan bölgesidir.

Türkiye'nin %25'ini kaplayan ormanlarıyla, ormanlık alanın en fazla olduğu bölgedir.

En fazla heyelan olan bölgedir. Bunun en temel nedeni yağışların fazla, bölgenin dağlık olmasıdır.

Temel Geçim Kaynakları: Temel geçim kaynağı tarımdır. Bölge çay, fındık ve kenevir üretiminde Türkiye'de 1. sıradadır.

** Bunun yanında madencilik(taş kömürü, bakır, demir...) hayvancılık, balıkçılık, arıcılık, ormancılık da diğer önemli geçim kaynaklarındandır.

** Ülkemizde **balıkçılığın** en yaygın olduğu bölgedir.

** Ülkemizde taş kömürünün tamamı, bakırın yarısı bu bölgeden sağlanır.

MARMARA BÖLGESİ:

Konumu: Adını Marmara Denizi'nden almıştır. Marmara Bölgesi; İstanbul Boğazı, Marmara Denizi ve Çanakkale Boğazı tarafından ikiye bölünmüştür. Batıdaki toprakları Avrupa Kıtası'na, doğudaki toprakları Asya Kıtası'na aittir.

Yer Şekilleri ve Ulaşım:

** Ortalama **yükseltisi en az** olan bölgemizdir.

** **Başlıca dağları** Uludağ, Kaz Dağı ve Yıldız Dağlarıdır. Bu durum ulaşımı kolaylaştırmış, geniş tarım alanlarının oluşmasında etkili olmuştur. ** Bölgenin en yüksek dağı Uludağ'dır.

** **İstanbul ve Çanakkale boğazları** bu bölgede yer alır. Gökçeada ve Bozcaada da bu bölgede yer alır.

** Sakarya, Susurluk, Meriç ve Ergene en önemli **akarsuları**dır.

** Ulubat, İznik, Sapanca, Manyas **gölleri** bu bölgededir.

İklimi: Bölgenin kuzeyinde Karadeniz, güneyinde Akdeniz, iç kesimlerinde ise karasal iklim görülür.

Nüfusu:Nüfus yoğunluğu en fazla olan bölgedir.Nüfus yoğunluğunun temel sebepleri iklim, yer şekilleri ve bölgenin coğrafik konumudur.

Temel Geçim Kaynakları:

** **Sanayi** çok gelişmiştir. Türkiye'deki endüstri kuruluşlarının %25'i bu bölgededir. Bu nedenle en fazla iç göç alan bölgedir. İç ve dış ticaretin en fazla geliştiği bölgedir.

** Enerji üretiminin en az, buna karşın tüketiminin en fazla olduğu bölgedir.

** Marmara Bölgesi, bölge yüzölçümüne göre tarım alanları en fazla olduğu bölgemizdir. Bölge, ayçiçeği, şeftali, kestane ve pirinç üretiminde ilk sıradadır. Zeytin, tütün, şekerpancarı, üzüm, mısır ve buğday tarımı yapılan diğer ürünlerdir.

** Bölge, kümes hayvancılığı, **ipek böcekçiliği** ve ahır hayvancılığında ilk sırada yer alır.

** Sanayi kuruluşlarının önemli bir bölümü **İstanbul**'da yer alır.

** Tarihi ve doğal güzelliklerinden dolayı en fazla turist çeken ve turizm gelirleri en fazla olan bölgemizdir.

** Eğitim, sağlık, ulaşım ve haberleşme olanaklarının en fazla olduğu bölgedir.

EGE BÖLGESİ

Yer Şekilleri ve Ulaşım:

Ege Bölgesi'nde dağlar denize dik uzanır. Bu nedenle Ege kıyılarımız çok girintili ve çıkıntılıdır. Sahil boyunca çok sayıda ada, yarım ada, koy ve körfez bulunur. Kıyıdan iç kesimlere gidildikçe yükselti artar.

Dağlar kıyıya dik uzandığından doğal olarak iç kesimlere ulaşım, Karadeniz ve Akdeniz bölgelerine kıyasla daha kolay olmaktadır.

Emir, Murat, Boz, Yunt, Aydın ve Madra dağları bu bölgemizde yer almaktadır.

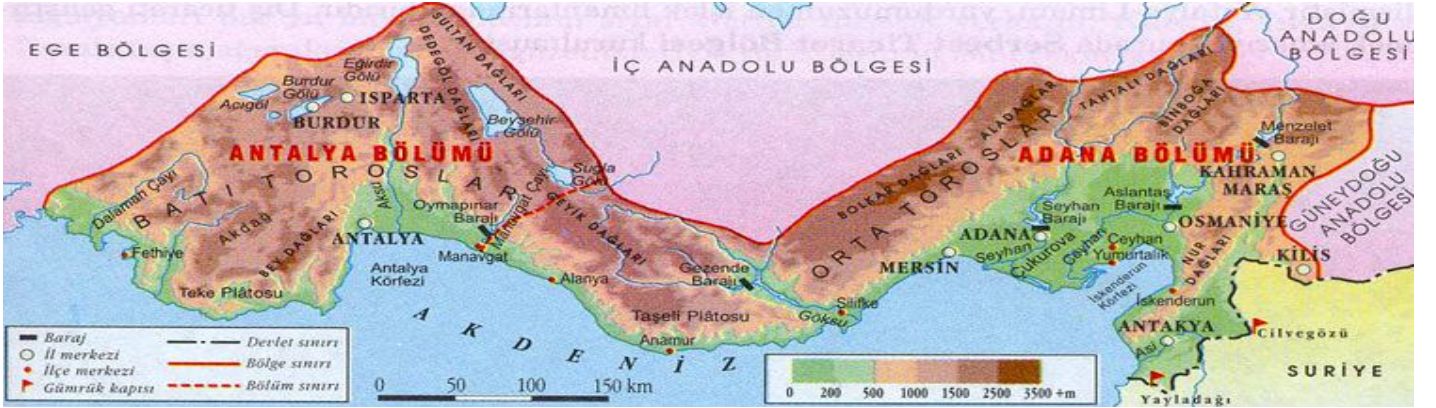
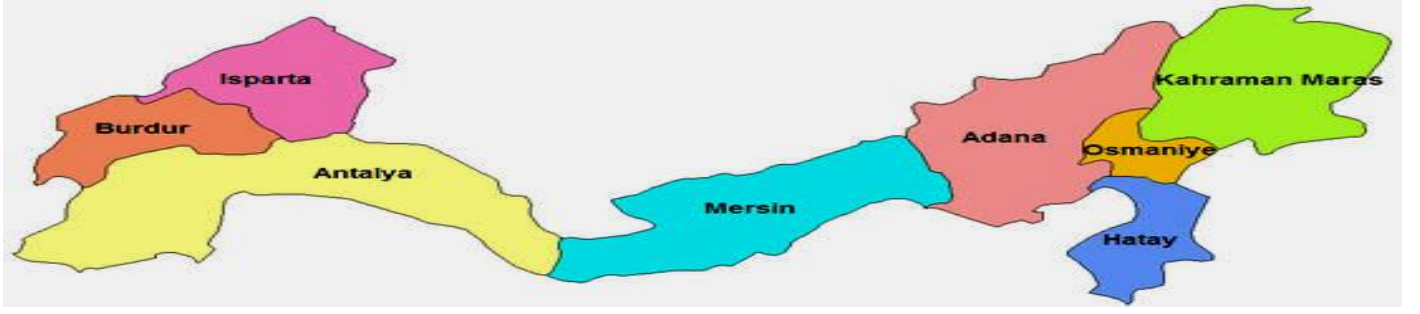
Bölgenin en önemli akarsuları **Bakırçay, Gediz, Büyük Menderes ve Küçük Menderes**'tir.

İklimi ve Bitki Örtüsü: Kıyılarda Akdeniz, iç kesimlerde karasal iklim görülür. Ancak, dağların uzanış yönü sayesinde kıyıdaki Akdeniz iklimi iç kesimlere kadar sokulabilmektedir. Orman bakımından fazla zengin değildir.

Temel Geçim Kaynakları: Ekonomisi tarıma dayalıdır. Zeytin, üzüm, incir, haşhaş ve tütün üretiminde birinci sıradadır. Seracılıkta Akdeniz'den sonra ikinci sıradadır. Ülkemiz de, Dünya kuru incir üretiminde ilk, zeytin üretiminde dördüncü sıradadır. Bununla beraber pamuk ve turuncgil üretiminde de önde gelen bölgelerdendir. İç kesimlerde ise şekerpancarı ve tahıl tarımı yaygındır.

- ** Çiniciliğin ve halıcılığın merkezi konumundadır.
- ** Bölge, yer altı kaynakları yönünden de zengindir. Türkiye'de linyitin en çok çıkarıldığı bölgedir
- ** Marmara'dan sonra, sanayinin en çok geliştiği bölgedir. Bunun sebebi, bölgede ulaşım, sermaye, hammadde ve işgücü gibi imkânların fazla olmasıdır.
- ** Ege bölgesi iç ve dış ticaretin en fazla geliştiği bölgelerimizden birisidir. Her yıl düzenlenen Uluslararası İzmir Fuarı ülkemizin dış ticareti açısından önemli bir yere sahiptir.
- ** Tarihi ve doğal güzelliklerinden dolayı çok fazla turist çeken bölgemizdir. **Turizm gelirleri bakımından Marmara Bölgesi'nden sonra ikinci sıradadır.**

AKDENİZ BÖLGESİ

Yer Şekilleri ve Ulaşım:

Bölge genel olarak engebeli ve dağlıktır.

Kıydan hemen sonra, bir duvar gibi yükselen Toslar, kıyı ile iç kesimler arasındaki ulaşımı güçleştirir. Ulaşım yolları **Çubuk**, **Sertavul**, **Gülek** ve **Belen** gibi geçitlerle sağlanır.

Geniş ve verimli ovaların yanında dağlık alanlarında geniş yer kapladığı bir bölgedir. **Çukurova**, **Amik Ovası**, **Silifke Ovası**, **Antalya Ovası** en önemli ovalardandır.

Toros Dağları bölgenin batısından başlayıp Doğu Anadolu'ya kadar uzanan ülkemizin en uzun sıradağlarıdır.

Taşeli ve **Teke** plâtoları da Akdeniz Bölgesi'ndedir.

Ceyhan, **Seyhan** ve **Aksu** en önemli akarsulardır. Burdur, Isparta, Eğirdir göllerinin bulunduğu **Göller Yöresi** olarak bilinen bölümde bu bölgemizde yer alır.

İklimi ve Bitki Örtüsü:

Kıyı şeridi boyunca tipik Akdeniz iklimi görülür. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağışlıdır. Bu iklim tarım üretimi ve ürün çeşitliliği açısından çok elverişli bir ortam oluşturmuştur.

Akdeniz Bölgesi'nin doğal bitki örtüsü makilerdir. Doğal bitki örtüsü yaz kış yaprağını dökmeyen **makiler** (defne, taflan, kocayemiş, mersin, zakkum vb.) dir.

Akdeniz bölgesi, orman bakımından Karadeniz'den sonra gelir. Ormanlar 700-800 metreden itibaren başlar. Bu ormanlarda ladin, kızılçam, sarıçam ve sedir çamı vardır. Akdeniz bölgesindeki ormanlar ülkemizdeki ormanların %24'ünü oluşturur.

Bölgede taş evler yaygın olarak görülür.

Temel Geçim Kaynakları:

**Kırsal kesimde küçükbaş hayvancılık yaygındır. Yaygın olarak kıl keçisi beslenir.

**Bölgede turizm gelişmiştir. Akdeniz ikliminin özellikleri nedeniyle yaz turizmi en erken başladığı ve en geç bittiği bölgedir.

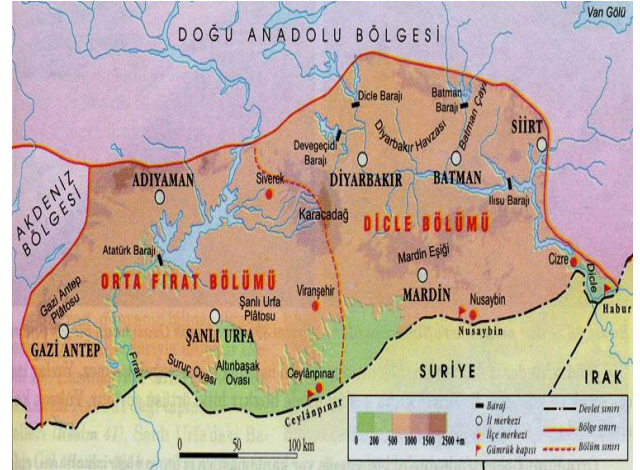
**Ekonomisi daha çok tarıma dayalıdır.

**Türkiye'de muz üretimi sadece Akdeniz Bölgesi'nde yapılır. Bölge yerfıstığı, muz, gül, mısır, soya fasulyesi, turuncgiller ve sebze üretiminde birinci sıradadır. Pamuk ve tahıl da yoğun olarak üretilir.

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ

GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Konumu:

- **Bölge, Türkiye'nin güneydoğu kesimini oluşturur. İsmi de buradan alır.
- **Yurdumuzun yüzölçümü bakımından en küçük bölgesidir.

Yer Şekilleri ve Ulaşım:

- ** Güneydoğu Anadolu Bölgesi; genel olarak plato ve ovalardan oluşur. Engbeli arazi azdır. Bu nedenle ulaşım da kolay sağlanır.
- **Bölgenin ortasında sönmüş bir volkan olan Karacadağ bulunur.
- **Bölgede yer alan başlıca akarsular Fırat ve Dicle'dir.
- **Bölge ulaşımında yer şekilleri veya iklimin olumsuz bir etkisi yoktur.

İklimi ve Bitki Örtüsü:

İklim kısmen karasaldır. Bölgenin batısından, Fırat nehrine kadar olan sahalarda Akdeniz iklim koşulları etkilidir. Bir başka deyişle Gaziantep ve çevresinde Akdeniz ikliminin etkileri görülür. Bu nedenle bölgenin batı kesimlerinde zeytin yetiştirilir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin doğal bitki örtüsü bozkırdır. Yağış alan yüksek kesimlerde ise kümeler halinde ormanlar görülür. Ormanlık alanlar yok denecek kadar azdır.

Bölgenin ancak %1'i ormanlarla kaplıdır. Kısacası **orman oranı en az bölgemizdir**.

Temel Geçim Kaynakları:

- ** Ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanır. Sulama imkanlarının sınırlı olduğu sahalarda, buğday, arpa, kırmızı mercimek, tütün ve üzüm tarımı yapılırken, sulamanın yeterli olduğu yerlerde pamuk yetiştirilir.
- ** Antepfıstığı, mercimek ve karpuz üretiminde ilk sırada yer alır.
- ** Ülkemizde çıkarılan petrolün tamamına yakını bu bölgeden sağlanır. Bu üretim, Türkiye petrol tüketiminin yaklaşık %15'ini karşılamaktadır.
- ** Bölgede sınır ticareti de yaygındır. Sınır ticareti bölge ekonomisini olumlu yönde etkilemektedir.
- ** GAP Projesi bölgede halen sürmektedir. Türkiye'nin en büyük ve önemli baraj gölleri bu bölgede yer alır. GAP sayesinde bölgenin büyük bir kısmı sulama imkanına kavuşmuştur. Bu durum bölgede tarım üretiminde büyük artışların olmasını sağlamıştır. Türkiye'de pamuğun yarısı bu bölgede üretilmektedir.

DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Yer Şekilleri ve Ulaşım:

- ** Doğu Anadolu Bölgesi, 2000-2200 m ortalama yükseltisiyle en yüksek bölgemizdir.
- ** **Nemrut, Tendürek, Süphan ve Ağrı volkanik dağları** bu bölgededir.
- ** Ağrı Dağı Türkiye'nin en yüksek dağdır.
- ** **Erzurum-Kars Plâtosu** bu plâtoların en büyük olanıdır ve hayvancılığın gelişmesinde de en büyük etkindir.
- ** **Aras, Kura-, Fırat, Dicle ve Zap** bölgenin önemli akarsularıdır.
- ** Bölgedeki akarsuların hidroelektrik üretim potansiyelleri fazladır. Bunun sebebi yükselti ve eğimin etkisiyle, akarsuların derin vadilerden akmasıdır.
- ** Türkiye'nin en büyük gölü olan **Van Gölü** bu bölgededir.
- ** Yer şekillerinin engebeli olması ve kışın aşırı kar yağışları bölge ulaşımında büyük aksaklıklara neden olmaktadır.

İklimi ve Bitki Örtüsü:

- ** Doğu Anadolu Bölgesi'nde **karasal iklim** özellikleri görülür. Yazları kısa ve sıcak, kışları uzun ve soğuk geçen karasal bir iklime sahiptir.
- ** Doğu Anadolu Bölgesi'nin doğal bitki örtüsü bozkırdır.
- ** İklimin etkisiyle bölgede toprak ve taş evler yaygın olarak görülür.

Temel Geçim Kaynakları

- ** Ülkemizde hayvancılığın en yaygın olduğu bölgedir.
- ** Daha çok arpa, buğday, şeker pancarı tarımı yapılır. Ayrıca kayısı üretiminde birinci sıradadır.
- ** Zengin maden yatakları vardır. Ancak iklim ve ulaşım zorluklarından dolayı işletilememektedir.

İÇ ANADOLU BÖLGESİ

Konumu:

- ** Bölge; Türkiye'nin orta kesiminde yer alır. Türkiye'nin ikinci büyük bölgesidir.
- ** Bölgenin, Güneydoğu Anadolu Bölgesi hariç her bölgeyle sınırı vardır.

Yer Şekilleri ve Ulaşım:

- ** Bölge etrafı dağlarla çevrili büyük bir çanak görünümündedir.
- ** Yüksek plâto şeklindeki düzlükler geniş yer kaplar. Bu yüzden ulaşımı kısmen kolaydır.
- ** Sakarya ve Kızılırmak en önemli akarsularıdır.
- ** Türkiye'nin ikinci büyük gölü olan Tuz Gölü burada yer alır.
- ** Erciyes, Hasandağı, Melendiz, Karacadağ, Karadağ sönmüş volkanik dağları bu bölgededir.
- ** Bölgede yüksek plâtolar geniş yer kaplar. Bunlar, Obruk, Haymana, Cihanbeyli, Bozok ve Uzunyayla platolarıdır.

- ** Başlıca ovaları ise Konya ve Yukarı Sakarya ovalarıdır.

İklimi ve Bitki Örtüsü:

- ** Bölgede karasal iklim etkilidir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlı geçer.
- ** En az yağış alan bölgemizdir. Ormanlık alanlar azdır. Daha çok bozkır bitki örtüsü hâkimdir.
- ** İklimin etkisiyle ve bölgede bulunan malzemeden dolayı toprak ve taş evler yaygın olarak görülür.

Temel Geçim Kaynakları:

- ** İç Anadolu Bölgesi'nin ekonomisi daha çok tarım ve hayvancılığa dayanır. Tarım alanlarının en geniş olduğu bölgedir.
- ** Yaygın olarak tahıl tarımı yapılır. Buğday, arpa, çavdar, şekerpancarı, patates, yeşil mercimek, nohut, armut ve elmanın en fazla yetiştirildiği bölgedir. Patates, buğday, arpa, nohut üretiminde Türkiye'de birincidir.
- ** Bu bölgemizde özellikle koyun yetiştiriciliği yaygındır.
- ** Bölge madenler açısından fazla zengin sayılmaz. Sanayide gün geçtikçe gelişmektedir. Endüstri kuruluşlarının, Marmara ve Ege Bölgesi'nden sonra en yoğun olduğu bölgedir.

YERLEŞME VE YERLEŞMEYİ ETKİLEYEN ETKENLER:

Yerleşme: İnsanların, çok farklı türdeki konutlarda, yaşamalarını toplu ya da dağınık şekilde sürdürmelerine yerleşme denir.

İlk insanlar su kaynaklarının bol (akarsu ve göl kenarı), toprağın verimli, iklim koşullarının uygun, ev yapmaya elverişli malzemenin bol olduğu yerleri yerleşim yeri olarak tercih etmişlerdir.

Ülkemizde, farklı iklim özelliklerine bağlı olarak farklı konut(ev) tipleri görülür.

1. Toprak Evler:

Yağışın yeterli olmadığı kurak bölgelerde özellikle İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde yaygındır

2. Taş Evler:

Kurak ve yarı kurak iklim özelliklerinin görüldüğü ağacın yetersiz olduğu bölgelerde özellikle Akdeniz Bölgesi'nde yaygındır.

3. Ahşap Evler:

Yağışın dolayısıyla orman örtüsünün geniş yer kapladığı bölgelerde özellikle Karadeniz Bölgesi'nde yaygındır.

Bir Yerin Yerleşim Yeri Olarak Tercih Edilmesinde Şunlar Etkilidir:(Nüfusu çok olan yerlerin ortak özellikleri)

1. İklim koşulları: Yerleşmeyi etkileyen en önemli etkenler.

2. Yeryüzü şekilleri: Dağlık, çok engebeli ve yüksek yerler, ulaşımın ve yerleşmelerin kurulmasını

ve gelişmesini önemli ölçüde engeller. Buna karşılık düz, ovalık alanlarda tarım, ulaşım, sanayi faaliyetleri daha çok geliştiğinden nüfus kalabalıktır.

3. Ekonomik Faaliyetler ve Doğal

kaynaklar: Sanayi ve ticaret faaliyetlerinin yoğun olduğu yerlerde

iş olanakları fazla olduğundan, yerleşme daha çok olur.

4. Toprağın verimi: Toprağı verimli yerler nüfusça kalabalık yerlerdir.

5. Sosyal ve kültürel etkenler: Eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel olanakları gelişmiş olduğu ve alışveriş merkezleri olduğu yerlerin nüfusları kalabalıktır.

Ülkemizde Yerleşimin En Az Olduğu Yerler:

Yağışın en az olduğu Tuz Gölü çevresi ile dağlık bir yüzeye ve soğuk bir iklime sahip olan Hakkâri Bölümü, Yıldız Dağları Bölümü, Taşeli Plâtosu, Teke Yarımadası ve Menteşe Yöresi'dir

Yerleşme Türleri:

1. Kırsal Yerleşmelerin Özellikleri:

o Nüfusu on binin altında olan köy, kasaba ve ilçedir.

o Ekonomik faaliyetler genellikle tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır.

o Konut yapımında kullanılan malzeme, bulunulan yerin iklim ve doğal koşullarına göre taş,

o Evler genellikle çok katlı değildir.

2. Kentsel Yerleşmenin Özellikleri:

o Nüfusu on binin üzerinde olan ilçe, şehir, büyükşehir ve metropollerdir.

o Ekonomik faaliyetler sanayi ve ticaret olmak üzere çok çeşitlidir.

o Evler genellikle betonarme ve çok katlıdır.

Ülkemiz Nüfusunun Dağılışı ve Nüfus

Dağılışı Etkileyen Etkenler:

o Ülkemizin doğal güzellikleri (iklim koşulları, yeryüzü şekilleri, su kaynakları, toprak yapısı)

o Sosyo-ekonomik özellikleri (ulaşım, sanayi, ticaret, eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel özellikleri) nüfusun dağılışı etkileyen etmenlerdir.

DOĞAL AFETLER, NEDENLERİ VE KORUNMA YOLLARI

Doğa sürekli bir değişim içindedir. Bazı yerlerde coğrafi özelliklerinden dolayı bu değişiklikler çok daha hızlı ve ani olabilmektedir. Doğada meydana gelen ve yıkımlara sebep olan bu tür hızlı değişimlere doğal afet denir.

DEPREM:

Yer kabuğundaki aniden oluşan sarsıntı ve titreşimlere deprem denir. Depremler, yer kabuğunun derin katmanlarının kırılıp, yer değiştirmesiyle ya da yanardağ faaliyetleriyle oluşan büyük sarsıntılardır.

Depremi zamanı, şiddeti ve nerede olacağı önceden bilinmemektedir. Dolayısıyla can ve mal kayıplarının olmaması için önceden birtakım tedbirler almak; bununla beraber deprem anında ve sonrasında nasıl davranılacağını bilmek gerekir.

Depremleri inceleyen bilim dalına **sismoloji**, süresini ve şiddetini kaydeden alete de **sismograf** denir.

Deprem Etkileri:

1. Büyük can ve mal kayıplarına neden olur.
2. İnsanların ruh ve beden sağlığı üzerinde uzun yıllar sürecek etkiler bırakır.
3. Binlerce insanın sakat kalmasına neden olur.
4. İşgücü ve enerji kayıplarına neden olur.
5. Ülke ekonomisine büyük zararlar verir.

Deprem Zararlarını Azaltmak için:

1. Binalar fay hatları ve yumuşak zeminler üzerine yapılmamalıdır.
2. Bina yapımında şiddetli depremlere dayanıklı malzeme kullanılmamalıdır.
3. Deprem tatbikatları sıkça yapılmalı ve halk deprem konusunda çok iyi eğitilmelidir.
4. Evlerimizde hareketli ve devrildiğinde insanlara zarar verecek eşyalar sabitlenmelidir.
5. Depreme dayanıksız yapılar yıkılmalı ya da güçlendirilmelidir.
6. Deprem bölgesinde çok katlı binalar yapılmamalıdır.

SEL : Şiddetli yağmurlar yağdığı anda, dereler, çaylar ve nehirler taşıdığı anda, denizlerin büyük dalgalar ile kıyıları sular altında bıraktığı anda, barajlar ya da setler yıkıldığı anda ortaya çıkan oldukça yıkıcı su baskınlarına sel denir.

Son yıllarda yaşanan sellerde can ve mal kayıplarının artmasının en önemli nedeni çarpık kentleşme ve yerleşim yerlerinin dere kenarlarında kurulmasıdır.

Selden Korunmak için:

- o Dere yatakları temiz tutulmalı,
- o Ormanlık alanlar çoğaltılmalı,
- o Akarsular üzerinde barajlar ve bentler yapılmalı,
- o Arazi teraslanmalı,
- o Şehirlerde atık suların tahliyesi için gerekli altyapı çalışmaları yapılmalıdır.

ÇİĞ : Dağın yüksek bir yerinde birikmiş büyük kar kütlelerinin yer çekiminin etkisiyle yerinden kopup yuvarlanması ve yuvarlandıkça büyümesiyle oluşan dev kar kütlelerinin inmesi olayına çığ denir.

Çığ genellikle bitki örtüsü olmayan dağlar ile eğimli ve çok karlı arazilerde görülür. Bu nedenle çığ en çok Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki dağlık kesimlerde görülür.

Çığ oluşmasını engellemek ve zararlarından korunmak için:

- o Bitki örtüsü korunmalı ve geliştirilmeli,
- o Çığ riski olan yerler, yerleşim yeri olarak tercih edilmemeli,
- o Çığ riskinin olduğu yerlerde destekleme duvarları yapılmalıdır.

HEYELAN (TOPRAK KAYMASI)

Taş, toprak ve kayaların eğimli arazilerde kayarak yer değiştirmesi olayına heyelan denir.

Nedenleri:

- o Şiddetli yağışlar,
- o Eğimli arazi,
- o Yol yapım çalışmaları,
- o Ormanların yok edilmesi,
- o Şiddetli depremler,

Ülkemizde daha çok şiddetli ve bol yağış ile arazinin fazla eğimli olması gibi nedenlerden dolayı **heyelan en fazla Karadeniz Bölgesi'nde** görülen bir doğa olayıdır.

Toprak kaymasında zararı en aza indirebilmek için:

- o Riskli yerlerin yerleşim alanı olarak seçilmemesi,
- o Eğimli arazilerin ağaçlandırılmaması,
- o Destek duvarlarının yapılması gerekir.

EROZYON (Toprak Aşınması)

Toprağın aşınmasını önleyen bitki örtüsünün yok edilmesi sonucu, koruyucu örtüden yoksun kalan toprağın su ve rüzgarın etkisiyle aşınması ve taşınması olayıdır.

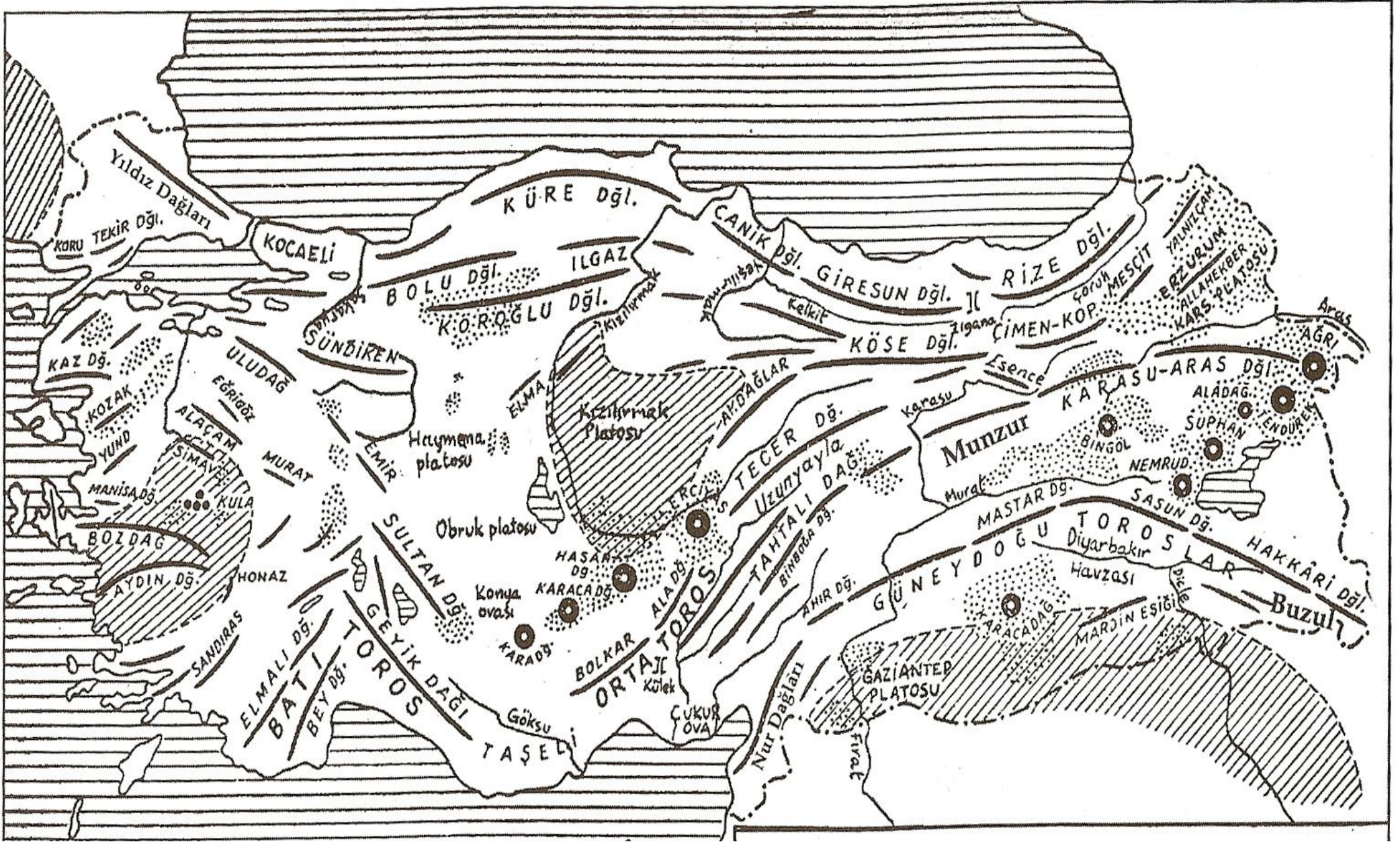
Erozyonu artıran nedenler:

- o Toprağı koruyan bitki örtüsünün bilinçsizce yok edilmesi,
- o Toprağın eğim yönünde sürülmesi,
- o Şiddetli ve çok yağış,
- o Sert rüzgarlar,
- o Toprak ve doğal bitki örtüsüne insan eliyle yapılan müdahaleler.
- o Verimli tarım alanları daralır. Büyük ekonomik kayıplara yol açar.
- o Baraj göllerinin dolmasına, dolayısıyla barajların ömrünün kısalmasına neden olur.
- o Can ve mal kayıplarına yol açabilir.

Erozyonu önlemek ve zararlarından korunmak için:

- o Ağaçlandırma çalışmaları yapılmalı,
- o Eğimli arazilere teraslandırma(sekiler) yapılmalı,
- o Tarlalar eğim doğrultusunda sürülmeli
- o Baraj gölü yamaçlarını ağaçlandırmalı,
- o Mevcut bitki örtüsü korunmalı,
- o Erozyonun zararları konusunda halkı eğitmeli ve belli bir bilinç oluşturulmalıdır

3.ÜNİTE : ÜRETTİKLERİMİZ

YURDUMUZDA EKONOMİK HAYAT VE MESLEKLER

İnsanlar, yaşayabilmek için çeşitli işler yaparlar. Hayvanlardan ve topraktan yararlanırlar, ticaretle uğraşırlar veya çeşitli iş yerlerinde çalışırlar. Bunlara **ekonomik faaliyet** denir.

Bir bölgedeki ekonomik faaliyetleri o bölgenin coğrafi yapısı, yer altı ve yer üstü zenginlikleri, iklimi, ulaşım yolları belirler. Bölgede tarıma elverişli toprakların olması o bölgede tarım yapılmasına imkân sağlar. Bölgede yetiştirilen ürünleri de o bölgenin iklimi belirler, ekonomik faaliyetleri, ulaşım yolları, ticaret ve turizmi etkiler.

İnsanların geçimlerini sağlayabilmek için uğraştıkları ekonomik faaliyetler şunlardır:

Tarım: Tarım, Hayvancılık, Sanayi, Ticaret, Madencilik, Turizm, Ormancılık Ulaşım,Hizmet sektörü(bankacılık, eğitim, sağlık ticaret vb.) gibi ekonomik faaliyetler insanların geçimlerini sağladıkları başlıca iş alanlarıdır.

Tarım: Toprağın ekilmesi ve işlenmesi yoluyla topraktan faydalanma işlerinin bütününe **tarım** denir.

Hayvancılık:Çeşitli hayvanların beslenerek para kazanılması faaliyetine denir. Küçük Baş (Koyun, Keçi); Büyük Baş (İnek, Öküz) , Kümes (Tavuk, Hindi, Ördek) , İpek Böcekçiliği, Balıkçılık, Arıcılık hayvancılık faaliyetini çeşitleridir.

Madencilik: Yer altında bulunan cevher, sanayi hammaddesi, kömür ve petrol gibi ekonomik değeri olan herhangi bir maddeyi yeryüzüne çıkarıp onu paraya dönüştürme işidir. Madencilikğin amacı, ekonomiye gerekli doğal hammaddeyi sağlamaktır.

Sanayi: Ham maddeleri işlenmiş (kullanılabilir ve tüketilebilir) ya da yarı işlenmiş ürün haline getirmeye yarayan faaliyetlerin tümüdür. Sanayi üretiminin yapıldığı yere **fabrika** denir.

Turizm:İnsanların gezmek,dinlenmek,eğlenmek vb. amaçlarla yaptıkları gezilere denir. Yaz turizmi,Kış turizmi,Tarih turizmi,Doğa turizmi vb çeşitleri vardır.

Ormancılık: Ormanları kullanarak insanların ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.

Hizmet: Bir şey üretilmeyip sadece hizmet edilen ekonomik faaliyetlere denir. Memurluk (Polis, Öğretmen, Doktor), Bankacılık, İnşaat, Askerler,

Ekonomide üç temel faaliyet alanı vardır. Bunlar **üretim,dağıtım ve tüketimdir.**

Üretim: İnsanların ihtiyaç duyduğu mal ya da hizmetin meydana getirilmesidir.

Buğday yetiştirmek, ekmek yapmak, mobilya yapmak birer üretim faaliyetidir.

Dağıtım: Ürünlerin tüketiciye ulaşması için üretildiği yerden malın alınıp satılacağı yere taşınması olayıdır.

Tüketim:İnsanların ihtiyaçları olan ürünleri satın alarak kullanması olayına **tüketim** adı verilir. Ekmek, makarna, peynir, sebze meyvelerin satın alınıp yenmesi, mağazalardan çeşitli giyim eşyası almak, mobilya ve beyaz eşya alıp kullanmak gibi faaliyetleri tüketime örnek olarak verebiliriz.

İhracat: Bir ülkenin ürettiği malları başka bir ülkeye veya ülkelere satmasıdır.

İthalat: Başka bir ülkeden mal getirme veya satın alma işidir.

BÖLGELERE GÖRE EKONOMİK FAALİYETLER

1. İÇ ANADOLU BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

İç Anadolu Bölgesi'nde karasal iklim hâkimdir. Kışlar çok soğuk ve kar yağışlı geçtiği için don olayı görülmektedir. İklimine uygun olarak daha çok tahıl ürünleri yetiştirilmektedir.

Türkiye topraklarının %21'ini kaplar. **Tarım alanları en geniş bölgemizdir.** Ülkemizin **"tahıl ambarı"** olarak adlandırılır.Türkiye ekonomisine en önemli katkısı tarım sektöründedir.

Yer şekilleri ve iklim koşulları tahıl tarımını ön plana çıkarır. Nadas ihtiyacı duyulur. Düzlüklerin geniş yer kaplaması makineli tarımı kolaylaştırır. Tarım iklim şartlarına bağlıdır. özellikle ilkbahar yağışlarının yetersizliği veya gecikmesi, tahıl üretiminde önemli dalgalanmalar oluşturur.

Buğday, arpa, çavdar, şekerpancarı, patates, yeşil mercimek, nohut, ve elmanın en fazla yetiştirildiği bölgemizdir.

Özellikle ülkemizde üretilen patates, nohut ve şeker pancarının büyük bir bölümü bu bölgeden karşılanır.

HAYVANCILIK:

Arazi yapısı ve bitki örtüsü küçükbaş hayvancılığına daha uygundur. Bölge toplam hayvan sayısının en fazla olduğu bölgemizdir. İç Anadolu Bölgesi'nde yağış azlığı nedeni ile gür otlaklara rastlanmaz. Bozkır denilen bitki örtüsü hakimdir. Bu nedenle bölge küçükbaş hayvancılığın en fazla yapıldığı bölgemizdir. Özellikle koyun, kıl keçisi ve tiftik(Ankara) keçisi beslenir.

MADENCİLİK:

Madenler açısından fazla zengin değildir. Lüle taşı(Eskişehir), krom, linyit (Ankara), kaya tuzu(Nevşehir), civa(Konya), bor mineralleri (Eskişehir) başlıca çıkarılan madenlerdir. Tuz Gölü'nden önemli oranda tuz üretimi yapılmaktadır.

SANAYİ:

Sanayisi gelişme yolundadır. Sanayi kuruluşlarının, Marmara ve Ege Bölgesi'nden sonra en fazla olduğu bölgemizdir.

Sanayi kuruluşları Ankara, Kırıkkale, Eskişehir, Konya ve Kayseri'de yoğunlaşmıştır.

Petrol arıtma tesislerinden **Orta Anadolu Petrol Rafinerisi** Kırıkkale'de kurulmuştur.

TURİZM

Turizmin en fazla geliştiği **dördüncü** bölgemizdir. Çünkü bölge; doğa, tarih ve kültür değerleri açısından çok zengin bir bölgemizdir.

2. KARADENİZ BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

Dağlık ve engebeli bir yeryüzü şekline sahip olması, iç kesimlerle ulaşımın yeterince gelişmemesi gibi etkenler, bölge ekonomisini olumsuz etkilemiştir.

Karadeniz Bölgesi, her mevsim yağış aldığından bol yağış isteyen ürünler yetiştirilir. Doğal bitki örtüsü ormandır. Ormanların çokluğu, ağaçla ilgili ekonomik faaliyetlerin gelişmesini sağlamıştır. Bölgede dağlar geniş yer kaplamaktadır. Bu yüzden Karadeniz Bölgesi'nde araziler engebelidir.

Taşkömürü, bakır ve linyit yatakları sayesinde madencilik gelişmiştir. Bölgedeki halk çiftçilik, madencilik, balıkçılık yaparak geçimini sağlar.

Bölgeden, ülkemizden yetiştirilen ürünlerin:

- ^ Çayın tamamı,
- ^ Fındığın %83'ünü
- ^ Yeşil mercimek ve patatesin %50'ye yakını,
- ^ Mısırın %50'si,
- ^ Tütünün yaklaşık %15'i elde edilir.
- ^ Bu bölge ayrıca; ülke balıkçığında önemli bir yer tutar.

SEBZE VE MEYVECİLİK:

Karadeniz kıyılarında fazla yağıştan ve güneşli gün sayısının az olmasından dolayı sebzeçilik fazla gelişmemiştir. Ancak Orta Karadeniz Bölümü'nde yükseltinin ve ılıman iklimin etkisiyle Bafra ve Çarşamba ovalarında sebzeçilik yaygındır. Tokat ve Amasya'da elma, Doğu Karadeniz kıyılarında kivi ve mandalina az da olsa üretimi yapılan meyvelerdir.

HAYVANCILIK

Ekonomik değer taşıyan hayvanların üretilmesi, beslenmesi ve pazarlanması gibi işlere **hayvancılık** denir.

Tarım alanlarının yetersiz olması, her mevsimi yağışlı olmasından dolayı bol su kaynaklarına ve otlaklara sahip olması gibi nedenlerle hayvancılık, Karadeniz Bölgesi kırsal kesiminde halkın önemli bir geçim kaynağıdır.(Doğu Karadeniz)

Ordu, Rize dolaylarında yağışların her mevsime dağılması sonucu doğal bitki örtüsü zenginleşmiştir. Bu nedenle arıcılık(balcılık) da oldukça yaygındır.

BALIKÇILIK

Karadeniz kıyılarında tarım alanlarının yetersiz olması ve sanayinin az gelişmesi gibi nedenlerle, kıyı şeridindeki bölge halkı, balıkçılığa yönelmiştir. Bu nedenle ülkemizde denizlerden sağlanan balık üretiminin yaklaşık %70'i Karadeniz Bölgesi'nden sağlanır.

ORMANCILIK:

Yağışların en çok olduğu bu bölgemiz ormanlar bakımından da en çok olan bölgemizdir. Bu yüzden Karadeniz Bölgesinde orman ürünlerine bağlı sanayi fazladır.Kağıt fabrikaları,Mobilya,Şunta ve Kereste Fabrikaları gibi

MADENCİLİK:

Bölge maden kaynakları bakımından fazla zengin değildir. Ancak, Türkiye taşkömürü üretiminin tamamını, bakırın ise %50'den fazlası bu bölgeye aittir.

SANAYİ:

Bölgede sanayi kuruluşları, bölgenin doğal kaynakları ve doğal özelliklerine göre şekillenmiştir.

Bölge bakır işletmeleri, kereste ve kağıt fabrikaları, çay, fındık, şeker, çimento, cam, demir-çelik fabrikaları bölgenin başlıca sanayi kuruluşlarıdır.

TURİZM:

Bölge turizm bakımından önemli bir gelir potansiyeline sahiptir. Bölgenin sahip olduğu doğal ve tarihi güzellikler turizme önemli katkısı vardır. Ancak her mevsim yağışlı olmasından dolayı deniz turizmi fazla gelişmemiştir.

3. AKDENİZ BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

Akdeniz iklimi sayesinde kışlar ılık geçer. Ancak iklimin etkisi, Toros Dağları'nın kıyıya paralel uzanması nedeniyle iç kesimlere ulaşmaz. Tarım, sanayi, ticaret ve turizm önemli yer tutar.

TARIM:

Akdeniz bölgesinde tarım geniş yer tutar. Ekonomisi daha çok tarıma dayalıdır. Çalışan nüfusun büyük bölümü tarımla uğraşır. **Türkiye'de tarımdan elde edilen gelirin en yüksek olduğu bölgedir.**

Bölümde verimli tarım alanlarının oluşu ve iklim şartlarının uygunluğu yıl boyunca tarım faaliyetlerinin üretilmesini sağlamıştır. Toprakta yılda iki veya üç defa ürün alınabilmektedir. Akdeniz Bölgesi'ndeki ekili alanların yaklaşık üçte ikisinde tahıl tarımı yapılır. Tahıl ürünleri arasında buğday ve arpa önde gelir. Bölgede sanayi bitkilerinin üretimi de önemli bir yere sahiptir. Sanayi bitkilerinden pamuk, bölgenin ana gelir kaynaklarından birisidir.

Akdeniz Bölgesi'nde meyve ve sebze yetiştiriciliği de önemlidir.

Turfandacılık son yıllarda ulaşımın gelişmesine dayalı olarak çok ilerlemiştir.

Meyvecilikte ilk sırayı turuncgiller alır.

Türkiye'nin turuncgiller üretiminin önemli bir kısmı bu bölgemizde gerçekleştirilir. Muz, ise bu bölgeye özgü bir meyvedir.

HAYVANCILIK:

Akdeniz bölgesinde hayvancılık fazla gelişmemiştir. Bu nedenle ülke ekonomisine fazla katkı sağlamaz. Sığır, koyun ve keçi Toroslar'da yaylacılık yapanlar tarafından yetiştirilir.

SANAYİ:

Adana Bölümü'nde sanayi daha fazla gelişmiştir. Adana Bölümü'nde dokuma, madeni eşya, tütün, gıda, kimya, suni gübre, plastik, tarım araçları, çimento, cam ve tuğla fabrikaları vardır. Mersin önemli bir liman kentidir. Bu ilimizde, **Ataş Petrol Rafinerisi** bulunur.

TURİZM:

Bölge turizmden elde edilen gelirler bakımından **üçüncü** sıradadır. Turizm kıyı kesimlerinde özellikle de Antalya çevresinde önemli bir gelir kaynağıdır.

4-GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

Bölgenin ana geçim kaynağı tarımdır. GAP(Güney Doğu Anadolu Projesi)'in tam anlamıyla uygulamaya girmesiyle tarım ürünlerinde de artış sağlanacaktır.

Kırmızı mercimek, Antep fıstığı, kırmızı biber, ve karpuz bölgedeki önemli tarım ürünleridir.

Sulamanın sınırlı olduğu yerlerde buğday, arpa, kırmızı mercimek, tütün tarımı yapılırken sulamanın yeterli olduğu yerlerde pamuk yetiştirilir.

Tarımı sınırlandıran en önemli sorun, kuraklık ve sulamanın etersizliğidir. Tamamlanmaya çalışılan GAP ile bu olumsuzluğun ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.

HAYVANCILIK:

Bölgede platolar ve bozkırlar çok görüldüğü için küçük baş hayvancılık(koyun, keçi) yaygın olarak yapılır. Keçi daha çok yüksek alanlarda yaygındır. Canlı hayvan ticaretinin gelişmiş olduğu bölgede, hayvansal ürünler önemli bir gelir kaynağıdır.

SANAYİ:

Bölgede Gaziantep dışında sanayi çok fazla gelişmemiştir. Başlıca sanayi kolları tarım ürünleri ve petrole dayalı olarak gelişmiştir. **Türkiye'de petrolün büyük bir bölümü bu bölgede çıkarılmaktadır.** Bu üretim, Türkiye petrol tüketiminin yaklaşık %15'ini karşılar.

Batman'daki Petrol rafinerisi, bölgenin de en önemli sanayi kuruluşudur.

Bölgede sınır ticareti yaygındır.

TURİZM:

Bölge tarihsel geçmişli ve kalıntıları ile turizme hizmet etmektedir. Ancak yeterli tanıtım ve alt yapı olmadığından turizm yeterince gelişmemiştir.

5. DOĞU ANADOLU BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

TARIM:

Bölgede tarım fazla gelişmemiştir. **Çünkü:** Bölge, ülkemizin en dağlık ve en engebeli bölgesi olduğundan tarıma elverişli toprakları azdır.

Yaz mevsimi kısa ve yaz sıcakları yetersizdir. Bölgenin batısı ve güneyinde iklim daha yumuşaktır. Ayrıca sulama imkanları daha fazladır. Buna rağmen bölgede sanayi pek gelişmediğinden halkın çoğunluğu geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır.

Bölgede üretilen en önemli ürünler **buğday** ve **arpadır**.

Yurdumuzda tarım ürünlerinin en geç olgunlaştığı bölgedir. Sıcaklık çok düşük olduğu için sebze üretimine en az elverişli bölgemizdir.

HAYVANCILIK:

Bölgede otlak ve meraların fazla olması, iklimsel ve yer yüzü koşullarından dolayı tarımsal faaliyetlerin yeterince yapılamamasından dolayı hayvancılık en önemli geçim kaynağı haline gelmiştir. hayvancılıkta geleneksel yöntemlerin kullanılması ürün miktarını düşürmektedir.

Erzurum-Kars Bölümü'nde yaz yağışlarının fazla olmasıyla oluşan çayırılar büyükbaş hayvancılığın gelişmesini sağlamıştır. Bölgenin güneyindeki ovalarda ise küçükbaş hayvancılık gelişmiştir.

Bölgede yapılan hayvancılığın ülke ekonomisinde önemli yeri vardır. Ayrıca arıcılık (bal üretimi) önemli geçim kaynaklarındandır.

MADENCİLİK:

Türkiye'de maden rezervinin(miktarının) en fazla olduğu bölgemizdir. Ancak bu madenler ulaşım zorluğu ve ekonomik nedenlerden dolayı yeterince işletilememektedir.

SANAYİ:

İklim ve yer şekillerinin olumsuz etkilerinin görüldüğü bölgede, sanayi yeterince gelişmemiştir. Sanayi üretimi bakımından en geri kalmış bölgemizdir. Bölgedeki sanayi kuruluşları daha çok tarım ve madencilik dayalıdır. Bölgede şeker, dokuma, sigara, maden, yem, hayvansal ürünler, çimento sanayisi yer almaktadır.

Bölgede yer şekillerinin engebeli ve su kaynaklarının yeterli olması nedeniyle, su gücünden elektrik enerjisi elde edilir. Hidroelektrik üretimin en fazla olduğu bölgemizdir. **Bu nedenle en fazla elektrik enerjisi üretilen bölgemizdir.**

Bölge, Türkiye ekonomisine en fazla katkı **elektrik enerjisi, hayvancılık ve madencilik** alanında sağlamaktadır.

TURİZM:

Bölgenin turizm etkinlikleri tarihi zenginlikler ve doğal güzellikler üzerine kurulmuştur. Ancak turizm potansiyeli olmasına karşın ulaşım, iklim şartları, büyük merkezlere uzak olması, tanıtım eksikliği gibi nedenlerle turizmin bölge ülke ekonomisine katkısı çok azdır.

3. EGE BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

Akdeniz iklimi görüldüğü için ılıman bir iklime sahiptir. Dağlar denize dik uzandığı için iklimin etkisi iç kesimlere kadar uzanır.

Tarım ve hayvancılık, sanayi, ticaret ve madencilik gelişmiştir.

Bölgede tarım oldukça gelişmiştir. Bölge, yüzölçümüne göre ekili dikli alanların oranları %24 ile Türkiye'de üçüncü sırada yer almaktadır. Kıyı şeridinde zeytin, pamuk, incir, tütün, turunçgiller gibi ürünler ile çeşitli sebzeler yetiştirilir. İç kesimlerde ise karasal iklim özelliklerinin de etkisiyle şekerpancarı ve tahıl tarımı yaygındır.

HAYVANCILIK:

Menteşe Yöresi'nde ise arıcılık(çam balı üretimi) yaygın olarak yapılır. Büyük kentler çevresinde (İzmir-Manisa- Denizli) kümes hayvancılığı, Muğla, Aydın, İzmir, Manisa çevresinde arıcılık, kıyılarda balıkçılık yapılır.

MADENCİLİK:

Türkiye'de en fazla linyitin çıkarıldığı ve en kaliteli linyitlerin bulunduğu bölgemizdir. Linyit yatakları fazla olduğu için termik santrallerde fazladır. Yatağan(Muğla), Tunçbilek (Kütahya) soma(Manisa) da termik santraller vardır.

SANAYİ:

Sanayi bakımından Marmara Bölgesi'nden sonra ikinci sırada yer alır. Bölümler arasında gelişmişlik ve sanayi oranı bakımından farklılık vardır. **Jeotermal Enerji:** Yerin derinliklerinden gelen sıcak buhar, gaz ve sudan elde edilen enerjidir.

Denizli-Sarayönü Türkiye'nin tek jeotermal enerji santralidir.

7. MARMARA BÖLGESİNİN EKONOMİK FAALİYETLERİ:

Türkiye'deki üç iklim tipinin de görüldüğü Marmara Bölgesi ekonomik faaliyetler bakımından çeşitlilik gösterir.

Tarım ve hayvancılığın yanı sıra ulaşım rahatlığı nedeniyle sanayi ve ticaret de oldukça gelişmiştir.

Coğrafi bölgelerimiz içerisinde yükseltisi en az olan bölgemizdir. Ekili dikili arazi oranı %30'dur. Ormanlık alan oranı %11,5'tir. **Yüz ölçümüne göre ekili dikili alanı en fazla olan bölgemizdir.** Sebebi engebenin az, düzlüklerin fazla olmasıdır.

Bölge Türkiye'nin ayçiçeği üretiminin yaklaşık %73'ünü gerçekleştirir. Bağcılık da hayli gelişmiştir. İstanbul ve çevresinde **kümes hayvancılığı**, Bursa ve çevresinde **ipekböcekçiliği** yapılmaktadır.

Sanayisi ve ekonomisi çok gelişmiş bir bölgemizdir. **Ülkemizin en büyük sanayi bölgesi İstanbul-Adapazarı arasında bulunmaktadır.**

Ulaşımın ve ham madde temininin kolay olması ve pazarlama kolaylığı gibi sebeplerle sanayisi çok gelişmiştir. Milli gelirimizin önemli bir kısmı bu bölgemizden karşılanır.

Enerji tüketiminde ilk sıralardadır. Türkiye' de üretilen enerjinin **üçte biri Marmara Bölgesi'nde tüketilir.**

Başlıca sanayi ürünleri olarak otomotiv, işlenmiş gıda, dokuma, hazır giyim, çimento, kağıt, petrokimya ürünleri, beyaz eşya ürünlerini sayabiliriz.

Bölgede sanayinin gelişmesinde etkili olan faktörler:

- Hammadde teminin kolay olması,
- İş gücünün fazla olması,
- Pazarlama kolaylıkları,
- Ulaşımın kolaylığı,
- Tüketici nüfusun fazla olması gibi etmenler sanayinin gelişmesinde etkili olmuştur.

EKONOMİ VE İNSAN FAKTÖRÜ (MESLEKLER)

Ülkemizde ekonomik faaliyetlerin çeşitli olması ve insan ihtiyaçlarının çeşitliliği birbirinden farklı pek çok mesleğin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Verimli toprakları ve uygun iklim koşulları ülkemizde tarımın gelişmesini sağlamıştır. Böylece **çiftçilik** Anadolu'da ilk gelişen mesleklerden olmuştur.

Kırsal kesimlerde daha çok tarımla ilgili meslek grupları gelişmiştir. Çiftçiler, ziraat teknisyenleri, ziraat mühendisleri , veterinerler, tarım işçileri tarım alanında çalışan başlıca meslek gruplarını oluşturur.

Halı ve kilim dokumacılığı, bakır işlemeciliği, topraktan kap kakak yapımı da ilk meslekleri arasındadır.

Büyük yerleşim merkezlerinde ise daha çok, kalabalık nüfusun ihtiyaçlarını karşılayacak meslek grupları vardır.Öğretmen, polis, avukat, doktor, hemşire, hâkim, savcı, memur, bankacı, eczacı vb. görevleri yürüten kişiler ham madde işleyerek üretim yapmazlar. Bu meslek grupları hizmet üreterek geçimlerini sağlarlar.

Günümüzde hizmet üreten bir çok meslek gruplarını söyleyebiliriz. Bunlardan bazıları şunlardır:Aşçı, garson, taksi şoförü, kuaför, pilot,

rehber, postacı,kameraman, bilgisayar mühendisi, kasap, makinist, manav, dalgıç, teknisyen gibi.

GİRİŞİMCİ: Yetiştirilen ürünleri değerlendirip yeni üretim alanları oluşturan kişilere **girişimci** adı verilir.

Girişimcilik

Girişimcilik, bir işi en başından başlayarak en üst seviyeye taşımaktır. Bu süreçte girişimcilerin doğru adımları atması gerekir. Bu adımları sıralarsak:

1- Ne Üreteceğine Karar Verir

Girişimciler, ilk iş olarak tüketicinin genel tüketim alışkanlıklarını, insanların bu ürüne ihtiyaç duyup duymadığını, ne üreteceğini belirler.

2- Üretim Yerine Karar Verir

Girişimci, üretim yapılacak bölgenin özelliklerini de göz önünde bulundurur. Yatırımını, yani kuracağı iş yerini hangi gölgeye yapması gerektiğini tespit eder. İhtiyaç duyduğu ham maddeye, ulaşım ve enerji kaynaklarına yakın bölgeyi tercih eder.

3- Hazırlıklarını Tamamlar

Üretimini gerçekleştirmek için gerekli olan insan gücü, ham madde ve sermaye ile ilgili hazırlıklarını tamamlar, işini kurar.

4- Üretime Geçer

İşyeri artık üretime hazırdır. Üretime başlar. Ürettiklerini pazarlamak için reklam, tanıtım yapar. Ürünlerini dağıtım aşaması ile müşterilerine ulaştırır.

BİLGİ KUTUSU

Girişimciler sayesinde ülkede işsizlik azalır, yeni iş alanları ortaya çıkar, ekonomi canlanır, üretim artar. Devlet girişimcileri destekler, onları yeni iş yerleri açmaları için teşvik eder.

BÖLGELERİMİZİN EKONOMİK FAALİYET VE ÖZELLİKLERİ TABLOSU

	İÇ ANADOLU BÖLGESİ	KARADENİZ BÖLGESİ	AKDENİZ BÖLGESİ	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ	DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	EGE BÖLGESİ	MARMARA BÖLGESİ
COĞRAFI ÖZELLİKLER	Etrafı dağlarla çevrili. Yağışı az alır.Bölge de plato çoktur. (Yüksek düzlükler)Karasal iklim vardır.	Dağlar kıyıya paralel uzanır. Tarım alanları azdır. Yağış çoktur. Kıyı ile iç arasında ulaşım zordur. Akarsu çok	Dağlar kıyıya paralel. İklimi Akdeniz İklimi Sıcaklık kışın fazla Yağış kışın boldur.	Yer şekilleri düzdür. Tarım Alanları geniştir.Yaz sıcaklığı çok fazladır.Kuraklık vardır.	En dağlık ,en büyük bölgedir.Karasal iklim.(Çok soğuk)Nüfus az.Elektrik çok üretilir.	Dağlar denize dik uzanır.Dağlar içeriye doğru yükselir.İklim güzeldir(Akdeniz iklimi).Akarsular boldur.Kıyıları daha iyidir.	Yükselti en azdır. Her iklim görülür. Kıtaları ve denizleri birbirine bağlar. Nüfus çok fazladır.Göç çok alır.
GEÇİM KAYNAKLARI VE MESLEKLER	1-Tarım-Çiftçilik 2-Hayvancılık-Besicilik 3-Bazı yerlerde Sanayi-İşçi 4-Hizmet-Memur	1-Tarım-Çiftçilik 2-Hayvancılık-Besicilik Arıcılık 3-Ormancılık-Ormancı	1-Hizmet-Turizm 2-Tarım-Çiftçi 3-Sanayi-işçi(Adana-Mersin)	1-Tarım-Çiftçi 2-Hayvancılık-Besicilik 3-Madencilik-Madenci	1-Hayvancılık-Besici 2-Tarım-Çiftçi	1-Tarım-Çiftçi 2-Sanayi-İşçi 3-Hizmet-Memur,turizm,Tüccar	1-Sanayi-İşçi 2-Tarım-Çiftçi 3-Ticaret-tüccar 4-Hizmet-İnşaat,Memur,Bankacı,Eğitim,Sağlık 5-Turizm-turizmci
TARIM	Soğuğa dayanıklı Ürünler. Tahıllar(Buğday, Arpa ,Çavdar) Şekerpancarı, Mercimek Patates-fasulye Elma -Nohut	Yağışı seven ürünler.Fındık, Çay,Mısır-Pirinç Ayçiçeği,Tütün Sebze-Meyvecilik	Portakal ,Muz Mandalina Limon,Mısır Pamuk,Gül Zeytin,Soya Fasulyesi Seracılık çok yapılır.	GAP ile sulama olduğundan pamuk,mısır yapılıyor.Zeytin Mercimek Buğday Nohut,Fıstık Sebze-Meyve	İklim soğuk olduğundan Buğday,Arpa Çavdar Şekerpancarı Kayısı	Kışları sıcak olduğundan. Üzüm-İncir-Zeytin Tütün-Sebze-Meyve-Pamuk İç kesimlerde Buğday-Haşhaş Şekerpancarı	Her iklim olduğundan ürün çeşidi fazladır.;Pirinç Ayçiçeği,Zeytin Tütün,Fındık Sebze-Meyve Şekerpancarı
HAYVANCILIK	Çok bol otlak olmadığı için küçük baş hayvanlar.Koyun Kümes hayvancısı.	Otlaklar bol olduğundan büyükbaş hayvancılık Balıkçılık Arıcılık	Kıl keçisi Kümes Hayvancılığı	Yağış az olduğundan Küçük baş hayvancılık	Yüksek düzlüklerde büyükbaş hayv. (Erzurum-Kars Arıcılık Koyun	İç kesimlerde küçükbaş hayvancılık Arıcılık Az miktarda balıkçılık	Kümes hayvancılığı Balıkçılık İpek böcekçiliği
MADENCİLİK	Tuz gölü-Tuz Linyit	Taşkömürü(Zong) Bakır(Kastamonu Artvin	-----	Petrolün tamamı bölgeden çıkar Fosfat(Gübre)	Madenler çoktur.Demir Krom,Linyit Oltu Taşı	Linyit ve Krom da 1. bölgedir. Jeotermal (yer altı sıcak su) enerji çoktur.	Bor üretiminde dünya 1.sidir. Mermer çıkartılır.
ORMANCILIK ULAŞIM	Yağış az olduğundan ormanlarda çok azdır. Ulaşımı düz olduğu için kolaydır	Yağış dan dolayı ormancılıkta birinci bölgedir. İç bölgelerle ulaşımı dağların uzanış şekinden dolayı zordur.	Ormanlar bakımından 2.bölgemizdir. Dağlardan dolayı iç bölgelerle ulaşım zordur.	Ormanlar bakımından en az bölgedir. Ulaşımı kolaydır.	Orman azdır.Dağlık olduğundan ve kışın kardan dolayı ulaşım Zor yapılır.	Ormancılıkta 3. bölgedir.İç kesimlerle ulaşımı iyidir.Limanları çoktur.İzmir limanı(Ticaret)	Ormanlar bakımından iyidir.Ulaşımın en iyi olduğu bölgedir.Kara,Deniz, Demir ve Havayolu ulaşımı vardır.
SANAYİ	Un-Bisküvi-Şeker fab-Tarım aletleri-hayvan yemi fab.- Mobilya-Uçak motor fab.	Kağıt,Sunta, Kereste Fab Demir çelik fab. Gıda sanayi	Dokuma fab. Kağıt fab. Gül yağı Cam Fab. Rafineri(Petro- lü ayıran) Yağ-Konserve	Rafineri(Batm.) Azot fab. Kilim,battaniye Dokuma ,yün Yem fab.	Yerşekilleri,İklim den dolayı sanayi azdır. Et-süt ürünleri Çimento fab. Hidroeletirik (baraj) çoktur.	İzmir(Rafineri) Otomotiv Petro-Kimya Sigara fab Yağ ve dokuma fab Çimento-halı fab Şeker fab	Sanayide 1.bölgedir. Dokuma-Otomotiv Cam-Yağ-Gemi yapımı-Seramik Kimya-İlaç Makine-Kağıt Elektronik sanayi
TURİZM	Peribacaları (Nevşehir) Mevlana türbesi-Tarihi eserler-Kayak merkezleri-İlkçağ kalıntıları Müzeler	Doğal Güzellikler Çoktur.Yaylalar Yedigöller,Abant Uzungöl Sümela Manastırı	Yazları uzun ve sıcak olduğu için yaz turizmi Antalya Tarihi güzellikler	Nemrut dağı Hasankeyf Urfa balıklı göl Tarihi yerler	Bazı tarihi yerler(İshak paşa sarayı-Kaleler-Harput) Doğal güzellikler	Deniz Turizmi Kaplıcalar Pamukkale travert. Tarihi yerler(ilkçağ(efes) Müzeler,kaleler,tapınaklar	Daha çok tarihi turizm vardır.Saraylar,Camiler,kiliseler,Müzeler vb. Doğa turizmi(Uludağ boğaz)

BULUŞLAR VE TEKNOLOJİK GELİŞMELER

Mucit; yeni bir buluş ortaya koyan, icat eden kişiye mucit denir.

Buluş(İcat), bir şeyi ilk kez ortaya koymaya veya icat edilmeye denir.

Buluşlar, insanoğlunun ihtiyaçlarını karşılama ve karşılaştığı problemleri çözme gayret ve merakından doğmaktadır. Bununla beraber, planlı ve sürekli bir çalışma gerekmektedir.

Buluşlar ve icatlar insan yaşamını kolaylaştırır ve değiştirir. Teknoloji bilimsel bilgilerden yararlanarak insan oğlunun ihtiyaçlarına uygun alet ve araçların yapılması ya da üretilmesi için gerekli bilgi ve yetenektir.

Bilim ve teknoloji arasında sıkı bir ilişki vardır. Buluşlar, teknolojik gelişmeler sayesinde zamanla gelişmiş ve işlevleri artmıştır. Buluşların çok azı tesadüf sonucu ya da aniden ortaya çıkmıştır. Buluşların ortaya çıkması için insan oğlunun belli bir bilimsel ve teknolojik birikime sahip olması gerekmiştir. Günümüzde buluşların çoğu, daha önce yapılan çalışmaların, birikimlerin ve aletlerin geliştirilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

BULUŞLARIN HAYATIMIZA ETKİLERİ:

1.Olumlu Etkileri:

Günlük hayatımızda pek çok teknolojik buluşu kullanmaktayız. Bu buluşlar iletişimden sağlığa, eğitimden ulaşıma, beslenmeden eğlenceye kadar bir çok alanda yaşantımızı kolaylaştırmaya devam etmektedir.

İnsanlar, yeryüzünde var oldukları ilk çağlardan itibaren çevresini incelemeye ve ondan yararlanmaya çalışmıştır. Beslenebilmek için büyük çabalar sarf etmişlerdir. İlk çağlarda insanların kullandığı aletleri taşları yontarak yapmışlardır.

Ancak, yıllar geçtikçe alet yapma tekniklerini geliştirmişlerdir. Taş aletlerin bir ucu kesme işlemleri için sivriltilip diğer ucunu ise elle tutmak için yontmuşlardır.

Göçebe hayatı terk ederek yerleşik yaşam geçen insanlar evler, köyler ve şehirler kurmuşlardır. Toprağı ekmeyi öğrenmiş. Buğday, arpa, mısır, mercimek gibi tahılları yetiştirip beslenmelerinde kullanmışlardır. Koyun, keçi, sığır ve at gibi bazı hayvanları evcilleştirmişlerdir.

İnsanlık tarihinin en önemli buluşu ateştir. Ateşin bulunmasıyla birlikte, insanlar yemek pişirme, ısınma gibi pek çok alanda ateşi kullanmaya başlamışlardır.

İnsanların ilk önemli buluşlarından biri de tekerlektir. Tekerlek ilk olarak çömlekçi çarkı olarak kullanılmıştır. Tekerlekli arabaların yapılması insanların yaşamında büyük kolaylıklar sağlamıştır. Tekerlekle birlikte insanların yaşamını kolaylaştıran pek çok araç bulunmuştur. Bu araçlar zamanla geliştirilmiş ve günümüzdeki bilgi ve teknoloji seviyesine ulaşılmıştır.

Elektrik de önemli buluşlardan bir diğeridir. İlk insanlar geceleri aydınlanmak için ateş yakmışlardır. Daha sonra gece aydınlanmalarında mum ve gaz yağı kullanmıştır. Petrolün bulunması ile gaz lambası ve lüks gibi aydınlatma araçları bulunmuştur. Aydınlatma alanındaki en önemli buluş ise **Edison**'un elektrikle çalışan **ampülü** bulması ile olmuştur.

İnsanlar elektrik ve ampul sayesinde evlerini ve iş yerlerini geceleri de aydınlatmaya başladılar. Bu sayede işlerini gece de yapma olanağı elde ettiler. **Sanayi alanında yapılan en büyük buluş, buhar makinesinin icadı olmuştur.** Buhar gücünün makinelerde kullanılmasıyla sanayi çağı başlamıştır. Bu sayede geliştirilen gemi, otomobil , uçak yapımı ticaret ve ulaşımda büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Ulaşımda da teknolojik gelişmeler sağlayarak insanların zamanı daha verimli kılmaya başlamışlardır. Büyük yollar, su kanalları, köprüler yaparak ulaşımda büyük kolaylıklar sağlamışlardır. Eskiden aylarca at üstünde giderek ulaşabildiği bir yere günümüzde uçakla birkaç saat sonra ulaşabilmektedir.

Bilgisayar ve internetin keşfedilmesi ile bilgi çağı başlamıştır. Bilgisayarlarda bilgiyi depolama, internet ile de kısa sürede bilgiyi paylaşma ve aynı zamanda bu bilgilere ulaşma olanakları da arttı. Giderek artan insan nüfusunun barınması için dev apartmanlar yapıldı. Bu apartmanların ısınması için kalorifer sistemleri kuruldu.

Evimizde kullandığımız teknolojik aletler hayatımızı hiç düşünemediğimiz kadar kolaylaştırmaktadır. Örneğin fırında hazırladığımız bir yemek pişerken, aynı zamanda ortaya çıkan bulaşıkları bulaşık makinesinde yıkayabiliyoruz. Bulaşıklar yıkanırken televizyon izleyebiliyor ya da bulaşıklar yıkanırken, yemek pişerken elbiselerimizi ütüleyebiliyor. Buradan da anlaşılıyor ki evde kullandığımız teknolojik aletler hayatımızda çok büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Günümüzde **sağlık alanında** da bir çok buluş ve icatları görmekteyiz. İnsanların yakalandıkları hastalıkların tedavisi ya da teşhisi için sağlık çalışanları bir çok teknolojik aletleri kullanmaktadır. Örneğin, doktor bizi muayene ederken stetoskop kullanır. **Röntgen** veya **MR cihazı** ya da **tahvil** makineleri yardımı ile hastalığımıza teşhis konulur. Ayrıca günümüzde ameliyatlarda da bir çok teknolojik gelişmeler takip edilmektedir. Hastalığımızın tedavisinde kullandığımız **ilaçlarda** olumlu buluş ve icatlardandır.

2. Olumsuz Etkileri:

Günlük yaşamımızda buluş ve icatları sık sık kullanırız. Buluş ve icatların olumlu yönleri olduğu kadar olumsuz yanları da vardır. Teknolojinin zararları, teknolojiden yararlanma durumuna göre değişmektedir.

- **** Bilgisayar başında çok fazla zaman geçirirsek göz ve beden sağlığımız bozulabilir.
- **** Arkadaşlık ve aile içi iletişimimizde olumsuzluklar ortaya çıkabilir.
- **** Sosyal yönümüz gelişmeyebilir.
- **** Otobüs, uçak, metro, otomobil, motosiklet gibi bir çok ulaşım araçları hayatımızın her alanına girmeye başlamıştır. Bu taşıtlarda sürekli teknolojik gelişmeler olmaktadır. Ancak bu araçları kullanırken kurallara uymadan ve çok hızlı kullanırsak kazalara neden olabilir. Bu da can ve mal kaybına yol açmaktadır
- **** Ayrıca, ulaşım araçları havayı, toprağı ve suyu kirletmekte ve gürültü kirliliğine yol açmaktadır.
- **** Evimizdeki elektrikli araçları doğru kullanmadığımızda hayatımız tehlikeye girebilir. Savaş uçakları, atom bombası vb. buluş ve icatların olumsuz yanlarındandır. İkinci Dünya Savaşı'nda Japonya'ya atılan atom bombası yüz binlerce insanın birkaç dakika içerisinde ölümüne yol açmıştır.
- **** Yapılan büyük yollar ve hava kirliliği ormanların yok olmasına neden olmaktadır. Ormanlarla birlikte pek çok canlı türü de yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır.
- **** Teknolojinin yol açtığı **küresel ısınma ve iklim değişikliği** nedeniyle bir çok hayvan türünün nesli tükenmek üzeredir.
- **** Teknolojinin neden olduğu kirlilik insan sağlığını da tehdit etmektedir. Hava, su ve toprağın kirlenmesi başta astım ve çeşitli kanser türleri olmak üzere pek çok hastalığın artmasına neden olmuştur. Bu yüzden insanların sağlık harcamaları da artmaktadır.

Hayatımızı hem olumlu hem de olumsuz yönde etkileyen buluş ve icatlarda vardır.

Örneğin, cep telefonları iletişim alanında insanlara kolaylık sağlar. Fakat uzun süre kullanıldığında yaydığı radyasyon nedeniyle insan sağlığına zarar verir. Televizyon, yakın mesafeden izlendiğinde gözlerimizi bozar.

Kredi kartları hayatımızı kolaylaştıran teknolojik gelişmelerinden birisidir. Ancak gelirimizin çok üzerinde harcama yapmak, ekonomik durumumuz, ruh sağlığımız ve aile hayatımızda çok büyük sıkıntılar ortaya çıkarabilir.

İlaçlar doktor tavsiyesi ile kullandığımızda olumlu etkisi görüldüğü gibi, doktor tavsiyesi olmadan her aklımıza geldiğinde kullandığımızda sağlığımıza zarar verebilir.

Birçok teknolojik buluşun üretildiği büyük tesisler olan fabrikalar, gerekli önlemler alınmadığında, canlı yaşamını tehdit eden büyük çevre felaketine yol açabilir

MUCİTLER VE BİLİM ADAMLARI

Bilim: Evrenin ya da olayların bir bölümünü konu olarak seçen, deneysel yöntemlere ve gerçekliğe dayanarak sonuçlar çıkarmaya çalışan düzenli bilgidir.

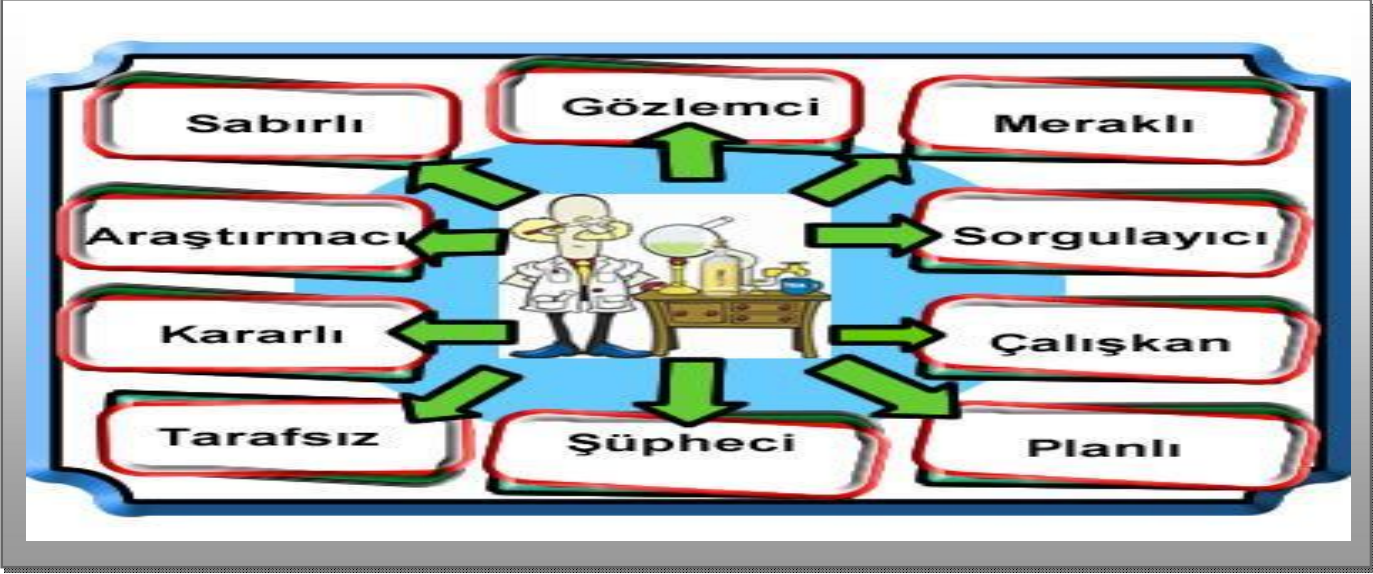
Bilim Adamı: Bir soruna çözüm bulmak için harekete geçen kişidir.

Bilim İnsanın Özellikleri:

- İyi bir gözlemcidirler.
- Eleştircidirler ve eleştiriye açıktırlar.
- Sabırlı ve kararlıdır.
- Tarafsız(gerçekçi) ve önyargısızdır.
- Gerçeklerden ödün vermeden savunurlar.
- Şüphelidirler. Olup biteni olduğu gibi kabul etmezler.
- Meraklı, sorgulayıcı ve araştırmacıdır.
- Planlıdır. Zamanı verimli kullanırlar.
- Geniş bir hayal gücüne sahiptirler.
- Hata yapmaktan korkmazlar.

Bilim insanı bilimsel bir çalışma yaparken şu basamakları izler;

1. Merak ettiği araştırmacının başlangıcında problemi belirler.
2. Problemlle ilgili olayları izler, gözlem yapar.
3. Problemlle ilgili deneyler yaparak küçük sonuçlar çıkarır, tahminlerde bulunur.
4. Bulunduğu sonuçlarla ilgili genelleme yapar, ilkeler bulur.
5. Bulunan ilkeleri yeni deneylere uygulayıp doğruluğunu kanıtlar.Eğer kesin sonuçlara ulaşırsa bu tüm dünyada kabul edilir, kanunlaşır.

Thomas Edison:

Bini aşkın buluş yapan; elektrik ampulünü, fonografi ve film gösterme makinelerini geliştiren Amerikalı mucittir. Havaşı boşaltılmış bir ortamda ışık yayan ve düşük akımla çalışan **ampul** yapmayı başarmış bir bilim adamıdır.

Albert Einstein

Yüzyılımızı önemli isimlerinden birisidir. O, ilk defa Galileo tarafından dile getirilen fakat kendisinin geliştirdiği İzafiyet Teorisi, ayrıca madde-enerji ilişkisini veren ünlü denklemi ile tanınmaktadır. Einstein, sadece iyi bir fizikçi değil aynı zamanda yetenekli bir matematikçiydi.

Isaac Newton

İngiltere’de doğmuştur. Fizik, matematik, astronomi alanlarında buluşlar yapan, büyük bir mucittir. Bilimin gelişmesine büyük katkısı olmuştur. **Fiziğin** en temel konularından biri olan madde - enerji arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmaya çalışmıştır. **Aynalı teleskopu** geliştirmiştir. Evrensel kütle çekim kanununu ortaya atmıştır.

Louis Pasteur

Fransa da doğmuş bu bilim adamı fizik, kimya ve tıp alanındaki çalışmaları ile tanınmıştır. İnsan ve hayvanlarda görülen şarbon, tavuk kolerası ve kuduz hastalıkları ile, bağışıklık mekanizması ve aşı hazırlama teknikleri üzerinde çalışmıştır. **Pasteur’un tüm dünyada tanınmasını sağlayan buluşu ise kuduz aşısıdır.** Kuduz aşısı diğer aşılarda da önünü açmıştır.

Galileo

Fizik, matematik ve astronomi gibi konularda çığır açan çalışmalar yapmış ve ilgisi daha çok hareket üzerine yoğunlaşmıştı. Teleskopu astronomik alanda kullanan ilk bilim adamıdır. Güneşi gözlemlemiş ve Güneş üzerinde bulunan gölgelerin Güneş’in üzerinde yer alan lekeler olduğunu kanıtlamıştır.Kısaca, 30 kez büyüyen teleskopu yaptı. Termometreyi,

Alexander Fleming

Öldürücü bakteriyel hastalıklarla savaşabilen ilk antibiyotik olarak tarihe geçen “penisilin”i bulmuştur.

Prof. Dr. Gazi Yaşargil

1925'te Diyarbakır'da doğmuş Türk bilim adamıdır. Beyin ev sinir sistemleri üzerine yaptığı çalışmalarla tıp alanında çok önemli buluşlar gerçekleştirmiştir.

Mikro cerrahiye beyinle ilgili hastalıklarda uygulayarak çok zor ve hassas bölgelerdeki tümörlerin alınabileceğini kanıtlamıştır. Bu başarılarından dolayı Dünya Beyin Cerrahları Birliği tarafından “**yüzyılın adamı**” seçilmiştir.

Cahit Arf

Şu anda kullandığımız 10 liralara arkasında fotoğrafı yer alan Cahit Arf, dünyaca ünlü bir matematikçimizdir. Kendi adıyla bilinen matematik kuramları ile dünya çapında tanınır.

Prof. Dr. Oktay Sinanoğlu:

1935 yılında doğan Oktay Sinanoğlu kimya ve biyoloji alanında çalışmaları bulunan bilim insanımızdır. 50 yıldır çözülmemeyen bir matematik kuramını bilim dünyasına kazandırarak 28 yaşında profesör unvanını aldı.

İbn-i Sina (Ibn Sina) (Ibn Sina) (Ibn Sina):

Felsefe, matematik, astronomi, fizik, kimya, tıp ve müzik gibi bilgi ve beceri gerektiren çeşitli alanlarda çalışmalar yapmıştır. “**Tıbbın Kanunu**” adlı eseri XII. Yüzyılda Latince'ye çevrildi. İbn-i Sina 700 yıl Avrupa'nın tıp hocası oldu.

ATATÜRK'ÜN BİLİM VE TEKNOLOJİYE VERDİĞİ ÖNEM

Kendi yer altı ve yer üstü kaynaklarını işleyip, kazanca dönüştüremeyen, kendi toprağını ekemeyen, kendi sanayisini kuramayan devletler, kesinlikle gelişemez.

Atatürk bu gerçeği bildiği için “Hayatta en hakiki mürşit ilimdir, fendir” ve “İlim, fen ve uzmanlık nerede varsa, sanayi nerede varsa gidip, öğrenmeye mecburuz. Bilim ve teknik nerede ise oradan alacağız ve herkesin kafasına koyacağız. Bilim ve teknik için kayıt ve şart yoktur.” demiştir. Ona göre bilimin milleti yoktur. Daima bilimsel ve teknolojik gelişmelerin takipçisi olmamızı öğütlemiştir.

Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin gelişmiş ülkeler düzeyine çıkabilmesi ve çağı yakalayabilmesi yolunda en gerçek yol göstericinin bilim ve fen olduğunu söylemiştir. Atatürk bilime ve teknolojiye önem verdiğini sadece sözleriyle değil, bu alanda yapmış olduğu bir takım uygulamalarıyla da göstermiştir.

1936-1937 yıllarında kendi eliyle “**Geometri**” adlı bir kitap yazmıştır.

1933'te ziraat (tarım) alanında bilimsel çalışmalar ve gelişmeler yapmak üzere **Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü** kuruldu.

1935'te yer altı kaynaklarının araştırılması için **Maden tetkik Arama Enstitüsü (MTA)** ve **Etibank** kurulmuştur.

İlköğretim devlet eliyle zorunlu ve parasız hale getirilmiştir. Her yaştan kişiye okuma-yazma öğretmek amacıyla “**Millet Mektepleri**” açılmıştır.

1932'de **Türk Dil Kurumunu** kurdurmuştur.

Mesleki ve teknik eğitime önem verilerek erkek ve kız sanat ve meslek okulları açılmıştır.

1935'te **Ankara Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi** açılmıştır.

1925'te “İstikbal göklerdedir” diyerek **Türk Hava Kurumu'nun** kurulmasını sağlamıştır.

BİLİMİ TAKİP EDELİM

Bilgi edinmek amacıyla kullandığımız yayınlara bilgi kaynakları denir. Günlük gazeteleri okuyarak dünya ve ülkemizde olup biten siyasi, ekonomik, politik, sanat, spor ve bilimsel gelişmelerle ilgili haber, bilgi, değerlendirme ve görüşleri takip edebiliriz. Ancak gazetelerde yer alan yazı ve resimleri yeterli görmediğimiz durumda dergi, kitap, ansiklopedi, internet gibi kaynaklardan daha geniş bilgi edinebiliriz. Günümüzde internet, bilgi edinmede kullanacağımız en hızlı iletişim araçlarından biridir. İnternet doğru kullanıldığında çok önemli bir bilgi kaynağıdır.

Bilgi edinmek amacıyla kullandığımız yayınlar belirli aralıklarla çıkar. Bunlar günlük, haftalık veya aylık olabilir. Bunlara **sürelî yayın** adı verilir.

En önemli sürelî yayınların başında dergiler gelir. Dergiler; belirli bir alanda, uzmanlar tarafından yazılmış makaleleri içeren, haftalık, aylık, üç aylık gibi düzenli aralarla, belirli bir ad altında yayınlanan, sürekliliği olan kaynaklardır.

Araştırma ve Kaynak Kullanma Yöntemi:

- ☐ Konunun sınırları ve konuyla ilgili kaynaklar belirlenir.
- ☐ Kütüphanelerden ve internetten faydalanarak gerekli bilgiler toplanır.
- ☐ Araştırma raporu düzenlenir.
- ☐ Araştırma sonunda yararlanılan kaynaklar belirtilir. Aksi takdirde Telif hakkı doğar.

Telif sözcüğü, kitap yazmak; resim, heykel ya da beste yapmak; güzel bir sanat eseri meydana getirmek anlamına gelir. **Telif hakkı** ise bir fikir veya sanat eserini meydana getiren kişinin, bu eserden doğan haklarının tümü demektir. Bu hak devredilebilen bir haktır.

KAYNAKÇA NASIL YAZILIR?

Okulda bizlere verilen araştırma ödevlerini hazırlanırken ders kitabı dışında; ansiklopedi, kitap, dergi gibi kaynaklardan yararlanabiliriz. Bu yaralandığımız kaynakları ödevimizin en arka sayfasında **“Kaynakça”** bölümünde göstermeliyiz.

Kaynakça bölümünde:

- Yazarın adı soyadı
- Kitabın adı
- Kitabın yayınevi
- Basıldığı yer ve tarihi yazılır.

6.ÜNİTE : TOPLUM İÇİN ÇALIŞANLAR

TOPLUMUN İHTİYAÇLARINI KARŞILAYANLAR

Toplum: Aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ve temel çıkarlarını sağlamak için iş birliği yapan insanların tümüdür.

İnsan toplum içinde doğar, yaşar ve büyür. Bu esnada bebekliğimizden yaşlılığımıza kadar bir çok şeye ihtiyaç duyarız. Bunlardan bazılarını kendimiz tek başımıza karşılayabiliriz. Ama bazılarını başkalarından yardım alarak karşılayabiliriz. İnsan için bu bir zorunluluktur. Çünkü insan dayanışma ve yardımlaşma içinde olmak zorundadır

Yalnızca insanlarla bir araya gelerek giderebileceğimiz ihtiyaçlarımıza temel ihtiyaçlar denir. İnsanların, yaşamlarını daha iyi sürdürebilmesi, bazı temel ihtiyaçların karşılanmasına bağlıdır. **Bu temel ihtiyaçlar:** Beslenme, Sağlık, Giyinme, Eğitim, Barınma, Adalet, Güvenlik, Yaşanabilir bir çevredir. Bu temel ihtiyaçlarımız aynı zamanda en doğai haklarımızdır.

Temel ihtiyaçlarımız dışında eğitim, sağlık, güvenlik, ulaşım gibi toplumsal yaşamdan doğan ihtiyaçlarımız da vardır. Ayrıca karşılandığında mutluluk duyacağımız sosyal ihtiyaçlarımız da vardır. Dinlenme, eğlenme, gezmeye, kitap okuma gibi...

İhtiyaçlarımızı tek başımıza karşılayamayız. Bunun için insanların yardımlaşması ve iş bölümü yapması gerekmektedir. Bu durum çeşitli mesleklerin ve bu mesleklere sahip insanların çalıştığı kuruluşların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Günümüzde toplumun temel ihtiyaçlarını devlet(resmi) ve sivil toplum kuruluşları birlikte karşılamaktadırlar. Toplumun temel ihtiyaçlarını karşılamak öncelikle devletin görevidir.

DEVLET VE DEVLETİN GÖREVLERİ

İnsanların toplum hâlinde yaşamaya başlamaları bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Toplumu oluşturan bireyler arasındaki anlaşmazlıklar ve güçlü olanların zayıflara haksızlık yapması bu sorunların en önemlilerini oluşturmuştur. Toplum yaşamını tehdit eden bu sorunların çözümü için güçlü bir otoriteye ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyaç devlet denilen kurumun ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Devlet: Sınırları belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların oluşturduğu siyasi olarak örgütlenmiş otoriteli düzendir. Devlet, görevlerini yerine getirmek için çeşitli örgütler oluşturmuştur. Bu örgütlere resmi kurum ya da resmi örgüt denilmektedir.

RESMİ KURUMLAR:

Devletin, toplumun eğitim, sağlık, güvenlik, barınma, beslenme, sağlıklı bir çevre gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurduğu kurumlara "resmi kurum" denir. Resmi kurumlar;

Cumhurbaşkanlığı,	Bakanlıklar,	TBMM,
Mahkemeler,	Devlet okulları,	Devlet hastaneleri
Sağlık ocakları,	Nüfus müdürlüğü,	Valilikler,
Kaymakamlık,	Belediye,	Muhtarlık

Resmi Kurumların Özellikleri:

- Masrafları (giderleri) devlet tarafından karşılanır.
- Çalışanların tek amacı topluma hizmet etmek, toplumun sorunlarına çözüm bulmaktır.
- Çalışma şartları ve yöntemleri devlet tarafından belirlenir.
- Çalışanlar, hizmetlerinin karşılığında "maaş" denilen ücret alırlar.
- Çalışanlar arasında mevki(makam) ve görev farkı vardır.
- Resmi kurumlara kamu kurumları da denir. Çalışanlarına da "kamu görevlisi" ya da "memur" denir.

Toplumun Temel İhtiyaçlarını Karşılama İçin Kurulan Resmi Kurumlar:

1. EĞİTİM KURUMLARI:

Toplumumuzun eğitim ve öğretim ihtiyacını karşılamak amacıyla oluşturulmuş kurumlarımızdır. Eğitim kurumlarımız Milli Eğitim Bakanlığıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı; Eğitim sisteminin belirlenmesinde, Okullarda okutulacak derslerin müfredatının hazırlanmasını ve uygulanmasını, Okul ihtiyacı olan yerleşim yerlerini tespit ederek okul yapılmasını, Okulu olmayan köylerdeki çocukları da en yakın okula taşıyarak toplumun eğitim ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadır.

Ülkemizdeki eğitim ihtiyacı şu eğitim kurumları tarafından sağlanmaktadır:
Kreşler ve anaokulları, İlkokulları, Ortaokullar, Ortaöğretim kurumları (Liseler), Dershaneler ve sürücü kursları, Üniversiteler, Halk Eğitim Merkezleri, Açıköğretim Okulları.

2. SAĞLIK KURUMLARI:

Her toplum için sağlığın önemli bir yeri vardır. Sağlıksız nesillerin yaşadığı toplumlar ilerleyip kalkınamazlar. Bu nedenle ülkemizde de sağlığa önem verilmiştir. Devlet, topluma sağlık hizmeti vermesi için pek çok kurum oluşturmuştur. Sağlık kurumlarımız, insanların hastalıklardan korunması, teşhis ve tedavisi hizmetlerini vermek için kurulmuşlardır.

Bunların başlıcaları şunlardır:

Sağlık Bakanlığı,	Hastaneler,	Sağlık Ocakları,
Dispanserler,	Sanatoryumlar,	Tıp merkezleri,
Sağlık evleri,	Eczaneler,	

DEVLETİN SAĞLIK GÖREVLERİ:

- ** Sağlık kurumları açmak.
- ** Sağlık kurumlarında çalışacak doktor, hemşire ve hasta bakıcıları yetiştirmek.
- ** Hastaların tedavileri için gerekli ilaçları ve tıbbi malzemeleri temin etmek.
- ** Sağlık hizmetlerini tüm vatandaşlara götürmek.
- ** Doktor ve hasta hakları korumak.

Sağlık kurumlarında doktor, hemşire, sağlık memuru, ebe, hasta bakıcı gibi çalışanlar vardır.

3. ADALET KURUMLARI:

Adalet, hakkın gözetilmesi ve yerine getirilmesi anlamına gelir. Haklı ile haksızın ayırt edilmesi adaletle sağlanır. Adalet karşısında güçlü ile güçsüz, zengin ile fakir eşit haklara sahiptir. Adalet, hukuk kurallarına göre bağımsız yargı sonucunda oluşur. **Mahkemeler**, vatandaşların birbirleriyle anlaşmazlıklarını çözmek, suçluları kanunlara dayanarak cezalandırmak amacıyla kurulmuşlardır.

Hakimler, savcılar, avukatlar; Adalet Bakanlığına bağlı olarak çalışırlar.

Mahkemeler, karakollar, cezaevleri, Adli Tıp Kurumu, Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay gibi kurumları vardır.

4. GÜVENLİK KURUMLARIMIZ:

Devletin kuruluş amaçlarının başında güvenlik gelir. Toplumun iç ve dış çatışmalardan ve saldırılardan korunması devletin temel görevlerindendir. Devlet pek çok güvenlik kurum oluşturmuştur.

Bunların başlıcaları şunlardır:

** İçişleri Bakanlığı	** Milli savunma Bakanlığı
** Türk Silahlı Kuvvetleri (Genelkurmay Başkanlığı)	** Polis Teşkilatı (Emniyet Genel Müdürlüğü)

Ülkemizde iç güvenliğin sağlanmasından İç İşleri Bakanlığının sorumluluğundadır. Polis teşkilatı ve karakollar İçişleri Bakanlığına bağlıdır.

TÜRK SİLAHLI KUVVETLERİ: Ülkemizi, dış tehditlere karşı korumak Türk Silahlı Kuvvetlerinin görevidir. Genelkurmay Başkanlığına bağlı Kara, Deniz, Hava Kuvvetleri Komutanlıkları ve Jandarma Genel Komutanlığından oluşan askeri gücümüze "Türk Silahlı Kuvvetleri" denir. Türk silahlı Kuvvetlerinin birinci görevi Türk vatanını ve Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamaktır.

5. SOSYAL GÜVENLİK KURUMLARI:

İnsanlar yaşamlarını devam ettirmek için çalışmak zorundadır. Ama hayat boyunca çalışmak, sağlıklı kalmak ve kimseye muhtaç olmadan yaşamak zordur. Bu nedenle çalışanların maaşlarının bir bölümü devlete bağlı sosyal güvenlik kurumlarına kesinti olarak ödenir. Bu parayla devlet çalışanlarının tedavi giderlerini karşılar.

Emekli olduklarında ise onlara ikramiye verilir,emekli maaşları ödenir, sağlık giderleri karşılanır. Buna sosyal güvenlik sistemi denir.

Ülkemizde üç farklı sosyal güvenlik kurumu vardır. Bunlar:

Emekli Sandığı: Resmi kurumlarda çalışanların, sağlık, güvenlik gibi ihtiyaçlarını karşılayıp onları destekleyen kurumdur. Emekli Sandığı, devlet memurlarına hizmet verir.

Sosyal Sigortalar Kurumu: Resmi ve özel sektörün çeşitli alanlarında işçi olarak çalışan vatandaşların sosyal haklarını düzenleyen ve onlara hizmet veren bir kurumdur.

Bağ- Kur: Çiftçi, esnaf, zanaatkâr gibi kendi iş alanlarını kurup buralarda çalışan insanların sosyal haklarını düzenlemek için çalışır.

Bu üç kurum **Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK)** altında hizmet vermeye başladı.

6. YERLEŞME VE KONUT EDİNDİRME(BARINMA) KURUMLARI:

Kurulacak şehirlerin nerede kurulacağı, ev yapma izinleri, yolları, planlaması, bakıma muhtaç ve kimsesizlerin kalacak yerleri bu kurumlar tarafından yönetilir.

Bayındırlık ve iskan(yerleşme) Bakanlığı, Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı(TOKİ) ve belediyeler toplumumuzun yerleşme ve konut(ev) edinme sorumluluğunu üstlenmiş resmi kurumlarıdır.

Oteller, Huzurevleri, çocuk Esirgeme Yurtları gibi belli başlı kurumları da vardır.

7. ÇEVRE İLE İLGİLİ KURUMLAR:

Ülkemizde çevre sorunlarının ortaya çıkmasını önlemek amacıyla devlet tarafından Çevreye Orman Bakanlığı kurulmuştur. Yaşadığımız çevrenin düzeni, temizliği, ağaçlandırılması gibi çalışmalar bu bakanlığın sorumluluğundadır. Çevre sorunları bu bakanlığa bağlı birimler tarafından çözülmeye çalışılır.

Ülkemizin tarihi ve kültürel varlıklarının korunmasını ve ülke turizminin geliştirilmesi işini de Kültür ve Turizm Bakanlığı üstlenmektedir.

Devlet Su İşleri Genel müdürlüğü, devlet Meteoroloji İşleri genel Müdürlüğü, Orman Genel Müdürlüğü, Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı gibi kurumları vardır.

Çevre temizliği ve düzeni, park ve bahçelerin bakımı, çevrenin korunması gibi konularda belediyeler önemli görevler üstlenir.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Günümüzde toplumun ihtiyaçlarının karşılaması sadece devletin görevi olmaktan çıkmıştır. Çeşitli konularda duyarlı bireyler bir araya gelerek eğitim, sağlık, çevre, kültür, insan hakları, bilim ve teknoloji gibi toplumu temel ihtiyaçlarının karşılaması ve çeşitli sorunlarına çözüm bulabilmek amacıyla sivil toplum örgütleri kurmaktadır.

Demokratik toplumlarda tüm ihtiyaçları devlet tek başına karşılayamaz. Bu nedenle insanlar bir araya gelerek dernek, vakıf ve sendikalar kurarlar. Bunlara **Sivil Toplum Kuruluşu (STK)** denir.

Sivil toplum kuruluşları toplumun birlik, beraberliği ve yardımlaşmasında önemli rol oynar. Toplumun farklı kesimleri yardım etme, yardım alma amacıyla bir araya gelerek birlik ve beraberlik örneği sergilerler.

Sivil toplum örgütlerinin en önemli özelliği hizmetin para karşılığında değil de gönüllü olarak yapılmasıdır.Sivil toplum kuruluşları dernek, vakıf, sendika, birlik, oda adları altında faaliyet gösterirler.

İnsanlar sivil toplum kuruluşlarına üye olup faaliyetlerine katılabilirler. Çalışmalara maddi ve manevi katkılarda bulunabilirler. Ayrıca sivil toplum kuruluşlarını desteklemek için üye olmak şart değildir. Hayırsever insanlar istediği zaman istediği sivil toplum kuruluşuna yardımda bulunabilirler.

Sivil: Resmi olmayan, doğrudan devlete ait olmayan her şey anlamında kullanılan bir terimdir.

Sivil Toplum: Devlet kuruluşlarına bağlı olmadan, halkın kendi içinde gönüllülük esasına dayalı olarak oluşturduğu topluluk anlamına gelmektedir.

Oda: Serbest meslek sahiplerinin (esnaf ve sanatkarların) bir araya gelerek kurdukları mesleki dayanışma kuruluşlarıdır. Sanayi Odası, Şoförler Odası, Ticaret Odası gibi.

Sendika: İşçi, işveren ve memurların hak ve kazançlarını korumak için kurulan dayanışma birlikleridir.

Dernek: Belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek için kurulan yasal topluluğa dernek denir. Sakatlar Derneği, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği gibi.

Örgüt: Ortak bir amaç veya bir işi gerçekleştirmek için bir araya gelen kurum ya da kişilerin oluşturduğu birliğe örgüt denir. Yeşil Barış Örgütü (Greenpeace), Birleşmiş Milletler Örgütü gibi

Vakıf: Bir hizmetin, bir işin gelecekte de yapılması için belli şartlarla ve resmi bir yolla ayrılarak bir kimse tarafından bırakılan mülk veya para ve bu hizmeti yapmak için oluşturulmuş (hayır) kurumlarıdır. Türk Eğitim Vakfı, Tema Vakfı gibi.

Sivil Toplum Örgütünün Özellikleri:

- ✓ Gönüllük esasına göre çalışırlar. Çalışanların tek amacı topluma hizmet etmek, toplumun sorunlarına çözüm bulmaktır.
- ✓ Çalışanlar, hizmetlerinin karşılığında ücret almazlar.
- ✓ Çalışanlar görevlerini yaparken ast- üst ilişkisi içinde çalışmazlar. Her birey diğerleriyle dayanışma içindedir ve yardımlaşma ön plandadır.
- ✓ Devletin katkısı yoktur. Ancak örgütlenmelerini ve faaliyetlerini devletin koyduğu yasalar çerçevesinde gerçekleştirirler.
- ✓ Devletin yetersiz kaldığı hizmetlerde halkın yararına çalışmalar yaparlar.
- ✓ Masraflarını (ihtiyaçlarını), çalışmalara destek veren üyelerin bağışlarıyla karşılarlar.
- ✓ Oda, sendika, dernek veya vakıf adı altında faaliyet gösteriler.

RESMÎ KURUMLAR VE SİVİLTOPLUM KURULUŞLARI

Resmî Kurumlarda;

- ✦ Görev bilinciyle hareket edilir.
- ✦ Yaptıkları hizmetin karşılığında maaş alırlar.
- ✦ Kurumun amacı dışında çalışmaz.
- ✦ Çalışma saatleri önceden belirlenmiştir.
- ✦ Ast – üst ilişkisi vardır.
- ✦ Roller kurum tarafından önceden belirlenmiştir.
- ✦ Görev ve sorumluluğu dışına çıkan kişiler hakkında yasal işlem yapılır.

Sivil Toplum Kuruluşları

- ✦ Roller gönüllülük esasına göre verilir.
- ✦ Maddi kazanç sağlama amacı gözetilmez.
- ✦ Dayanışma ve paylaşım ön plandadır.
- ✦ Çoğu zaman fedâkarlıklar yapılır.
- ✦ Çalışanlar merhamet, yardımseverlik, dayanışma gibi birçok güzel duyguyu paylaşırlar.
- ✦ Çok sayıda toplumsal sorunun çözülmesi için çalışmalar yaparlar.

Ortak Yönler

Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar karşılanır.

Yasalara uygun bir şekilde çalışılır.

Dayanışma içindedirler ve iş bölümü yapılır.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Eğitim

Ekonomik imkansızlıkları nedeniyle eğitim göremeyen öğrencilere burs vermek, eskiyen okulları tamir etmek, yurtlar açmak, kurslar düzenlemek bu alanda kurulan sivil toplum kuruluşlarının amaçlarıdır.

Bu kuruluşlara birkaç örnek verelim:

- ★ Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV)
- ★ Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı (TEGV)
- ★ Millî Eğitim Vakfı (MEV)
- ★ Türk Eğitim Vakfı (TEV)
- ★ Türk Eğitim Derneği (TED)

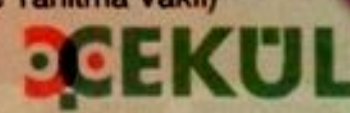

Çevre

Çevrenin kirlenmesini ve doğal çevrenin yok olmasını önlemek için çalışırlar. Ormanların korunması ve yeni ormanların oluşturulması için uğraşırlar. Havanın, suyun ve toprağın kirlenmesine neden olan her türlü atık maddenin doğal yaşamı bozmasını engellemeye çalışırlar.

Bu kuruluşlara birkaç örnek verelim:

- ★ Tema Vakfı (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma)
- ★ Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD)
- ★ ÇEKÜL (Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı)
- ★ Deniztemiz Derneği
- ★ ÇEVKO (Çevre Koruma ve Yeşillendirme)
- ★ Hayvan Hakları Derneği

Sağlık

Daha sağlıklı bir yaşam ve sağlığın korunması, için çalışan örgütlerdir. Zararlı alışkanlıkları önleme, doku ve organ bağışı bu örgütlerin çalışma alanları arasında yer alır.

Bu kuruluşlara birkaç örnek verelim:

- ★ Yeşilay
- ★ Türkiye Sağlık Vakfı
- ★ Türk Kalp Vakfı
- ★ Türk Böbrek Vakfı
- ★ Lösemili Çocuklar Vakfı
- ★ Türk Diyabet Vakfı
- ★ Türk Kardiyoloji Derneği

Yardımlaşma

Yoksul, yardıma muhtaç ve özürli insanlara yardım etmek amacıyla kurulmuştur.

Bu kuruluşlar yardıma muhtaç insanların beslenme, sağlık, eğitim, barınma ve giyinme gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sağlarlar.

Bu kuruluşlara birkaç örnek verelim:

- ★ Türk Hava Kurumu
- ★ Mehmetçik Vakfı
- ★ Darülaceze

Doğal Afetler

Doğal afetlerde zarar gören insanlara maddi ve manevi yardım sağlamayı amaçlamışlardır.

- ★ Bu kuruluşlara birkaç örnek verelim:
- ★ Kızılay
- ★ AKUT (Arama Kurtarma Timi)
- ★ Arama Kurtarma Araştırma Derneği
- ★ Acil Tıp Derneği

İnsan Hakları

Toplumda çocuklar ve kadınlar haklarını korumakta zorluklarla karşılaşır. İnsan haklarını korumayı amaç edinmiş bu örgütler de insanlara haklarını koruma konusunda yardım ederler.

Bu kuruluşlara birkaç örnek verelim:

- ★ İnsan Hakları Derneği
- ★ Kadın Haklarını Koruma Derneği
- ★ Sokak Çocuklarını Koruma Derneği
- ★ Tüketici Hakları Derneği

7.ÜNİTE : BİR ÜLKE BİR BAYRAK

TOPLUMSAL YAŞAM VE YASALAR

Yeryüzünde birbirinden farklı pek çok toplum bulunur. Her toplumda da toplumsal yaşamı düzenleyen yasalar vardır. Eğer bu toplumsal yaşamı düzenleyen yasalar olmasaydı toplumda bir düzen oluşmazdı. Herkes kendi isteği gibi davranırdı. Başkalarını düşünmez, kendi çıkarları için çalışırdı. İnsanlar birbirlerine zarar verirdi. Toplumsal yaşam çekilmez bir hâl alırdı.

Toplum yaşamını düzenleyen yasalar insanlar arasındaki ilişkileri de düzenler. Aile bireyleri olan ilişkilerimiz, çalışma yaşamındaki ilişkilerimiz ve çalışma biçimimiz, okuldaki ilişkilerimiz hep bu yasalara göre düzenlenir.

Toplumsal yaşamı düzenleyen yasalar **yazısız** ve **yazılı** kurallar olmak üzere **ikiye** ayrılır.

1. YAZISIZ KURALLAR:

Örfler, âdetler, gelenek ve görenekler, görgü kuralları, ahlak kuralları yazısız yasalardır. Bu kurallar toplum içindeki davranışlarımızı düzenleyen saygı ve sevgiyi temel alan kurallardır. Bu yasalar, kişilerin davranışlarını iyi-kötü, doğru- yanlış, olumlu-olumsuz olarak değerlendirirler. Bunlara uymayan kişiler toplum tarafından ayıplanır, kınanır. Onlarla kimse arkadaşlık etmez, konuşmak istemez. Bu kişiler yalnız kalır.

Bu kurallara uymayan kişiye devlet ceza vermez. Ancak bu kişilere toplum hoş gözle bakmaz, ayıplar ve dışlar.

Yazısız kurallar:

- ✓ Toplum içinde kendiliğinden doğar.
- ✓ Davranış biçimleri ile nesilden nesle geçer ve süreklilik kazanır.
- ✓ Toplumdan topluma değişiklikler gösterebilir.

Yazısız kurallardan bazıları şunlardır:

- Kendi haklarımızı korumak ve başkalarının haklarına saygılı olmak.
- Komşularımızla iyi geçinmek.
- Sokakta, otobüste yüksek sesle konuşmamak.
- Büyüklere saygı, küçüklere sevgi göstermek.
- Hoşgörülü ve alçakgönüllü olmak.
- Toplu taşıma araçlarında hastalara, yaşlılara, engellilere yer vermek.
- İnsanları güler yüzle karşılamak, selamlamak ve gönül kazanmak.
- Otobüse ve trene binerken, sinema ve tiyatroya girerken sıraya girmek.
- Başkalarının düşüncelerine saygı göstermek.

Örf ve Âdet: Toplumun bireylerden beklediği davranışlardır. Örf ve âdetler toplumun saygı duyulmasını istediği değerlerden oluşur.

Gelenek: Bir toplumda, bir toplulukta saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlara gelenek denir.

Görenek: En sade tanımıyla bir şeyi görüle geldiği gibi yapma alışkanlığı olan görenek, öteki sosyal alışkanlık gibi gerekli ve uygun görülenleri kapsar. Ama bunların mutlaka yerine getirilmesini istemez. Göreneğin örf, âdet, geleneğe bakarak yaptırım gücü daha zayıftır.

Ahlâk: Toplumun iyi ve doğru kabul edilen davranışları yapmak kötü ve yanlış kabul edilen davranışları yapmamaktır.

2. YAZILI KURALLAR:

Toplum hayatını düzenleyen yazılı hukuk kurallarıdır. Bunlar **anayasa, kanun, tüzük ve yönetmelik** adlarını alırlar. Bu hukuk kuralları, hem bireylerin birbirleriyle hem de devletle olan ilişkilerini düzenler. Bunlar toplumdaki bireylerin uyması zorunlu olan kurallardır. Hiç kimse yasaların düzenlediği bu kurallara uymama hakkına sahip değildir.

Hukuk kuralları herkes için geçerli olan genel kurallardır. Kişilere göre farklı uygulanmaz. Yazılı kuralları devlet koyar.

Yurttaşlar bu kurallara uymak zorundadırlar. Uymayanlar devlet tarafından belirlenen suç özelliğine göre cezalandırılırlar.

Yazılı kuralları **genel ve özel kurallar** olmak üzere iki kısımda ele alabiliriz:

Genel Kurallar:

Toplumu oluşturan tüm bireylerin uyması gereken kurallardır. Hırsızlık yapmamak, başkalarının haklarını ihmal etmemek, başkalarının canına ve malına zarar vermemek, askerlik yapmak, vergi vermek gibi.

Özel Kurallar:

Kişinin içinde bulunduğu toplumun yaşayışını düzenleyen özel kurallardır. Okula giden bir öğrencinin okulda uyması gereken özel kurallar gibi.

ANAYASA:

Yazılı kuralların en önemlisi anayasadır. Anayasa, bir devletin yönetim biçimini belirten, vatandaşların temel haklarını tespit eden yazılı belgedir. Anayasa devletin temel kanunudur. Bu bakımdan yasa, tüzük ve yönetmeliklerden önce gelir. Hiçbir kanun anayasaya aykırı olamaz. Anayasa devletin temel niteliklerini tanımlar ve vatandaşların hak ve özgürlüklerini belirtir.

Yasa ise, devletin yasama organı tarafından anayasaya uygun olarak hazırlanmış, herkesin uymak zorunda olduğu yaptırıma bağlı kurallardır.

Anayasanın Özellikleri:

- ❖ Kısa ve öz olarak hazırlanmıştır.
- ❖ Bütün konuların özüdür. Kanunlar anayasaya uygun olarak hazırlanır.
- ❖ Millet ya da milletin seçtiği temsilciler tarafından hazırlanıp kabul edilir.
- ❖ Vatandaşların temel hak ve görevlerini belirtir.
- ❖ Devletin nasıl yönetileceğini gösterir.
- ❖ Egemenliğin kim tarafından ve nasıl kullanılacağını açıklar.
- ❖ Toplumun ihtiyaçları ve şartlar zamanla değiştiğinden dolayı anayasalarda da değişiklikler yapılabilir.

1921'den Günümüze Anayasalarımız

1921 ANAYASASI

(TEŞKİLAT-I ESASİYE)

- Cumhuriyetin ilanından önce Kurtuluş Savaşı devam ederken kabul edilen bir anayasadır.
- **Ayrıntılı olmayan kısa bir anayasa** olup hak ve özgürlüklere yer vermemiştir.
- Yasama, yürütme ve yargı güçleri TBMM'de toplanmıştır. (**Güçler birliği**)
- Milli egemenlik ilkesinin kabul edildiği ilk anayasadır.
- **Türk tarihinin en kısa süreli anayasasıdır.**
- TBMM Başkanı aynı zamanda Devlet Başkanı'dır.
- İlk ve tek yumuşak (kolay değiştirilebilir) anayasadır.
- Hükümet, seçtiği vekiller tarafından yönetilir.
- Seçimler iki yılda bir yapılır.
- Hangi ilin başkent olacağına karar verilmemiştir.

1924 ANAYASASI

- Cumhuriyet döneminin ilk anayasasıdır.
- En uzun süreli anayasamızdır.
- 1937 yılında Atatürk ilkeleri bu anayasaya girmiştir.
- En çok değişiklik yapılan anayasadır.
- Kişi hak ve özgürlükleri vardır.
- Devletin yönetim şekli cumhuriyettir.
- Devletin dini İslam, başkenti Ankara ve dili Türkçe'dir.
- Devletin başkenti, rejimi ve bayrağı değiştirilemez.
- Yasama ve Yürütme yetkileri meclise aittir.
- Yargı, bağımsız mahkemelerce yürütülür.
- Seçimler dört yılda bir yapılır.

Not: Devletin dini İslam'dır maddesi 1928 yılında anayasadan çıkarıldı.

1961 ANAYASASI

- Temel insan hak ve özgürlüklerine en fazla yer veren anayasamızdır. Bu nedenle en özgürlükçü anayasamızdır.
- Yasama, yürütme ve yargı organları (güçleri) birbirinden tamamen ayrılmıştır. Böylece "**Güçler Ayrılığı**" kesinleşmiştir.
- Devletin "**sosyal devlet**" özelliği öne çıkartılmıştır.

1982 ANAYASASI:

- Bugün kullandığımız anayasamızdır.
- 1961 Anayasası'nın getirmiş olduğu özgürlüklerde kısıtlamaya gitmiştir.
- İnsanların demokrasi bilinci geliştikçe, toplumsal ihtiyaçlara göre günümüze kadar birçok değişiklikler yapılmıştır. 1982'de kısıtlanan hak ve özgürlüklerin kapsamı giderek genişletilmiştir.

ANAYASAMIZIN DEĞİŞTİRİLEMEYECEK MADDELERİ

MADDE 1. Türkiye Devleti bir **Cumhuriyettir**.

MADDE 2. Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, **demokratik, laik ve sosyal bir Hukuk Devleti'dir**.

MADDE 3. Türkiye Devleti, ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür. **Dili** Türkçedir. **Bayrağı**, şekli kanunda belirtilen, beyaz ay yıldızlı al bayraktır. **Milli marşı** "İstiklal Marşı"dır. **Başkenti** Ankara'dır.

MADDE 4. Anayasamızın 1. maddesindeki devletin şeklinin Cumhuriyet olduğu, 2. maddesindeki Cumhuriyetin nitelikleri ve 3. maddesi hükümleri değiştirilemez ve değiştirilmesi teklifi verilemez.

CUMHURİYETİN TEMEL ORGANLARI:

Bu faaliyetlerin ayrı ayrı organlar tarafından yerine getirilmesine "**Güçler Ayrılığı İlkesi**" denir.

YASAMA ----- YASA YAPMA

"Yasama" kanun yapma demektir. Anayasamızda yasama görevi Türkiye Büyük Millet Meclisine (TBMM) verilmiştir. TBMM millet tarafından seçilen 550 milletvekilinden oluşur. Milletvekili seçimleri 5 yılda bir yapılır.

TBMM'nin Görevleri

- Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak.
- Bakanları denetlemek,
- Para basılmasına karar vermek,
- Cumhurbaşkanı'nı seçmek,
- Savaş ilanına karar vermek,
- Uluslararası antlaşmaları onaylamak.
- Genel ve özel af ilanına karar vermek
- TBMM, seçimlerin yenilenmesine karar vermek.

YÜRÜTME ----- KANUNLARI UYGULAMA

Yürütme kanunları uygulama yetkisidir. Bu yetki ülkemizde anayasaya uygun olarak Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kuruluna verilmiştir.

Cumhurbaşkanı : Cumhurbaşkanı devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk milletinin birliğini temsil eder. Anayasanın uygulanmasını, devlet kurumlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını gözetir. **Bazı Görevleri**

1. Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni gerektiğinde toplantıya çağırarak,
2. Yasaları yayımlamak,
3. Yasaları yeniden görüşülmek üzere Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne geri göndermek (Veto yetkisi),
4. Anayasa değişikliklerine ilişkin yasaları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak,
5. Yasaların, anayasaya biçim ya da esas yönünden aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesi'nde iptal davası açmak,
6. Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimlerinin yenilenmesine karar vermek,
7. Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek,
8. Türkiye Cumhuriyeti'ne gönderilecek yabancı devlet temsilcilerini kabul etmek,
9. Uluslararası anlaşmaları onaylamak ve yayımlamak,
10. Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Başkomutanlığını temsil etmek,

Cumhurbaşkanlığı makamının boşalması durumunda da yenisi seçilinceye kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı, cumhurbaşkanlığına vekillik eder ve cumhurbaşkanına ilişkin yetkileri kullanır.

NOT: CUMHURBAŞKANLARIMIZ

1. Mustafa Kemal Atatürk
2. İsmet İnönü
3. Celal Bayar
4. Cemal Gürsel
5. Cevdet Sunay
6. Fahri Korutürk
7. Kenan Evren
8. Turgut Özal
9. Süleyman Demirel
10. Ahmet Necdet Sezer
11. Abdullah Gül

Bakanlar Kurulu : Bakanlar Kurulunun diğeri adı hükümettir. Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan oluşur. Başbakan TBMM üyeleri arasından cumhurbaşkanı tarafından atanır. Bakanlar başbakan tarafından belirlenir ve atamaları cumhurbaşkanının onayına sunulur. Bakan atamasında meclis dışından bir kişi de seçilebilir.

YARGI GÖREVİ ----- YARGILAMA

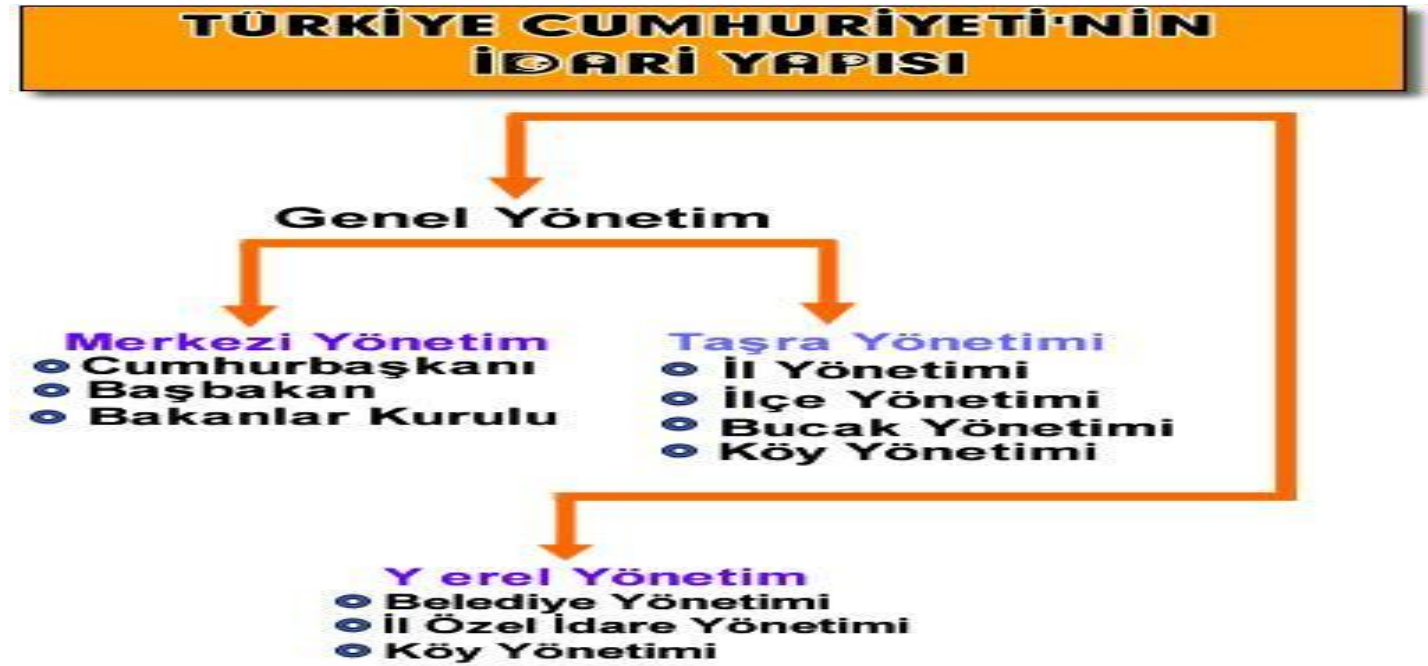
Yargı yetkisi bağımsız mahkemelere verilmiştir.Devletin yargı görevini yürüten mahkemelerin tam bağımsız olmaları gerekmektedir. Anayasamıza göre yargı kararları da denetlenebilmektedir. Bu nedenle yargıyı sağlayan organlar;

1. Normal Mahkemeler,
2. Yüksek Mahkemeler

** Anayasamıza göre, vatandaşlar mahkeme kararlarına karşı bir üst mahkemeye başvurabilir. Sonuç, ilgili mahkemeye ve vatandaşa bildirilir. Böylece, uyuşmazlıklar adil bir şekilde çözüme kavuşturulmuş olur.

Anayasamızda belirtilen yüksek mahkemeler şunlardır:

- Anayasa Mahkemesi
- Yargıtay
- Danıştay
- Askerî Yargıtay
- Askerî Yüksek İdare Mahkemesi
- Uyuşmazlık Mahkemeleri.

MERKEZİ YÖNETİM:

Merkezi yönetim, devlet işlerinin başkentten yönetildiği idari sistemdir. Ülkemizin başkenti Ankara'dır. Bu nedenle ülkemizin merkezi yönetim birimleri Ankara'da bulunur. Ülkemizde merkezi yönetimin başında Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlar Kurulu bulunmaktadır.

Cumhurbaşkanı: Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin başıdır. Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Türk ulusunun birliğini temsil eder. Türkiye Cumhuriyeti'nin içerde ve dışarıda temsilcisidir.

Başbakan: TBMM üyeleri arasından cumhurbaşkanı tarafından atanır. Bakanlar Kurulunun (hükümetin) başkanıdır. Bakanlar arasında iş birliğini sağlar.

Bakanlar Kurulu: Başbakan ve bakanlardan oluşur. Bakanlar Kurulu'na **hükümet** de denir. Bakanlar, başında bulundukları bakanlıkların en yüksek yöneticileridir. Bakanların listesi, Başbakan tarafından milletvekilleri arasından oluşturulur. Bakanlar Kurulu Cumhurbaşkanı'nın onayından sonra göreve başlar. Bakanlar Kurulu, çalışmalarında TBMM'ye karşı sorumludurlar.

Millî Eğitim Bakanlığı

- Ülkenin eğitim işlerinden sorumludur.
- Yeni okullar açar, okullara yönetici, öğretmen atar.
- Okullarda neler öğretileceğini yazılı olarak belirleyen ders programlarını hazırlar ve okulları denetler.

İçişleri Bakanlığı

- Ülkenin iç güvenliğini, kamu düzenini ve huzurunu sağlar.
- Nüfus ve vatandaşlık hizmetlerini yürütür.
- Karayollarında trafik düzenini denetler ve sağlar.

Dışişleri Bakanlığı

- Ülkemizin yabancı ülkelerle ilişkilerini geliştirmek için yapılacakları belirleyip düzenler.
- Yabancı ülkelerde yaşayan Türkler için dış temsilcilikler açar ve yönetir.

Sağlık Bakanlığı

- Toplumun sağlığını korumak ve hastalıkların tedavisi için gereken hizmetlerin verilmesini sağlar.
- Hastane ve sağlık ocaklarının açılmasını, doktor, hemşire, hastabakıcıların görevlendirilmesinden sorumludur.

Adalet Bakanlığı

- Bağımsız yargının işlemesi için gerekli olan mahkemeleri açar. Gerekli personeli görevlendirir.
- Suçluların cezalarını çektikleri cezaevlerini açar. Gerekli güvenliği sağlar.

Kültür ve Turizm Bakanlığı

- Ülkemizi dış ülkelere tanıtır,
- Tarihî, kültürel ve turistik değerleri araştırır, geliştirir, korur ve yaşatır.
- Kültür ve sanat etkinlikleri düzenler.
- Müze ve kültür merkezleri yaptırır.

YAŞADIĞIMIZ YERİN YÖNETİMİ: Ülkemiz, devletin kamu hizmetlerini her yere daha rahat götürebilmesi, toplumun ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla il ve ilçelere ayrılmıştır.

İL YÖNETİMİ: İllerde merkezi yönetimin temsilcisi validir. İlçelerde kaymakamdır. Bulundukları yeri devlet adına yönetirler. İl ve ilçelerin sınırları içinde bulunan köylerden hem valiler hem de kaymakamlar sorumludur.

Her bakanlığın il ve ilçelerde müdürlükleri, müdürleri, kamu hizmetlerini yürütecek daire ve kurumları vardır. Merkezde, ilde ve ilçede bulunan bu kamu görevlileri bakan adına çalışırlar. Bakanlığın çıkardığı yasa ve yönetmelikleri uygularlar.İller yasa ile kurulur.

İl yönetimi üç bölümden oluşur. Bunlar;

- ☐ Vali,
- ☐ İl yönetim başkanları,
- ☐ İl İdare Kurulu'dur.

Vali: İlde yönetimin başıdır. Aynı zamanda ilde devletin, hükümetin yani bakanlıkların temsilcisidir. Bakanlar Kurulu kararı ve cumhurbaşkanının onayı ile atanır.

- ☐ İlde yasaları ve hükümet emirlerini uygular.
- ☐ İl merkezi yönetimi içindeki kuruluşlar arasında iş birliğini sağlar.

İl Yönetim Başkanları: İllerde bakanlıklara bağlı il örgütleri kurulur. Bunlar il müdürlükleri biçimindedir. Görevlerinden dolayı valiye karşı sorumludurlar. Merkezle olan yazışmalarını vali kanalıyla yaparlar.

Bu müdürlüklerden bazıları şunlardır:

- ☐ Milli Eğitim Müdürlüğü
- ☐ Sağlık Müdürlüğü,
- ☐ Emniyet Müdürlüğü,
- ☐ Tarım İl Müdürlüğü gibi.

İl İdare Kurulu: İl idare kurulu; yönetsel alanda valiye yardımcı kuruluştur. Danışma niteliğindeki görevleri yerine getirir.

İLÇE YÖNETİMİ: İlçeler illere bağlı idari birimlerdir. İlçe yönetimin başında **kaymakam** bulunur. Valiye bağlı olarak görev yapar. Kaymakam, yasalarla kendine verilen görevleri yerine getirir. Kendisine bağlı kuruluşları denetler, bunlar arasında iş birliği sağlar.

Askeri kuruluşlar ve yargı kuruluşları kaymakamın denetimi dışındadır.

Kaymakamın görevlendirilmesi, İç İşleri Bakanlığı ve cumhurbaşkanının onayı ile gerçekleşir

Bucak Yönetimi: **Bucak;** Coğrafya, ekonomi, güvenlik ve mahalli hizmetler bakımından aralarında ilişki bulunan kasaba ve köylerden meydana gelen yönetim birimlerine bucak denir. **Bucak müdürleri tarafından yönetilir. İç İşleri Bakanlığı tarafından atanır.**

YEREL YÖNETİMLER:

İllerde, ilçelerde ve köylerde yaşayanlara o bölgelerin gerektirdiği bazı hizmetlerin götürülmesini sağlamak amacı ile kurulan yönetim örgütlerine yerel yönetimler denir.

Belediye Yönetimi: Nüfusu 2000'in üzerinde olan yerler ile nüfuslarına bakılmaksızın il ve ilçe merkezlerinde halkın temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere hükümet kararıyla kurulmuş yerel yönetim birimidir. Bir şehrin belediye başkanı o şehirde oturan insanlar tarafından seçilir.

İl Özel İdaresi: İlin yerel ihtiyaçlarını karşılamak üzere oluşturulmuştur. Bu hizmetlere mali gücü oranında katkıda bulunur. İl özel idare müdürü, özel idareyi vali adına yönetir.

Köy yönetimi: Köy, en küçük yönetim birimleridir. Köy yönetiminin başında **muhtar** bulunur. Muhtar yerel seçimlerle belirlenir. Devletin kendisine verdiği görevleri yapar

ULUSAL EGEMENLİK VE ULUSAL BAĞIMSIZLIK

Ulus, millet demektir. Egemenlik ise devlet yönetme gücüdür. Bir devletin yasama, yürütme ve yargı güçleri ile silahlı güçlerinin tümüdür.

Egemenlik tüm bu güçleri kullanabilme, emretme ve emirlerini yerine getirebilme gücüdür. Egemenlik, bir milletin geleceği ile ilgili son sözü söyleme ve son kararı verebilme yetkisi ve gücüdür.

Ulusal Egemenlik ise devlet yönetme gücünün millete(ulusa) ait olmasıdır. Devleti yönetme yetkisine sahip olanların (devletî yöneticilerinin), bu yetkiyi ulustan almalarıdır. Devleti yönetecek kişilerin, millet tarafından seçilmesi demektir.

Ulusal bağımsızlık; başka devletlerin sömürgesi olmamak, hür yaşamak demektir.

BAĞIMSIZLIK SEMBOLLERİMİZ:

Bir ülkenin özgür ve bağımsız olduğunu gösteren çeşitli semboller vardır. Bu semboller değerlidir. Devletler için çok önemlidir. Özgür bir şekilde yaşamımızı sürdürebilmek için onları korumalı ve saygı göstermeliyiz.

Devletimizin bağımsızlık sembolleri şunlardır:

- ☐ Bayrağımız,
- ☐ İstiklal Marşımız,
- ☐ Atatürk ve Anıtkabir,
- ☐ Dilimiz,
- ☐ Cumhurbaşkanlığı Forsu,
- ☐ Başkentimiz,
- ☐ Türkiye Büyük Millet Meclisi,
- ☐ Türk Lirası (Paramız)
- ☐ Anayasamız,
- ☐ Milli Takımlarımız,
- ☐ Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramımız

BAYRAĞIMIZ: Ülkemizin en önemli bağımsızlık sembolüdür. Rengini vatan için can veren şehitlerimizin kanından alan bayrağımız bizim için çok kutsaldır. Bayrağımızdaki ay bağımsızlığın, yıldız da şehitlerimizin simgesidir. Bayrağımızdaki kırmızı renk eski Türk geleneklerine göre hâkimiyeti anlatır. Beyaz renk güç, ululuk ve adaletin yanında temizliği de ifade eder. Bayrağımızın resmi şekli 29 Mayıs 1936 yılında çıkarılan “Bayrak Kanunu” ile belirlenmiştir.

İSTİKLÂL MARŞIMIZ: İstiklal Marşımız da bayrağımız gibi ulusal egemenlik sembollerindedir. İstiklal Marşımızın yazarı Mehmet Akif ERSOY’dur. İstiklâl Marşımız TBMM tarafından 12 Mart 1921 tarihinde kabul edilmiştir. Törenlerde söylediğimiz şekliyle 1930 yılında Osman Zeki ÜNGÖR tarafından bestelenmiştir. Bayrağa ve İstiklal Marşı’na saygı her Türk’ün milli görevidir.

ATATÜRK VE ANITKABİR: Türk milletinin bağımsız ve egemen bir ulus olmasında en büyük pay Atatürk’ündür. Bu nedenle Atatürk ve anıtkabir bağımsızlık sembollerimizdendir.

CUMHURBAŞKANLIĞI FORSU: Ülkemizin birliğini temsil eden cumhurbaşkanlığı forsu da ulusal egemenlik sembollerimizdendir. Cumhurbaşkanlığı Forsu; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı’nın ikametgâhında, ziyareti süresince bulunduğu yerde, bayrak direğine çekilir, gece ve gündüz çekili kalır. Cumhurbaşkanlığı Forsundaki 16 yıldız; Türklerin tarihte kurduğu devletleri temsil eder.

BAŞKENTİMİZ: Bağımsız her ülkenin bir başkenti vardır. Türkiye’nin başkenti Ankara’dır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ: Milli Mücadele sırasında 23 Nisan 1920’de açılan TBMM, ülkemiz için ulusal egemenlik sembolümüzdür.

PARAMIZ (TÜRK LİRASI): Ülkelerin bağımsızlık sembollerinden biri de paradır. Paralarda bir takım semboller ve kültürel öğeler bulunur. Paralar bu özellikleriyle ulusal egemenlik sembolü kabul edilir. Ülkemizin para birimi Türk Lirasıdır.

DİLİMİZ: Bağımsız olan her ülke yazışmalarını belli bir dil ile yapar. Ülkemizde resmi dil Türkçedir. Bu nedenle Türkçemiz de egemenlik sembollerimizdendir.

ANAYASAMIZ: Uluslar kendi değerlerini barındıran anayasalar yaparlar. Anayasa, milletin ideal yaşam tarzını yansıtır. Bu yönüyle de anayasa bağımsızlığı simgeler. T.C Anayasası milletimizin egemenlik sembollerimizdendir.

MİLLİ TAKIMLARIMIZ: Ülkemizin dünya devletleri karşısında temsil eden milli takımlarımız da egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizdendir.

ULUSAL EGEMENLİK VE ÇOCUK BAYRAMIMIZ: TBMM’nin açıldığı gün olması ve millet egemenliğinin gerçekleşmesi yolunda atılmış en önemli gün olduğu için ulusal egemenlik sembollerimizdendir.

7.ÜNİTE : HEPİMİZİN DÜNYASI

Çocuklar toplumun geleceği ve yeryüzünün neşe kaynağıdır. Yeryüzünde yedi kıta üzerinde milyarlarca çocuk yaşar. Her çocuğun yaşadığı ülkenin şartlarına göre yaşam biçimi, konuştuğu dil, gelenek ve görenekleri farklı farklıdır. Deri rengi farklı, kişilikleri farklı farklıdır. Dünyanın farklı yerlerinde yaşasalar da, değişik kültürlerle sahip olsalar da bütün çocukların bazı ortak özellikleri vardır:

Bütün çocuklar oyundan ve oyuncaklardan hoşlanır. Erkek çocukların çoğu futbol, basketbol gibi hareketli sporlardan hoşlanır. Kızlar ise ip atlamaktan, bebekleriyle oynamaktan hoşlanır.

Dünyanın tüm ülkelerinde çocuklar tanımayı, arkadaşlarıyla gezi etkinliklerine katılmayı severler. Bir parka gidip salıncaklara binmekten, kaydırakta kaymaktan bütün çocuklar zevk alır.

Çocukların sevdikleri yiyecekler de birbirine çok benzer. Şekere, çikolataya, dondurmaya bütün çocuklar bayılır.

Kız olsun, erkek olsun bütün çocuklar çizgi film izlemeyi, bilgisayar oyunları oynamayı severler. Bütün çocuklar resimli kitapları, çizgi romanları severek okurlar.

Çocukların ortak özellikleri olduğu gibi ilgi alanlarında da benzerlik görülebilir. Örneğin, bilime ilgi duymak, araştırma, koleksiyon yapmayı sevmek, dans etmek, bir enstrüman çalmak gibi.

Farklı milletlerden, farklı kültürlerden de olsa tüm dünya çocuklarının ortak özelliklerinden biri de oyun oynamadır. Hatta çocuklar; birbirlerinin dilini bilmeseler bile oyun oynayabilmektedirler.

Dünya'nın neresinde olursa olsun, tüm çocuklar;

- * Sevmeyi ve seilmeyi,
- * Korunmayı,
- * Sağlıklı bir şekilde bakılıp büyütülmeyi, hak eder ve ister.

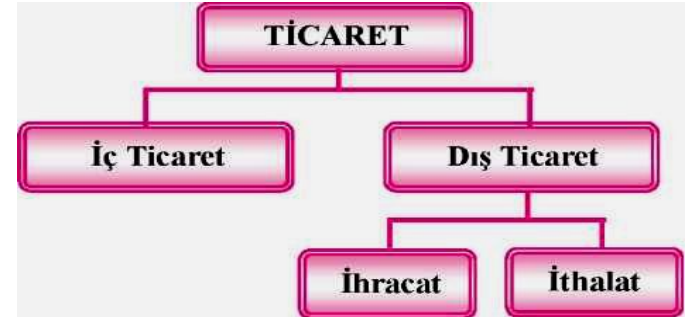
Tüm çocukların en büyük ortak özelliği ise sevgiye, ilgiye, bakıma, korunmaya, paylaşma ve sosyalleşmeye olan ihtiyaçlarıdır.

ÜLKELER VE EKONOMİK ALIŞVERİŞ:

Mal hizmetlerin alınıp satılması alışveriş olarak adlandırabiliriz. Alışverişlere ekonomik faaliyetlerdir. Ekonomik faaliyetler kişiler arasında yapılabildiği gibi ülkeler arasında da yapılabilir.

Ülkeler, ihtiyaçlarını karşılamak için üretim yaparlar. Bazı ürünlerin üretimi yetersiz kaldığında bu ihtiyaçlarını diğer ülkelerden karşılarlar. Böylece ülkeler arasında ekonomik alışveriş oluşur. Satın aldığımız bazı ürünlerin etiketlerinde "Made in Taivvan", "Made in Japon" gibi ifadeler görürüz. Bunlar, o malın nerede üretildiğini belirten ifadelerdir.

Ticaret: Bir ürün ya da hizmetin alınması ya da satılması yoluyla ekonomik etkinliklere ticaret denir.

Farklı ülkelerdeki insanların birbirleriyle ticaret yapmasına **dış ticaret** denir. Ülke içerisinde yapılan ekonomik faaliyetlere ise, **iç ticaret** denilmektedir.

İHRACAT: Bir ülke ürettiği ürünlerin fazlasını başka ülkelere satar. Buna ihracat denir.

Dünya ihracat listelerinde Türkiye 33. en büyük ihracatçı konumunda yer alıyor. Bu listede Almanya başı çekerken onu Çin, ABD ve Japonya takip etmektedir.

Başlıca İhraç Ettiklerimiz:

Tarım Ürünlerimiz: Pamuk, fındık, kuru incir, çekirdeksiz kuru üzüm, turunçgiller, tütün, antepfıstığı, çay, zeytin ve zeytinyağı, kuru kayısı.

Hayvansal Ürünlerimiz: Yün, deri, yumurta, canlı hayvan.

Madenlerimiz: Krom, bakır, demir, tuz, çinko, bor minerali, manganez, cıva, mermer

Dokuma ve Tekstil: Pamuk ipliği, kumaş, hazır giyim, deri eşya, halı

Sanayi Ürünleri: Demir-çelik, otomobil, beyaz eşya, televizyon, mobilya, kimyasal ürünler, gübre, cam, seramik, çimento

Toplam ihracatımızın yaklaşık %40'ını oluşturan ilk 7 ülke şunlardır: Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa, Rusya, İspanya, ABD

Komşu Ülkelerin İhracatımızdaki Yeri:

Yunanistan, Bulgaristan, İran, Azerbaycan, Suriye, Gürcistan şeklinde sıralanmaktadır.

Ülkemizin komşu ülkelerle olan ihracatında ana ürün sanayi ürünleridir. Bu durum ülkemizin komşu ülkelere göre saniyede geliştiğinin göstergesidir.

İTHALAT: Bir ürünü, ham maddeyi veya hizmeti başka bir ülkeden satın alma işine "ithalat" denir. Ülkeler şu nedenlerden dolayı ithalat yaparlar:

- ✓ Satın alınan ürün ya da ham madde o ülkede hiç üretilmiyor ya da bulunmuyor olabilir.
- ✓ Var olan kaynaklar, ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmayabilir.
- ✓ Dışarıdan alındığında daha ucuza mal olabilir ya da daha kârlı olabilir.

Başlıca İthal Ettiklerimiz:

- ✓ Petrol ve petrol ürünleri (ilk sırada yer alır).
- ✓ Makine ve ulaştırma araçları.
- ✓ Elektronik cihazlar (cep telefonu, bilgisayar ve bilgisayar parçaları, fotokopi makinesi, faks, televizyon, müzik sistemleri, elektronik oyuncaklar gibi)
- ✓ Demir - çelik ürünleri

- ✓ Taşkömürü, alüminyum, fosfat
- ✓ Kimyasal maddeler
- ✓ İlaç
- ✓ Optik aletler
- ✓ Lüks tüketim maddeleri (otomobil, giysi süs eşyaları, mobilya, dekorasyon malzemeleri gibi)
- ✓ Kahve, muz, kakao, pirinç gibi tarım ürünleri

İthalatımızda İlk Ona Giren Ülkeler:

Almanya, İtalya, Rusya, Fransa, İngiltere, ABD, İsviçre, Çin, İspanya, İsrail'dir.

Türkiye'nin dış ticaretinde ithalat daha fazla yapılmaktadır. İthalatta en çok sanayi ürünleri satın alır. Ülkemiz bir tarım ülkesi olduğundan en az tarım ürünü ithal edilir. **Türkiye'nin en fazla ithalat ve ihracat yaptığı ülkelerin başında Almanya gelir.**

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE ULAŞIM

Eski dönemlerde ülkelerarası ticaret genellikle hayvanlarla ve küçük gemilerle yapılıyordu. Hayvanlara ve gemilere yüklenen mallar, haftalarca süren yolculuktan sonra atılacağı ülkeye ulaştırılıyordu. Ayrıca haberleşme (iletişim) araçları da henüz gelişmediği için yolculardan uzun bir süre haber alınamıyordu.

Zamanla gemiler büyüdü, hızlandı, okyanuslara ve büyük dalgalara dayanıklı hale geldi. Demir yolu ulaşımının başlaması ve gelişmesi ile ülkelerarası ticari taşımacılığında büyük kolaylıklar sağlandı. Böylece ülkelerarası ticaret daha kolay, daha hızlı, daha az tehlikeli hatta daha kazançlı hale geldi.

Günümüzde iletişim ve ulaşım teknolojisinin hızla gelişmesi ülkeler arası ekonomik ilişkileri olumlu yönde etkilemiştir. Uçak, tren, gemilerle taşımacılık ve ulaşım alanlarında ortaya çıkan sorunlar en aza indirilmiştir. Zamandan tasarruf edilerek daha fazla miktarda ürün taşınmaktadır.

Bir yerden bir yere ticari mal taşımak için en çok uçak, gemi, tren, tır ve kamyon kullanılır. Zamanla bu ulaşım araçları gelişerek daha hızlı ve daha çok yük taşıyabilir hale gelmişlerdir. Eskiden onlarca at arabasının taşıyabildiği yükü, bugün bir tır tek başına taşıyabilmektedir.

Ulaşım araçlarından bir defada en çok yük taşıyabileni gemilerdir. Gemilere yüklenen "konteynır"lar gemiden indirilip tırlara yüklendikten sonra gideceği yere karayoluyla ulaştırılmaktadır.

İnsanlar birbirleriyle iletişime geçmeden ticaret de yapamazlar. Yurtdışından mal almak veya yurtdışına mal satmak isteyen bir kimse öncelikle karşısındaki kişiyle iletişime geçmelidir.

Haberleşme teknolojisinin gelişmesiyle ülkeler arası uzaklığın önemi azalmış, iletişim kolaylaşmıştır. Televizyon ve internette yayınlanan reklâmlar sayesinde üretilen ürünler tüm dünyada daha kolay tanıtılmaktadır.

Ülkeler ürünlerini internet siteleri üzerinden satabilmektedirler. İnternet, uydu sistemleri, faks, telefon vb, iletişim araçları ticaretin artmasını, hızlanmasını sağlamıştır

ORTAK MİRAS ÖĞELERİ

Miras, bir neslin kendisinden sonra gelecek kuşaklar bıraktığı her şeydir.

Ortak Miras: İnsanlığın kuşaktan kuşağa bıraktığı maddi ve manevi değerlerin tümüne ortak miras denir. Düşünce, edebiyat, sanat, bilim, teknoloji, mimari gibi maddi ve manevi değerler bütünüdür. Bu ürünler bütün inanlar için anlamlıdır ve bu nedenle de insanlığın ortak mirası olarak kabul edilirler. Bu bırakılan öğelerin bir kısmı insan emeğiyle yapılmış eserler, bazıları ise doğal olarak oluşan eserlerdir.

Doğal Varlıklarımızın Bazıları:

- ❖ Kapadokya,
- ❖ Damlataş Mağarası.
- ❖ Ölüdeniz,
- ❖ Manyas Kuş Cenneti'dir.

İnsan Yapımı Varlıklarımızdan Bazıları:

- ❖ Aspendos,
- ❖ Topkapı Sarayı,
- ❖ Ayasofya,
- ❖ Nemrut'tur.

ORTAK MİRASIN ÖZELLİKLERİ:

- Ortak miras, tüm insanların binlerce yıl süresince oluşturduğu birikimlerdir.
- Ortak miras, tek bir ulusa ait değildir, tüm insanlığın malıdır.
- Ortak mirasa katkıda bulunmak, tüm insanlığın yararına.
- Her insan ve millet ortak mirasın ürünlerinden yararlanma hakkına sahiptir.
- Ortak mirası korumak ve yeni katkılar sağlamak tüm insanlığın görevidir.

Ortak Mirasın Korunması: Bilim, edebiyat ve düşünce ürünleri kütüphanelerde, sanat ürünleri ise müzelerde korunmaktadır. Ayrıca kütüphane ve müzelerde korunamayacak özelliğe sahip olan tarihi ve doğal zenginlikler de uluslar arası örgütler ve hükümetler tarafından "**sit alanı**" ilan edilerek koruma altına alınmıştır.

Sit Alan: Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları ile önemli tarihi olayların yaşandıkları yerler ve tespiti yapılmış doğal güzellikleri ile korunması gerekli alanlardır.

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)

1972'de kabul edilen bir anlaşmayla dünyanın korunması gereken kültürel ve doğal varlıkları için bir "Dünya Mirası Listesi" oluşturdu. Anlaşma, bu listeye alınan kültür hazineleri veya doğal alanların uluslar arası işbirliği yoluyla, sıkı kurallar altında, bulunduğu ülke hükümeti tarafından korunmasını öngörüyor.

Kültürel Miras Alanları:

Tarihi binalar, arkeolojik alanlar, anıtsal heykeller veya tablolar olabileceği gibi bütünüyle bir kent veya kentin belirli bir alanı da olabilir.

Doğal Miras Alanları:

Benzersiz güzellikleri olan bölgeler, dünyada türleri tehlike altında bulunan bitki ve hayvan varlıklarının yaşadıkları yerlerdir. Hem doğal hem kültürel yerler yan yana olduğu bölgeler de karma miras alanlarıdır.

Türkiye'de bulunan tarihi eserlerin 9 tanesinin Dünya Miras Listesine alınmıştır.

ÜLKEMİZDEKİ ORTAK MİRAS ÖĞELERİ	
Pamukkale	Kapadokya
İstanbul'un Tarihi alanları	Safranbolu
Boğazköy(Hattuşas)	Nemrut Dağı
Xanthos-Letoon	Truva
Divriği Ulu Camii	

Ortak miras öğelerinden bazıları tüm ülkeler tarafından **"Dünyanın Yedi Harikası"** olarak kabul edilmiştir. Dünyanın yedi harikasını inceleyelim:

Babil'in Asma Bahçeleri

Dünya'nın yedi harikasından biridir. Bugünkü Irak'ın güneyinde bulunan ve döneminde Babil uygarlığının başkenti olan Babil kentindeki kraliyet sarayındaki bahçelerden oluşur. Babil'in Asma Bahçeleri, bir dizi tapınağın teraslarında kurulmuş olan çatı bahçeleriydi. Bu bahçeler, kurulan bir sistemle, Fırat Nehrinin suyu bu bahçelere pompalanarak yapılıyordu.

Bahçeler, Kral II. Nabukadnezar tarafından yaptırıldı. Efsaneye göre, II. Nabukadnezar bu bahçeleri, Asur Kralı III. Adadnirari'nin annesi olan Kraliçe Sammu-Ramat'ı veya anavatanını ve yeşilliği özleyen Medialı karısı Amystis'i avutmak için yapmıştı. Babil'in Asma bahçelerinin günümüze gelen kesin izleri yoktur. Fakat, bölgede araştırma yapan arkeologlar, Babil'deki sarayın kuzeydoğusunda görünüşü garip olan temel ve tonozlar buldular. Bunların Babil'in Asma Bahçelerine ait olduğu düşünülmektedir. Babil'in Asma Bahçeleri, klasik yazarlar tarafından ayrıntılı bir şekilde tanımlanmıştır. Günümüzde bu tanımlara göre çizilen resimler bulunmaktadır.

İskenderiye Feneri:

Dünyanın yedi harikasından biri olan bir örnek teşkil etmiştir. MÖ 280 yıllarında İskenderiye Limanı'ndaki Pharos Adası'nda Knidoslu Sostratos tarafından yaptırılmıştır.

Fener üç katlı idi. Fenerin alt katının kare, orta katının sekizgen ve üst katının silindirik şeklinde olduğu söylenir. Yüksekliği konusunda anlatılanlar değişiktir; bazılarının söylediklerine bakılırsa 180 metreydi. Tepesinde, İskenderiye Limanı'na giren gemilere yol gösteren bir ışık yanardı. Fener, 1375'te olan bir deprem sonucu yıkıldı.

Mısır Piramitleri

Mısır'da El - Gize yakınlarında bulunan piramit şeklindeki firavun mezarlarıdır. Toplam üç tane olan piramitler, dünyanın yedi harikasından biri kabul edilir. Bu piramitlerin adları Keops Kefen ve Mikerinos'tur. Keops Piramidi, üç piramidin en büyüğü olduğundan Büyük Piramit adıyla da anılır. Bu üç firavununun mezarları kendi yaptırdıkları piramitlerin içindedir. Firavunlar, öldükten sonra bir çok değerli eşyası ile birlikte gömüldüler. Fakat her üç mezarda zaman içinde sürekli yağmalandıklarından, bugün bu eşyaların çoğu bulunamamaktadır.

Eski Yunan tarihçisi Heredots, tam anlamıyla bir teknik ustalık ve mühendislik harikası olan bu piramiterin yapımının 20 yıl sürdüğünü ve yapımında yaklaşık 100 bin kişinin çalıştığını ileri sürmüştür. Tahminlere göre, Keops piramidi insan elinden çıkan yapıtların en büyüğüdür. Bu görkemli yapı için her biri ortalama 2,5 ton ağırlığında yaklaşık 2,3 milyon blok taş kullanılmıştır.

Bu üç piramidin araziye yerleştirilmelerinde kullanılan geometri bilgisi, taşların kesimindeki titizlik, yapının dev boyutu, kullanılan taşların ağırlığı ve piramitlerin yapıldığı dönemdeki koşullar düşünüldüğünde ortaya çıkan birçok soru bugün hâlâ çözülememiştir. Ağır yükleri kaldırmak için kullanılan makaralı halat sistemini bilmeyen Eski Mısırlıların, piramitleri nasıl inşa ettiklerine dair ortaya atılan düşüncelerden en inandırıcı olanı, piramitle birlikte yükselen, tuğla, toprak ve kumdan yapılmış rampalar yaparak taş blokları bunların üstünde kızaklar, silindirik takozlar ve manivelalar aracılığı ile çektikleridir.

Mısır Piramitleri, henüz sırları çözülmemiş olarak, güzellikleriyle insanı büyüleyici güzelliktedir.

Rodos Heykeli

Dünyanın yedi harikasından biri olan Rodos Heykeli, Güneş tanrısı Helios'un tunçtan yapılma dev heykelidir. Heykel, Lindoslu Khares tarafından Rodos Limanı'nın ağzına yapılmıştır.

Orta Çağ'dan kalan bir inanca göre heykelin bacakları arasında gemiler geçiyordu. Fakat bu teknik olarak olanaksızdır. Yaklaşık olarak 32 metre yüksekliğinde olan Rodos Heykeli, MÖ 305-MÖ 304 yılları arasında kuşatma altında bulunan Rodos'un kuşatmadan kurtulması anısına yapılmıştır. Heykel, kuşatmadan kalan tunç gereç ve silahların eritilmesiyle yapılmıştır. Rodos Heykeli, MÖ 280'den 225'e kadar, gemilere karayı gösteren bir işaret görevini gördü, daha sonra adayı sarsan bir deprem sonucu yıkıldı.

Zeus Heykeli

Dünyanın yedi harikasından biri olan Zeus Heykeli, Yunanistan'da Olympia kentindeki Zeus Tapınağı için yaptırılmıştır. 12 metre yüksekliğindeki görkemli heykel, MÖ 430'larda büyük Yunan heykeltisi Pheidias tarafından sekiz yılda yapılmıştır.

Dev bir sandalyeye oturmuş olan Zeus heykelinin sağ elinde bir Nike heykeli, sol elinde ise üstüne kartal konmuş bir asa vardı. Heykelin giysileri altın, bedeni fil dişi, gözleri değerli taşlardan yapılmıştı. Günümüze hiçbir kopyası ulaşmayan heykelin, MS 426 yılında Zeus tapınağının yıkılması sırasında ya da bu olaydan 50 yıl sonra Konstantinopolis'teki (İstanbul) bir yangında yok olduğu düşünülmektedir.

Mauselion

Dünyanın yedi harikasından biri olan Mauselion, MÖ 353 yılında ölen Karya Kralı Mausolos için Halikarnas'ta (Bodrum) yaptırılan anıt mezardır. Mauselion, Kral Mausolos'un Kraliçe Artemisia tarafından yaptırılmıştır. Mezarın yapımında dönemin en önemli mimar ve heykelticileri çalışmıştır.

Bugün büyük anıt mezarlar için kullanılan "mozole" sözcüğü Mausolos'un Halikarnas'taki bu anıt mezarından gelmektedir. Mezar, 15. yüzyıldan önce bir deprem sonucu yıkılmıştır. Daha sonra, bugünkü Bodrum Kalesi'ni yapanlar, mezarın kalıntılarını kullanmışlardır.

Artemis Tapınağı

İzmir yakınlarındaki Ephesos'ta bulunan dünyanın yedi harikasından biridir. Lidya Kralı Kroisos tarafından yaptırıldı. Tapınak MÖ 356 yılında bir deli tarafından yakıldı. Bunun üzerine, yanan tapınağın temelleri üzerine yeniden inşa edilmeye başlandı ve MÖ 344-250 yılları arasında tamamlandı. Artemis tapınağı, o güne kadar yapılan Yunan tapınaklarının en büyüğüdür. Zeminin bataklık olduğundan tapınak, 3 m yüksekliğindeki 13 basamaklı kaide üstüne oturtuldu. Tümüyle mermerden yapılan tapındaki heykeller tam bir şaheser niteliğindedir. MÖ 262 yılında bir istilâcı tarafından yıkıldı fakat tekrar onarılmadı.

Tapınağın ilginç özelliklerinden biri de bir banka gibi görev yapmasıydı. Tapınağa armağan edilen ya da emanet olarak bırakılan değerli eşyaları kabul etme, tapınak bütçesinden kredi verme gibi görevleri Başrahip Megabysos üstlenmişti. Artemis Tapınağının birtakım ayrıcalıkları da vardı. Bunlardan en önemlisi, tapınağa sığınıldığında burada kaldığı sürece dokunulmazlık hakkının tanınmasıydı. Bu durum pek çok suçlunun tapınakta toplanmasına neden olmuştur.

Dünyanın yedi harikasından, günümüze sadece Mısır piramitleri kalabilmiştir. Diğer altı harika ise savaş, deprem ve yangın gibi sebeplerden dolayı yok olmuş, günümüze ulaşamamıştır.

DÜNYANIN YENİ YEDİ HARİKASI

İsviçre merkezli New Wonders Vakfı, dünyanın yeni 7 harikasını belirlemek için başlattığı oylamada 21 finalist eser katıldı. Dünyanın dört bir yanından yaklaşık 100 milyon kişi cep telefonu ve yeni yedi harika adlı internet sitesinde 6 yıl boyunca oy kullanarak dünyanın yeni yedi harikasını seçti.

Cep telefonu ve internet oylarıyla belirlenen dünyanın yeni 7 harikası şunlardır:

- 1- Ürdün'deki Petra Antik Kenti
- 2- Çin Seddi
- 3- Brezilya'daki Kurtarıcı İsa heykeli
- 4- Peru'daki Machu Picchu Antik Kenti
- 5- Meksika'daki Chichen Itza Piramidi
- 6- İtalya'nın Roma kentindeki Kolezyum
- 7- Hindistan'daki Taç Mahal

